FREUD

ΤΟ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΕΙΝΟ

ΓΚΟΒΟΣΤΗΣ

S. FREUD

ΤΟ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΕΙΝΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Διὰ τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κλείεται θεμελιώδης κύκλος τῆς ἑλληνικῆς ψυχαναλυτικῆς βιβλιογραφίας. Ἁπλῆ μελέτη τοῦ βιβλίου τούτου πείθει περὶ τῆς ἐκτάκτως σοβαρᾶς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει εἰς τὸ σύνολον τῆς ψυχαναλυτικῆς διδασκαλίας. Ἡ σπουδαιότης ὅμως αὐτοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν νέαν ἄποψιν ἀφ' ἧς ἐξετάζεται τὸ πρόβλημα τῆς ὑποστάσεως τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἄποψις ἥτις διανοίγει νέους καὶ εὐρεῖς ὁρίζοντας διὰ τὸ βασικὸν καὶ πολυσύνθετον τοῦτο ζήτημα.

Ἡ μέχρι τῆς χθὲς ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις ἐθεώρει τὴν συνείδησιν ὡς ἀποτελοῦσαν αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν καὶ τὴν βάσιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τὸ ἀσυνείδητον ἢ οὐδόλως ἐμνημονεύετο ἢ ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπέχον δευτερεύουσαν καὶ ὅλως ἀσήμαντον παρὰ τὴν συνείδησιν θέσιν. Τὰ πάντα ἀνήγοντο εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τὰ πάντα κατεβάλλετο προσπάθεια νὰ ἑρμηνευθοῦν δι' αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ τέλους ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Th. Ribot καὶ ἄλλων ἐρευνητῶν, ἡ προσοχὴ τῆς ψυχολογίας ἤρξατο στρεφομένη πρὸς τὸ ἀσυνείδητον, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἀνεγνωρίζετο ὡς ἀρχὴ ὅτι «ἡ πλήρως συνειδητὴ ζωή μας δὲν ἀποτελεῖ παρὰ περιωρισμένον τμῆμα τοῦ συνόλου τῆς ψυχολογικῆς μας δράσεως*». Ἡ ψυχανάλυσις ὅμως ὑπῆρξεν ἐκείνη ἥτις, ἐξετάσασα λεπτομερειακῶς τὴν ὑφὴν τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ προσδιορίσασα ἐπιστημονικῶς αὐτήν, διέλυσε τὰς περὶ αὐτὸ ἀμφιβολίας, ἐμφανίσασα τὸ ἀσυνείδητον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συνεπεστέρας ἐπιστημονικῆς ἀντιλήψεως.

Διὰ τῆς κλινικῆς, τρόπον τινά, διαπιστώσεως τοῦ ἀσυνειδήτου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, κατεδείχθη ἡ ἀπὸ τῆς πρακτικῆς πλευρᾶς, ἐν τῇ καθόλου διαρθρώσει τῆς

---

* *Abel Rey. Philosophie moderne. Flammarion, Paris 1927* σελ. 278 ἑπ.

κοινωνικῆς ζωῆς, τεραστία σημασία του *. Ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τοῦ ἀσυνειδήτου, ἐπρόκειτο νὰ ἐξασκήσῃ σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης διὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει νέας ἀφετηρίας ριζικῶς διαφερούσας τῶν ἤδη γνωστῶν.

Καὶ κατὰ πρῶτον διὰ τῆς περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου διδασκαλίας, κατέστη δυνατὴ ἡ ἑρμηνεία σειρᾶς πράξεων, αἵτινες προηγουμένως ἔμενον ἄνευ ἐξηγήσεως, θεωρούμεναι ὡς τυχαῖαι καὶ ὡς ἐξῃρημέναι πάσης νομοτελείας· τοιουτοτρόπως δὲ κατέστη πλέον ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ὑπόκεινται καὶ ταῦτα εἰς τὴν καθολικότητα τῶν φυσικῶν νόμων, καὶ ὅτι πᾶσα πρᾶξις ἀνθρωπίνη ἔχει ὁπωσδήποτε τὴν αἰτίαν της **. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου, τέμνουσα κατ' ἀποφασιστικὸν τρόπον τὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως καὶ γενικώτερον τῆς φύσεως τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἀπαλλάσσει τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔρευναν πρωταρχικοῦ μελήματος, διευκολύνουσα τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἡ περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου ἀντίληψις θὰ χαράξῃ ριζικῶς νέαν κατεύθυνσιν εἶναι τὸ γνωσιολογικὸν ζήτημα, ὅπερ ἀσφαλῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς νέας διδασκαλίας θὰ λάβῃ ἐντελῶς ἀπροσδόκητον τροπήν. Εἶναι ἀληθές, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Freud τὸ ὁμολογεῖ εἰς τὸ παρὸν βιβλίον, ὅτι ἡ ψυχανάλυσις δὲν συνδέεται πρὸς οὐδὲν φιλοσοφικὸν σύστημα, γνωρίζομεν δὲ πόσον ὁ ἴδιος ἐχώρησεν εἰς τὰς ἐρεύνας του μακρὰν πάσης φιλοσοφικῆς καὶ θεωρητικῆς προκαταλήψεως ***. Τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο οὐδόλως ἐμποδίζει ἐκ

---

* Τὰ ζητήματα τῆς ἀπὸ τῆς πρακτικῆς πλευρᾶς σημασίας τῆς ψυχαναλύσεως εἶναι τὰ ἀφορῶντα τὴν σεξουαλικὴν καὶ τὴν καθόλου διανοητικὴν ὑγιεινὴν καὶ προφυλακτικήν, τὰ τῶν γενετησίων σχέσεων, τῆς ἀγωγῆς κλπ. ζητήματα τὰ ὁποῖα ρυθμιζόμενα συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ψυχαναλυτικῆς διδασκαλίας, θὰ ἐξαλείψουν πλείστας ὅσας ἀτοπίας καὶ κοινωνικὰς ἀνωμαλίας. Βλ. *A. Hesnard. La Psychanalyse. Stock, Paris 1928* σελ. *138* καὶ *Dr W. Reich Materialisme et Psychanalyse. E.I.S. Paris 1934* σελ. *191* ἑπ.

** *R. Laforgue et R. Allendy: La psychanalyse et les Nevroses. Payot, Paris 1924*, σελ. 11—12 καὶ *Ach. Delmas et M. Boll. La personnalité humaine. Flammarion: Paris 1925*, σελ. 249 ἑπ.

*** Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ψυχανάλυσις ὑπῆρξε ξένη πρὸς πᾶσαν φιλοσοφικὴν ἀντίληψιν, δὲν ἐμποδίζει τὰ ἐπὶ μέρους συμπεράσματα αὐτῆς νὰ εὑρίσκωνται εἰς στενωτάτην σχέσιν πρὸς πληθὺν φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων. Τοιουτοτρόπως τὴν τοῦ ἀσυνειδήτου ἀντίληψιν ἀνευρίσκομεν καὶ παρὰ τοῖς κλασικοῖς φιλοσόφοις, ἰδιαιτέρως ὅμως αὕτη ἀναφαίνεται παρὰ τοῖς νεοπλατωνικοῖς καὶ ἰδίως παρὰ τῷ Πλωτίνῳ. Εἰς τὴν κλασικὴν ἐπίσης φιλοσοφίαν συναντῶμεν καὶ τὴν ἐν τῷ συναισθηματικῷ ἐντόπισιν τοῦ δυναμισμοῦ τῆς ζωῆς, ἀντίληψιν τὴν ὁποίαν βλέπομεν ἐπαναλαμβανομένην κατὰ σαφέστερον τρόπον καὶ κατὰ πολὺ προσεγγίζοντα πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ *Freud*, εἰς τὸν Σπινόζα. Εἰς τὸν Σπινόζα εὑρίσκομεν τὴν διάκρισιν τῶν συναισθηματικῶν ὁρμῶν, εἰς τὴν τῆς εὐαρε-

συμπερασμάτων τῆς ψυχαναλύσεως νὰ φθάσωμεν εἰς βασικὰς ἀναθεωρήσεις τῶν θεμελιωδῶν φιλοσοφικῶν ἀξιωμάτων.

'Από τῆς κλασικῆς φιλοσοφίας μέχρι τῆς νεωτέρας τοιαύτης ὡς ὄργανον γνώσεως ἐχρησιμοποιήθη ἡ λογικὴ ἁπαντῶσα καὶ ὡς διάνοια εὑρισκομένη δὲ πάντοτε πρὸς σχέσιν καὶ ἐνίοτε ταὐτιζομένη πρὸς τὴν συνείδησιν. Ἡ πρόοδος ὅμως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς συναφοῦς φιλοσοφικῆς σκέψεως κατέδειξεν τὸ ἀνεπαρκὲς αὐτῆς. Ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία διετύπωσαν σοβαρωτάτας ἀμφιβολίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνωσιολογικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνωτέρω. Τοιουτοτρόπως συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως ἡ γένεσις τῆς συνειδήσεως συνεδέθη πρὸς ὡρισμένας ψυχικὰς ἐκδηλώσεις ἐντελῶς πρακτικῆς φύσεως, σκοπούσας τὴν διευκόλυνσιν τῆς πρὸς τὸ περιβάλλον προσαρμογῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπακολουθήσασα φιλοσοφικὴ ἀντίληψις παρεδέχθη καὶ αὕτη μὲ τὴν σειράν της ὅτι ἡ λογικὴ δὲν εἶναι μέσον γνώσεως, ἀλλ' ἁπλῶς μέσον πρακτικῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἀλλαχοῦ θὰ πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὸ ὄργανον τῆς γνωσιολογικῆς μας ἐρεύνης *.

σκείας *(laetitia)* καὶ δυσαρεσκείας *(tristitia)*. Ἡ δὲ ἀντίληψις τοῦ Σπινόζα καθ' ἣν ἡ *laetitia est passio qua meus transit ad majorem perfectionem*, δεικνύει τὴν στενωτάτην ἀναλογίαν πρὸς τὴν ψυχαναλυτικὴν ἀρχὴν τῆς ἡδονῆς ὡς στοιχείου ζωῆς καὶ προόδου. Ἐπίσης εἰς τὸν Σπινόζα ἀνευρίσκομεν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀσυνειδήτου. (Βλ. *P. Couchoud. Benoit de Spinoza. Alcan Paris, 1924)*. Ἀνάλογον ἐπίσης ἀντίληψιν συναντῶμεν καὶ παρὰ τῷ Κάντ, ὅστις εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἐπεξεργάζεται ἰδέας τοῦ *Leibniz* καὶ ἄλλων προγενεστέρων. Τέλος δὲ ἡδονὴ καὶ λύπη σημαντικὴν κατέχουν θέσιν ἐν τῇ βουλησεοκρατίᾳ τοῦ Σοπενάουερ.

* *Abel Rey* αὐτ. σελ. 266-7. Κατὰ τὸν *Bergson*, ἡ διάνοια ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως προώρισται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τελείαν ἐν τῷ περιβάλλοντι θέσιν τοῦ σώματός μας... Ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις δημιουργηθεῖσα ὑπὸ τῆς ζωῆς, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, διὰ τὴν ἐπὶ καθωρισμένων πραγμάτων δρᾶσίν της, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περικλείσῃ τὴν ζωὴν τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἀπαύγασμα καὶ τμῆμα. Ἔχομεν ἀπομιμήσεις τοῦ πραγματικοῦ καὶ εἰκόνας συμβολικάς, ἐνῷ ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων μᾶς διαφεύγει. Βλ. *H. Bergson L' évolution creatrice. Alcan, Paris. 1934*. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ βλέπομεν ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ *Bergson* ἀσχολεῖται μὲ τὸ ζήτημα μὲ τὸ ὁποῖον ἤδη ἠσχολήθη ὁ Πλάτων καὶ κατόπιν ὁ Σπινόζα καθ' οὓς διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν ἀντιστοίχων ψυχικῶν λειτουργιῶν δὲν γνωρίζομεν τὰ πράγματα. (Βλ. Πλάτωνος Φαίδων). Τὴν δὲ *intuition* τὴν συναντῶμεν καὶ παρὰ τῷ Σπινόζα. Ἀκόμη συναφὴς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς γάλλου βιολόγου *Ch. Nicolle* ἀναπτυσσομένη ἀντίληψις. Κατ' αὐτὸν ἡ ψυχικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου δὲν δύναται νὰ βαδίσῃ πέραν τοῦ ὁρίου, μέχρις οὗ ἐπιτρέπει ἡ ἀνατομικὴ ὑφὴ τοῦ ὀργάνου τούτου. Τὸ λογικὸν εἶναι προσηρμοσμένον πρὸς τὰς συνθήκας τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Γενικῶς εἴμεθα ἀνίκανοι νὰ κρίνωμεν τὰ φυσικὰ φαινόμεθα διὰ τῆς λογικῆς μας *(illogisme de la nature)*. Ἀκόμη, κατὰ τὸν *Nicolle*, καὶ αὐτὴ ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὴν διαίσθησιν εἶναι ἐντελῶς προβληματικὴ ἀπὸ γνωσιολογικῆς ἀπόψεως Βλ. *Ch. Nicolle: La nature, conception etmorale biologiques*, καί, *La. destinée homaine. F. Alian, Paris 1937*.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀναζητήσεως ἐμφανίζεται ἡ περὶ ἀσυνειδήτου ψυχαναλυτικὴ ἀντίληψις. Ἡ τεραστία του ἔκτασις καὶ σοβαρότης σχετικῶς πρὸς τὴν συνείδησιν θέτει σειρὰν ἐρωτημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα φυσικὰ ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι εὔκολος, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁποίων δυνατὸν νὰ προκύψουν νέοι προσανατολισμοί. Μήπως εἶναι δυνατὸν τὸ ἀσυνείδητον νὰ μᾶς παράσχῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ συνείδησις ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ; Μήπως ἐν τῷ ἀσυνειδήτῳ, εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀβυσσαλέους βυθοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, θὰ ἀνεύρωμεν τὴν πηγὴν τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν ματαίως ἀνεζητοῦμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, εἰς τὴν συνείδησιν; Μήπως τὸ ἀσυνείδητον διαθέτει δύναμιν γνώσεως διάφορον τῆς συνειδήσεως; Καὶ διατί τέλος νὰ μὴ παραδεχθῶμεν αὐτὸ τὸ ἀσυνείδητον, τὴν ὑπερτάτην αὐτὴν ἑστίαν πάσης ψυχικῆς ἐνεργείας, τὴν ἀπὸ τοῦ πρωτογόνου μέχρι τοῦ συγχρόνου συνεχῶς καὶ ὁμοιομόρφως συναντωμένην, ὡς ἔκφρασιν τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνυπαρχούσης κοσμικῆς δυνάμεως, τῆς ὁποίας ἡ γνῶσις θὰ μᾶς φέρῃ καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ σύμπαντος;* Διατί νὰ μὴ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ψυχανάλυσις διὰ τοῦ ἀσυνειδήτου θὰ δικαιώσῃ ἐπιστημονικῶς, τὸ ὅ,τι ἀσαφῶς καὶ ἀκαθορίστως διῃσθάνθησαν οἱ σοφοί; Διατί νὰ ἀποκλείσωμεν καὶ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ κόσμος, ἡ φύσις, ἡ λαμβάνουσα συνείδησιν ἑαυτῆς; Ὑποθέσεις, ἂς μὴ λησμονῶμεν ὅμως πόσον δημιουργικαὶ ὑπῆρξαν αἱ ὑποθέσεις εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν ἀποκλείεται ἡ δυνατότης τῆς γνώσεως διὰ τὸν ἄνθρωπον, πᾶσα προσκομιδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν τομέα αὐτόν, παρὰ νὰ θεωρῆται ὡς εὐπρόσδεκτος. Συγκεκριμένως ἡ συμβολὴ τῆς ψυχαναλύσεως διὰ τοῦ ἀσυνειδήτου εἶναι αὐστηρῶς ἐπιστημονικὴ καὶ ἀσφαλῶς ὡς τοιαύτη θὰ ἐκτιμηθῇ καταλλήλως.

Πέραν ὅμως πάσης ὑποθέσεως, ὁσονδήποτε τολμηρᾶς, ἡ ψυχανάλυσις ὑψοῦσα εἰς ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν τὸ σωκρατικὸν ἀξίωμα καὶ διὰ τῆς περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου διδασκαλίας, φέρουσα ἴσως τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς πλατωνικῆς ***θεωρήσεως***, θὰ λυτρώσῃ αὐτὸν πολλῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ὀδυνῶν, θὰ χαρίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν εὐρύτητα τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς γνώσεως διὰ τῆς ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐγνωσμένης ψυχικῆς ὁλοκληρώσεως.

Κ. Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

---

* Ἀνάλογον ἀντίληψιν συναντῶμεν καὶ παρὰ τῷ *Léon Daudet* ἂν καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ὁρμώμενον καὶ εἰς διαφορετικὰ καταλήγοντα συμπεράσματα. «Τὰ ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου ἀπορρέοντα ἐκ τῶν ἱστῶν του καὶ δι' αὐτῶν ἐκ τῶν κυττάρων, ἐμφανίζονται ὡς περικλείοντα τὰς στοιχειώδεις δυνάμεις τῆς φύσεως...» *L. Daudet: Les rythmes de l' homme. Grasset, Paris 1930* σελ. 8 ἑπ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Εἰς τὴν μελέτην ταύτην προτίθεμαι νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἀνάπτυξιν ἀντιλήψεων, τὰς ὁποίας ἔθιξα ἤδη εἰς τὸ ***Πέραν τῆς Ἡδονῆς***, διατηρῶν ἀπέναντι αὐτῶν τὴν ἰδίαν στάσιν τῆς εὐμενοῦς περιεργείας, ἥτις μὲ κατηύθυνε, καθὼς ἤδη τὸ εἶπον, καὶ ὅταν ἔγραφον τὴν τελευταίαν ταύτην μελέτην. Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν τὰς αὐτὰς ἰδέας, προσαρμόζων ταύτας πρὸς διάφορα γεγονότα προσκομισθέντα ὑπὸ τῆς ψυχαναλυτικῆς παρατηρήσεως, προσπαθῶ δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν γεγονότων συνδέσμου νὰ ἐξαγάγω νέα συμπεράσματα, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παρίσταται ἡ ἀνάγκη νέας ἀναδρομῆς εἰς τὴν βιολογίαν. Κατόπιν τούτου καθίσταται ἐμφανές, ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ εὑρίσκομαι περισσότερον πλησίον τῆς ψυχαναλύσεως, παρὰ εἰς τὸ ***Πέραν τῆς Ἡδονῆς***. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ μελέτη αὕτη φέρει περισσότερον χαρακτῆρα συνθέσεως παρὰ χαρακτῆρα θεωρητικῆς ἐρεύνης, ἔχουσα ἀρκετὰ προηγμένον σκοπόν. Ἐν τούτοις ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι δὲν βαίνει πέραν ὡρισμένων διαπιστώσεων λίαν στοιχειωδῶν, δι' αὐτὸν δὲ ἀκριβῶς τὸν λόγον δέχομαι ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν μομφήν, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ μοῦ προσαφθῇ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου.

Δὲν ὑπολείπεται ἐδῶ εἰμὴ μόνον νὰ θίξω ὡρισμένα ζητήματα τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε δὲν ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον ψυχαναλυτικῆς ἐρεύνης, ὡς καὶ ἐπίσης εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀσχοληθῶ μὲ ὡρισμένας θεωρίας, αἵτινες διετυπώθησαν παρὰ συγγραφέων μὴ ψυχαναλυτῶν, ἢ παρὰ ψυχαναλυτῶν ἀποσχισθέντων τῆς ψυχαναλύσεως. Διατεθειμένος πάντοτε νὰ ἀναγνωρίσω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χρεωστῶ εἰς ἄλλους ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης, ὀφείλω ἐν τούτοις νὰ δηλώσω, ἐν τῇ εἰδικῇ περιπτώσει, ὅτι αἰσθάνομαι ἑαυτὸν ἀπηλλαγμένον οἱασδήποτε πρὸς πάντα ὀφειλῆς. Ἐὰν ὑπάρχουν ζητήματα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ψυχανάλυσις δὲν ἠσχολήθη, τοῦτο ὀφείλεται, ὄχι εἰς προκατάληψιν ἢ εἰς στάσιν ἀποφασιστικῶς ἐχθρικὴν ἔναντι τῶν ζητημάτων αὐτῶν, ἀλλὰ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐξητάσθησαν δὲν ἐνεφάνισε κανὲν ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς. Σήμερον δέ, ὅτε ἡ ψυχανάλυσις ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, τὰ ζητήματα ταῦτα παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν ὑπὸ μορφὴν διαφέρουσαν ἐκείνης, μεθ' ἧς εἰς τοὺς ἄλλους εἶχον παρουσιασθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΟΝ

Ἐν τῷ εἰσαγωγικῷ τούτῳ κεφαλαίῳ δὲν ἔχω τίποτε τὸ νέον νὰ εἴπω, ὅμως δὲν δύναμαι νὰ ἀποφύγω ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσω προηγουμένως.

Ἡ διαίρεσις τῆς ψυχῆς εἰς συνειδητὸν καὶ ἀσυνείδητον ἀποτελεῖ τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ψυχαναλύσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀνίσχυρος νὰ ἀντιληφθῇ τὰς παθολογικὰς ἐξεργασίας, τὰς τόσον συχνὰς ὅσον καὶ σοβαρὰς τῆς ψυχικῆς ζωῆς, ὡς ἐπίσης νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν ἐν τοῖς πλαισίοις τῆς ἐπιστήμης ἐνσωμάτωσιν αὐτῶν. Διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ μὲ ἄλλας λέξεις ἡ ψυχανάλυσις ἀρνεῖται νὰ θεωρήσῃ τὴν συνείδησιν ὡς ἀποτελοῦσαν τὴν κυρίαν οὐσίαν (περιεχόμενον) τῆς ψυχικῆς ζωῆς, ἀλλ᾽ ἐν τῇ συνειδήσει βλέπει μίαν ἁπλῆν ἰδιότητα ταύτης, δυναμένην νὰ συνυπάρχῃ μετ᾽ ἄλλων τοιούτων ἢ καὶ νὰ ἐλλείπῃ.

Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσω ὅτι πάντες οἱ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ψυχολογίαν θὰ ἀνεγίγνωσκον τὴν μελέτην ταύτην, θὰ ἀνέμενον βεβαίως ὅτι περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ἀναγνῶσται, σκανδαλιζόμενοι ἐκ τοῦ ὅτι παραχωρῶ μετρίαν θέσιν εἰς τὴν συνείδησιν, θὰ διέκοπτον τὴν ἀνάγνωσιν ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος, ἀρνούμενοι τὴν συνέχισίν της.

Παριστάμεθα πράγματι, πρὸ τοῦ πρώτου **Schibboleth** τῆς ψυχαναλύσεως. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων φιλοσοφικὴν μόρφωσιν ἀδυνατοῦν ἀπολύτως νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι ἓν φυσικὸν γεγονὸς δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι συνειδητόν, ἀποκρούοντες τὴν ἰδέαν αὐτήν, ὡς ἀνόητον καὶ ἀντίθετον πρὸς τὴν ἁπλῆν καὶ ὑγιᾶ λογικήν. Τοῦτο ὀφείλεται, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἰς τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οὐδέποτε ἐμελέτησαν τὰ φαινόμενα τῆς

ὑπνώσεως καὶ τοῦ ὀνείρου, τὰ ὁποῖα, παραλειπομένου παντὸς παθολογικοῦ στοιχείου τὸ ὁποῖον δυνατὸν νὰ περιέχουν, μᾶς ἐπιβάλλουν τὴν ἄποψιν τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου διετύπωσα. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἡ ψυχολογία των, βασιζομένη ἐπὶ τῆς πανταχοῦ παρουσίας τῆς συνειδήσεως, εἶναι ἀνίκανος νὰ λύσῃ τὰ προβλήματα ἐν σχέσει μὲ τὴν ὕπνωσιν καὶ τὸ ὄνειρον.

«Εἶναι συνειδητόν», ἀποτελεῖ πρὸ παντὸς ἔκφρασιν καθαρῶς περιγραφικήν, σχετιζομένην πρὸς τὴν ἀμεσωτέραν καὶ βεβαιοτέραν ἀντίληψιν. Ἡ πεῖρα ὅμως μᾶς δεικνύει, ὅτι ἓν στοιχεῖον ψυχικόν, μία παράστασις π.χ., οὐδέποτε εἶναι συνειδητὴ κατὰ τρόπον διαρκῆ. Ἐκεῖνο ὅπερ μᾶλλον χαρακτηρίζει τὰ ψυχικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἡ ταχεῖα ἐξαφάνισις τῆς συνειδητῆς ὑποστάσεώς των. Μία παράστασις συνειδητὴ εἰς δοθεῖσαν στιγμήν, παύει νὰ εἶναι τοιαύτη κατὰ τὴν ἀκόλουθον, δυναμένη νὰ καταστῇ ἐκ νέου συνειδητὴ ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, εὐκόλως πραγματοποιησίμους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀγνοοῦμεν ποῦ αὕτη εὑρίσκεται· δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ***λανθάνουσα,*** ὑπονοοῦντες μὲ τοῦτο ὅτι δύναται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ καταστῇ συνειδητή. Λέγοντες ὅτι μία παράστασις παρέμεινεν, ἐν τῷ μεταξύ, ***ἀσυνείδητος***, δίδομεν ἕνα ἀκόμη ὁρισμὸν ὀρθόν, τῆς ἀσυνειδήτου ταύτης καταστάσεως, συμπορευομένης μετὰ τῆς λανθανούσης τοιαύτης καὶ τῆς εὐχερείας τῆς εἰς τὴν συνείδησιν ἐπανόδου. Οἱ φιλόσοφοι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ μᾶς ἀπηύθυνον τὴν ἀκόλουθον ἀντίρρησιν· ὁ ὅρος ***ἀσυνείδητον*** δὲν τυγχάνει ἐφαρμογῆς ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ περιπτώσει, διότι καθ' ὃν χρόνον μία παράστασις εὑρίσκεται ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, δὲν ἀντιπροσωπεύει τίποτε τὸ ψυχικόν. Θὰ ἀποφύγωμεν βεβαίως νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν προκειμένην παρατήρησιν, διότι τοῦτο θὰ μᾶς παρέσυρεν εἰς λεκτικὴν πολεμικήν, ἐξ ἧς οὐδὲν θὰ εἴχομεν νὰ κερδίσωμεν.

Ἐπετύχαμεν ὅμως τὸν ὅρον ἢ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀσυνειδήτου ἀκολουθοῦντες μίαν ἄλλην ὁδὸν καὶ χρησιμο-

ποιοῦντες κυρίως τὰ πειράματα εἰς τὰ ὁποῖα παρεμβαίνει ὁ ψυχικὸς δυναμισμός. Ἐμάθομεν, ἢ μᾶλλον ὑπεχρεώθημεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὑφίστανται ἔντονοι ψυχικαὶ ἐξεργασίαι ἢ παραστάσεις (ἐπὶ τοῦ προκειμένου λαμβάνομεν ὑπ᾽ ὄψιν τὸν ποσοτικὸν παράγοντα, δηλαδὴ τὸν οἰκονομικὸν) ἱκαναὶ νὰ ἐκδηλωθοῦν δι᾽ ἀποτελεσμάτων ὁμοίων πρὸς τὰ προκαλούμενα ὑπ᾽ ἄλλων παραστάσεων, καὶ μάλιστα ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα, λαμβάνοντα μὲ τὴν σειράν των τὸν τύπον παραστάσεων, εἶναι ἐπιδεκτικὰ συνειδητοποιήσεως, χωρὶς ὅμως νὰ καθίστανται συνειδηταὶ καὶ αἱ ἐξεργασίαι αἱ ὁποῖαι τὰ παρήγαγον. Ἀνωφελὲς νὰ ἐπαναληφθῇ ἐνταῦθα ἐκεῖνο ὅπερ ἐν λεπτομερείᾳ ἐπανειλημμένως ἐλέχθη. Ἀρκούμεθα νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ παρεμβαίνει ἡ ψυχανάλυσις διὰ νὰ μᾶς φανερώσῃ, ὅτι ἐὰν ὡρισμέναι παραστάσεις ἀδυνατοῦν νὰ καταστοῦν συνειδηταί, τοῦτο προέρχεται ἐξ ἀφορμῆς ὡρισμένης δυνάμεως ἀντιτιθεμένης εἰς τοῦτο· καὶ ὅτι ἄνευ αὐτῆς θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ καταστοῦν συνειδηταί, πρᾶγμα ὅπερ θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ διαπιστώσωμεν πόσον ὀλίγον αὐταὶ διαφέρουν τῶν ἄλλων ψυχικῶν στοιχείων, ἐπισήμως ἀναγνωρισθέντων ὡς τοιούτων. Ἐκεῖνο ὅπερ καθιστᾷ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνεπίδεκτον ἀναιρέσεως, εἶναι τὸ ὅτι ἀνεῦρεν ἐν τῇ ψυχαναλυτικῇ τεχνικῇ τὸ μέσον ὅπερ ἐπιτρέπει τὴν κατανίκησιν τῆς δυνάμεως ἀντιστάσεως καὶ τῆς εἰς τὴν συνείδησιν ἐπαναγωγῆς τῶν ἀσυνειδήτων παραστάσεων. Τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο αἱ παραστάσεις αὐταί, πρὶν ἢ ἐπαναφερθοῦν εἰς τὴν συνείδησιν, τὴν ὠνομάσαμεν **ἀπώθησιν**· ὅσον ἀφορᾷ τὴν δύναμιν ἥτις προκαλεῖ καὶ διατηρεῖ τὴν ἀπώθησιν, λέγομεν ὅτι τὴν ἀντιλαμβανόμεθα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλυτικῆς ἐργασίας ὑπὸ τὴν μορφὴν μιᾶς **ἀντιστάσεως**.

Τοιουτοτρόπως ἡ περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου ἀντίληψίς μας προέρχεται ἐκ τῆς περὶ τῆς ἀπωθήσεως θεωρίας. Πᾶν τὸ ἀπωθημένον εἶναι δι᾽ ἡμᾶς τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἐν τούτοις γνωρίζομεν ὅτι ὑφίστανται δύο

εἴδη ἀσυνειδήτου, τὰ λανθάνοντα ψυχικὰ γεγονότα τὰ ἐπιδεκτικὰ ὅμως νὰ καταστοῦν συνειδητὰ καὶ τὰ ἀπωθημένα ψυχικὰ γεγονότα, ἅτινα ὡς τοιαῦτα ἀφιέμενα εἰς ἑαυτὰ ἀδυνατοῦν νὰ φθάσουν εἰς τὴν συνείδησιν. Ὁ τρόπος μας, καθ' ὃν ἀντιμετωπίζομεν τὸν ψυχικὸν δυναμισμόν, δὲν δύναται νὰ ἀφίσῃ ἀνεπηρέαστον τὴν ὁρολογίαν καὶ τὴν περιγραφήν. Ἐπίσης λέγομεν ὅτι τὰ λανθάνοντα ψυχικὰ γεγονότα, ἐν τῇ περιγραφικῇ καὶ οὐχὶ τῇ δυναμικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, εἶναι γεγονότα **προσυνειδητά,** διατηροῦμεν δὲ τὸ ὄνομα ἀσυνείδητα διὰ τὰ ἀπωθημένα ψυχικὰ γεγονότα, δηλαδὴ τὰ δυναμικῶς ἀσυνείδητα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν τρεῖς ὅρους· **συνειδητόν, προσυνειδητὸν** καὶ **ἀσυνείδητον,** τῶν ὁποίων πλέον ἡ σημασία δὲν εἶναι καθαρῶς περιγραφική. Παραδεχόμεθα ὅτι τὸ προσυνειδητὸν προσεγγίζει περισσότερον πρὸς τὴν συνείδησιν παρὰ τὸ ἀσυνείδητον καί, ὅπως δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ ἀποδόσωμεν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο χαρακτῆρα ψυχικόν, θὰ διστάσωμεν ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν εἰς τὸ προσυνειδητόν, δηλαδὴ εἰς ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι λανθᾶνον. Ἀλλὰ διατί νὰ μὴ ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τῶν φιλοσόφων οἵτινες χαράσσουν γραμμὴν διαχωρισμοῦ μεταξὺ τοῦ προσυνειδητοῦ καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς συνειδήσεως ἀφ' ἑτέρου, πρᾶγμα ὅπερ ἄλλωστε θὰ ἐφαίνετο περισσότερον λογικόν; Ἐὰν τὸ ἐκάμνομεν, οἱ φιλόσοφοι οὗτοι θὰ μᾶς ἐκάλουν τότε νὰ θεωρήσωμεν τὸ προσυνειδητὸν καὶ τὸ ἀσυνείδητον ὡς δύο ποικιλίας ἢ βαθμοὺς τοῦ **ψυχοειδοῦς.** Ἡ ἑνότης, εἶναι ἀληθές, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀπεκαθίστατο, ἀλλὰ θὰ προσεκρούομεν, ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν γεγονότων, πρὸ ἀτελευτήτων δυσκολιῶν καὶ τὸ μόνον σοβαρὸν γεγονός, ἤτοι, τὸ ὅτι τὰ ψυχοειδῆ ταῦτα συμπίπτουν ἐφ' ὅλων σχεδὸν τῶν σημείων μὲ ἐκεῖνο ὅπερ γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὡς ψυχικόν, θὰ ἀπωθεῖτο εἰς τὸ ὕστατον στάδιον πρὸς ὄφελος προλήψεως χρονολογουμένης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὰ ψυχοειδῆ ταῦτα

ἦσαν ἄγνωστα, τοὐλάχιστον πρὸς ὅ,τι οὐσιαστικὸν ἔχουν.

Ἄρα οἱ τρεῖς ὅροι μας, ***συνειδητόν, προσυνειδητόν, ἀσυνείδητον,*** εἶναι εὔκολοι ὅσον ἀφορᾷ τὸν χειρισμόν, παρέχοντες εἰς ἡμᾶς μεγάλην ἐλευθερίαν κινήσεων, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἐὰν ἀπὸ τῆς περιγραφικῆς ἀπόψεως, ὑπάρχουν δύο ποικιλίαι ἀσυνειδήτου, δὲν ὑφίσταται παρὰ μόνον μία ἀπὸ δυναμικῆς τοιαύτης. Εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἔκθεσιν παραβλέποντες αὐτὴν τὴν διάκρισιν, ἀλλὰ εἰς ἄλλας αὕτη μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος. Πάντως εἴμεθα ἐπαρκῶς συνηθισμένοι εἰς αὐτὴν τὴν διπλῆν ἀντίληψιν τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ οὐδέποτε ἐδοκιμάσαμεν μεγάλην στενοχωρίαν. Μοῦ ἐφαίνετο ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀναπόφευκτος. Ὅσον ἀφορᾷ, ἐν τέλει, τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ συνειδητοῦ καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου, αὕτη καταλήγει εἰς ἁπλοῦν ζήτημα ἀντιλήψεων, ζήτημα συνεπαγόμενον τὴν ἀπάντησιν ναὶ ἢ ὄχι, τῆς πράξεως τῆς ἀντιλήψεως μὴ παρεχούσης εἰς ἡμᾶς τὴν παραμικροτέραν πληροφορίαν ἐπὶ τῶν λόγων χάριν τῶν ὁποίων ἓν γεγονὸς καθίσταται ἀντιληπτὸν ἢ ὄχι. Θὰ εἴχομεν ἄδικον παραπονούμενοι ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ψυχικὸς δυναμισμὸς ἐμφανίζεται πάντοτε ὑπὸ διπλῆν μορφὴν (συνειδητὴν καὶ ἀσυνείδητον). *

---

* Βλέπε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου Bemerkungen über den Begriff des unbewussten, εἰς τὸ «Sammlung Kleiner Schriften zur Neurosenlehre» 4. Folge. Ἐπιβάλλεται νὰ σημειωθῇ μία νέα τάσις εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ ἀσυνειδήτου. Ὡρισμένοι συγγραφεῖς, οἵτινες, συναινοῦντες εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ψυχαναλυτικῶν γεγονότων, ἀρνοῦνται νὰ παραδεχθοῦν τὸ ἀσυνείδητον, καὶ ἀνατρέχουν εἰς τοῦτο τὸ ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως τεκμήριον, ὅτι ἡ συνείδησις καθ' ἑαυτὴν παρουσιάζει πλείονας βαθμοὺς ἐντάσεως καὶ σαφηνείας. Ὅπως ὑπάρχουν ἐξεργασίαι τῶν ὁποίων ἔχομεν συνείδησιν, ζωντανήν, κτυπητήν, οὕτως εἰπεῖν συγκεκριμένην, οὕτως ὑπάρχουν ἄλλαι τῶν ὁποίων ἔχομεν συνείδησιν ἀσθενῆ, μόλις ἀντιληπτήν· καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ προσθέτουν, ὅτι αἱ ἐξεργασίαι τῶν ὁποίων ἔχομεν τὴν ἀσθενεστέραν συνείδησιν εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖναι ἐφ' ὧν ἡ ψυχανάλυσις ἀκαταλλήλως ἐφαρμόζει τὴν ἰδιότητα τῶν ἀσυνειδή-

Αἱ περαιτέρω ὅμως ψυχολογικαὶ ἔρευναι ἀπέδειξαν ὅτι καὶ αἱ διακρίσεις αὐταὶ ἦσαν ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀκα-

---

των, ἐνῷ εἰς τὴν πραγματικότητα θὰ ἦσαν ἀσυνείδητοι καὶ ὅταν ἀκόμη ἤ, τοὐλάχιστον, θὰ παρέμενον «ἐν τῇ συνειδήσει», ἱκαναί, ἂν τὰς προσέξωμεν ἐπαρκέστερον, νὰ γίνουν πλήρως καὶ ἐντόνως συνειδηταί.

Καὶ ὅσον εἶναι δυνατὸν τὰ ἐπιχειρήματα νὰ διαδραματίσουν ἕνα οἱονδήποτε ρόλον εἰς τὴν λύσιν προβλήματος τὸ ὁποῖον, ὅπως τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς, ἐξαρτᾶται στενῶς ἐκ προϋποθέσεων ἢ παραγόντων ἀσυνειδήτων, θὰ εἴπωμεν τοῦτο: τὸ νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ συνείδησις παρουσιάζει κλίμακα καθαριότητος καὶ σαφηνείας, τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ ἀσυνειδήτου, θὰ ἦτο ὡς νὰ ἐβεβαιώναμεν τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ σκότους, διότι τὸ φῶς ἐμφανίζει ὅλας τὰς διαβαθμίσεις ἀπὸ τοῦ ἀπλέτου φωτισμοῦ μέχρι τοῦ μόλις διακρινομένου ἡμίφωτος, ἢ νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων διαβαθμίσεων τῆς ζωτικότητος ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ θανάτου. Οἱ συλλογισμοὶ αὐτοὶ δύνανται, μέχρις ἑνὸς ὡρισμένου σημείου νὰ εἶναι εὐφυεῖς, εἶναι ὅμως ἀπογυμνωμένοι πάσης πρακτικῆς ἀξίας, πρᾶγμα ὅπερ δὲν βραδύνομεν νὰ ἀντιληφθῶμεν, εὐθὺς ὡς θελήσωμεν ἐξ αὐτῶν νὰ συναγάγωμεν ὡρισμένας συνεπείας, ὅπως ταύτην π.χ.: ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει σκότος, οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ἀνάψωμεν φῶτα· ἐφ' ὅσον ὁ θάνατος δὲν ὑπάρχει, ὅλοι οἱ ὀργανισμοὶ εἶναι ἀθάνατοι. Ἀφ' ἑτέρου, ἀνάγοντες τὸ ἀδιόρατον εἰς τὴν συνείδησιν, στερούμεθα τῆς μόνης ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσου βεβαιότητος τὴν ὁποίαν συνεπάγεται ἡ ψυχικὴ ζωή. Συνείδησις περὶ τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζομεν τίποτε μοῦ φαίνεται ὑπόθεσις περισσότερον ἀνόητος, παρὰ ἡ τῆς ἀσυνειδήτου ψυχικῆς ζωῆς. Τέλος, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπεζήτησαν νὰ ἐξομοιώσουν τὸ ἀσυνείδητον πρὸς τὸ ἀδιόρατον, δὲν ὑπελόγισαν τοὺς δυναμικοὺς ὅρους εἰς οὓς ἡ ψυχανάλυσις ἀποδίδει, ἀντιθέτως, κεφαλαιώδη σημασίαν. Οἱ ἐν προκειμένῳ συγγραφεῖς παραμελοῦν δύο γεγονότα· λησμονοῦν κατὰ πρῶτον πόσον εἶναι δύσκολον νὰ προσέξωμεν ἐπαρκῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδιόρατον καὶ ποίας προσπαθείας θὰ πρέπει νὰ καταβάλλωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν· ἀγνοοῦν δέ, κατὰ δεύτερον, ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ προσπάθειαι αὐταὶ στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἡ συνείδησις δὲν ἀναγνωρίζει ἐκεῖνο ὅπερ δι' αὐτὴν εἶχε παραμείνει μέχρι τοῦδε ἀδιόρατον, καὶ ὅπερ αὕτη ἀπωθεῖ ὡς τι ξένον καὶ ἀντίθετον πρὸς αὐτήν. Ἡ προσπάθεια τοῦ νὰ ἀναγάγωμεν τὸ ἀσυνείδητον εἰς τὸ ἀδιόρατον ἢ εἰς τὸ μόλις ὁρατὸν δὲν ἐμφανίζεται παρὰ ὡς συνέπεια προλήψεως ἀπαιτούσης τὴν ταὐτότητα τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ συνειδητοῦ.

τάλληλοι. Μεταξὺ τῶν καταστάσεων εἰς τὰς ὁποίας τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐμφανίζεται κατὰ τρόπον ἰδιαιτέρως σαφῆ, θὰ παραθέσωμεν τὴν ἀκόλουθον ἣν νομίζομεν ὡς ἀποφασιστικήν. Θεωροῦμεν τὰς ψυχικὰς ἐξεργασίας ὡς ἀποτελούσας συμπαγῆ ὀργανισμὸν καὶ λέγομεν ὅτι ἡ συμπαγὴς αὕτη ὀργάνωσις συνιστᾷ τὸ ***ἐγὼ*** τοῦ προσώπου. Πρὸς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ***ἐγὼ*** διατεινόμεθα ὅτι συνδέεται ἡ συνείδησις, εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἐλέγχει καὶ ἐπιβλέπει τὰς ὁδοὺς πρὸς τὴν κινητικότητα, δηλαδὴ τὴν ἐξωτερίκευσιν τῶν ἐρεθισμῶν. Θεωροῦμεν τὸ ***ἐγὼ*** ὡς τὸ ψυχικὸν στοιχεῖον τὸ ἐπιτελοῦν τὸν ἔλεγχον ἐφ᾽ ὅλων τῶν μερικῶν ἐξεργασιῶν, τὸ ὁποῖον τὴν νύκτα κοιμᾶται καὶ ὅπερ ἂν καὶ κοιμώμενον ἐξασκεῖ τὸ δικαίωμα τῆς λογοκρισίας ἐπὶ τῶν ὀνείρων. Ἐξ αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ ***ἐγὼ*** ἐκπορεύονται αἱ ἀπωθήσεις, ἐξ´ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ὡρισμέναι ψυχικαὶ τάσεις, ὄχι μόνον ἀποκλείονται τῆς συνειδήσεως ἀλλὰ καὶ ἀδυνατοῦν νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ νὰ ἐκφρασθοῦν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλύσεως αἱ τάσεις αὐταί, περιορισθεῖσαι διὰ τῆς ἀπωθήσεως, στρέφονται κατὰ τοῦ ***ἐγώ***, τὸ δὲ καθῆκον τῆς ἀναλύσεως συνίσταται εἰς τὴν κατανίκησιν τῶν ἀντιστάσεων τὰς ὁποίας τὸ ***ἐγὼ*** ἀντιπαρατάσσει εἰς τὰς προσπαθείας μας νὰ προσεγγίσωμεν πρὸς τὰς ἀπωθημένας τάσεις. Διαπιστοῦται ἄρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλύσεως, ὅτι ὁ ἀσθενὴς εὑρίσκεται εἰς ἐξαιρετικῶς δυσχερῆ θέσιν ὅταν τοῦ ἐπιβάλλωνται ὡρισμένα καθήκοντα, διότι ὅλοι οἱ τρόποι τοῦ συνειρμοῦ τῶν ἰδεῶν του ἀποδεικνύονται ἐλαττωματικοὶ κάθε φορὰν καθ᾽ ἣν θέλει νὰ προσεγγίσῃ πρὸς ὅ,τι εἶναι ἀπωθημένον. Λέγομεν τότε εἰς αὐτόν, ὅτι ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν μιᾶς ἀντιστάσεως, ὁ ἴδιος ὅμως δὲν γνωρίζει τίποτε περὶ αὐτῆς· ὅταν δὲ ἀκόμη τὰ ὀχληρὰ συναισθήματα τὰ ὁποῖα δοκιμάζει τὸν ὑποχρεώνουν νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι κυριαρχεῖται ὑπὸ μιᾶς ἀντιστάσεως, εἶναι ἀνίκανος νὰ εἴπῃ εἰς τὶ αὕτη συνίσταται καὶ πόθεν προέρχεται. Ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀντίστασις αὕτη πηγάζει ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ***ἐγώ*** του, τοῦ

ὁποίου ἀποτελεῖ μέρος, εὑρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως τὴν ὁποίαν δὲν εἴχομεν προβλέψει. Εὕρομεν εἰς αὐτὸ τὸ **ἐγὼ** κάτι τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ αὐτὸ ἐπίσης ἀσυνείδητον ὅπως καὶ αἱ ἀπωθημέναι τάσεις καὶ τὸ ὁποῖον τὸ κάμνει νὰ συμπεριφέρεται ὅπως καὶ αὐταί, δηλαδὴ προκαλεῖ ἀποτελέσματα ἀξιοσημείωτα, χωρὶς νὰ γίνεται συνειδητὸν μὴ δυνάμενον νὰ καταστῇ τοιοῦτον, εἰμὴ κατόπιν εἰδικῆς ἐργασίας. Ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ προσκρούομεν ἐν τῇ ἀναλυτικῇ μας ἐργασίᾳ εἰς ἀναριθμήτους δυσκολίας καὶ ἀσαφείας, ἐφ᾽ ὅσον θέλομεν νὰ περιορισθῶμεν εἰς τοὺς συνήθεις ὁρισμοὺς ἀνάγοντες π. χ. τὴν νεύρωσιν εἰς ρῆξιν τῆς συνειδήσεως πρὸς τὸ ἀσυνείδητον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίθεσιν ὀφείλομεν, λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψιν τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν ἀντιλαμβανόμεθα τὴν ψυχικὴν διάρθρωσιν, νὰ ὑποκαταστήσωμεν μίαν ἄλλην μεταξὺ τοῦ συμπαγοῦς **ἐγὼ** καὶ τῶν ἐκ τοῦ **ἐγὼ** ἀπεσπασμένων καὶ ἀπωθημένων στοιχείων.

Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅπερ πρὸ ὀλίγου ἐσημειώσαμεν ἔχει ἀκόμη σοβαρωτέρας συνεπείας διὰ τὴν περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου ἀντίληψίν μας. Ἡ δυναμικὴ ἄποψις μᾶς παρέσχε τὴν πρώτην διόρθωσιν, ἡ ἄποψις τῆς ὀργανικῆς ὑφῆς μᾶς παρέχει ἄλλην. Ἐφθάσαμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ ἀσυνείδητον δὲν συμπίπτει πρὸς τὰ ἀπωθημένα στοιχεῖα. Παραμένει ἀληθὲς ὅτι πᾶν τὸ ἀπωθημένον εἶναι ἀσυνείδητον, ἀλλ᾽ ὑπάρχουν καὶ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀσυνείδητα χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἀπωθημένα. Μέρος τοῦ **ἐγώ,** καὶ ὁ Θεὸς γνωρίζει τὶ σπουδαῖον μέρος, δυνατὸν ἐξ ἴσου νὰ εἶναι ἀσυνείδητον καὶ εἶναι ἀσφαλῶς. Τοῦτο δὲ τὸ ἀσυνείδητον μέρος τοῦ **ἐγὼ** δὲν εἶναι λανθάνον, καθ᾽ ὃν τρόπον καὶ τὸ προσυνείδητον, διότι ἐὰν ἦτο, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνεργοποιηθῇ χωρὶς νὰ γίνῃ συνειδητὸν καὶ δὲν θὰ προσεκρούομεν εἰς τόσον σοβαρὰς δυσκολίας, κάθε φορὰν καθ᾽ ἣν θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ τὸ καταστήσωμεν συνειδητόν. Εὑρισκόμεθα τοιουτρόπως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραδεχθῶμεν ὕπαρξιν τρίτου ἀσυνειδήτου, μὴ ἀπωθημένου· ἀλλ᾽ ὁμολογοῦμεν

ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀσυνειδήτου χάνει δι' ἡμᾶς πᾶσαν ἀκριβῆ σημασίαν. Τὸ ἀσυνείδητον καθίσταται ἰδιότης μὲ πολλαπλὰς σημασίας μὴ δικαιολογούσας τὰς ἐκγενικεύσεις καὶ τὰς αὐστηρὰς ἀπαγωγὰς ἐπὶ τῇ προόψει τῶν ὁποίων εὐχαρίστως θὰ τὸ ἐχρησιμοποιοῦμεν. Ἀλλὰ θὰ εἴχομεν ἄδικον ἀμελοῦντες αὐτό, διότι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἰδιότης «συνειδητὸν» ἢ «ἀσυνείδητον» ἀποτελεῖ τὸ μόνον φῶς τὸ ἱκανὸν νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ διὰ μέσου τοῦ σκότους τῶν ψυχικῶν βυθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΟ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΕΙΝΟ

Αἱ παθολογικαὶ ἔρευναι προσηνατόλισαν τὴν προσοχήν μας κατὰ τρόπον λίαν ἀποκλειστικὸν πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀπωθημένον. Θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν κάπως καλύτερον τὸ ***ἐγώ***, ἀφ' ὅτου ἐμάθομεν ὅτι δύναται καὶ αὐτὸ νὰ καταστῇ ἐπίσης ἀσυνείδητον, ἐν τῇ κυρίᾳ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως. Μέχρι τοῦδε εἴχομεν ὡς μόνον σημεῖον ἀφετηρίας εἰς τὰς ἐρεύνας μας τὴν συνειδητὴν ἢ ἀσυνείδητον ἰδιότητα τῶν ψυχικῶν στοιχείων. Ἐτελειώσαμεν ὅμως διὰ τῆς διαπιστώσεως ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἰδιότητος μὲ πολλαπλὰς σημασίας.

Ἄρα τὸ ἅπαντον τῆς γνώσεώς μας εἶναι συνδεδεμένον πάντοτε πρὸς τὴν συνείδησιν. Δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὸ ἀσυνείδητον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἰμὴ μόνον καθιστῶντες αὐτὸ συνειδητόν. Ἀλλά, ἄλτ ἐδῶ: πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν; Τί σημαίνει «καθιστᾶν πράγματι συνειδητόν;» Τίνι τρόπῳ ἐπιτυγχάνεται τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο;

Ἐμάθομεν ἤδη ἐκ ποίου σημείου δέον νὰ ἀφορμηθῶμεν διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτά. Ἡ συνείδησις εἴπομεν ἀποτελεῖ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ. Ἀλλέως εἰπεῖν, βλέπομεν ἐν τῇ συνειδήσει λειτουργίαν τὴν ὁποίαν ἀπονέμομεν εἰς σύστημα, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ χώρου, εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ἡ τοπικὴ αὕτη ἐγγύτης δέον νὰ

νοηθῇ ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν λειτουργικὴν ἔννοιαν, ἀλλ᾽ ἐπίσης καὶ ὑπὸ τὴν ἀνατομικὴν τοιαύτην. Αἱ ἔρευναί μας ἐπίσης ὀφείλουν μὲ τὴν σειράν των νὰ λάβουν ὡς σημεῖον ἀφετηρίας αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ αἴσθημα τῆς ἀντιλήψεως.

Κατ᾽ ἀρχὴν εἶναι συνειδηταὶ ὅλαι αἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προερχόμεναι ἀντιλήψεις (αἱ διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλήψεις). Ἐξ ἴσου συνειδητὰ εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν αἰσθήσεις καὶ αἰσθήματα, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν ἔνδον. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπωμεν περὶ ἐκείνων τῶν ἐσωτέρων ἐξεργασιῶν τὰς ὁποίας συγκεντρώνομεν ὑπὸ τὸ χαλαρὸν καὶ ἀνακριβὲς ὄνομα τῶν «διανοητικῶν ἐξεργασιῶν». Ὀφείλομεν νὰ τὰς ἐκλάβωμεν ὡς μεταθέσεις τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι παραγόμεναι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ καὶ λαμβάνουσαι τὰς ὁδοὺς τὰς ἀγούσας πρὸς τὴν δρᾶσιν, φθάνουν μέχρι τῆς ἐπιφανείας, ὅπου σχηματίζεται ἡ συνείδησις; Ἢ μήπως ἡ συνείδησις εἶναι ἐκείνη ἥτις κατευθύνεται πρὸς αὐτὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ μετ᾽ αὐτῶν συνειρμοῦ καὶ συνδυασμοῦ; Θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐνταῦθα παριστάμεθα πρὸ μιᾶς τῶν δυσκολιῶν εἰς ἃς συνήθως προσκρούομεν, ὅταν λαμβάνωμεν ἐξαιρετικῶς ὑπ᾽ ὄψιν τὴν σοβαρότητα τῆς χωρικῆς, τῆς **τοπικῆς** καταστάσεως, τῶν ψυχικῶν γεγονότων. Τὰ δύο ταῦτα ἐνδεχόμενα εἶναι δύσκολον νὰ κατανοηθοῦν· ἀνάγκη πρὸς τοῦτο ὑπάρξεως ἑνὸς τρίτου.

Διετύπωσα ἤδη ἀλλαχοῦ * τὴν γνώμην καθ᾽ ἣν ἡ πραγματικὴ διαφορὰ μεταξὺ μιᾶς ἀσυνειδήτου παραστάσεως καὶ μιᾶς προσυνειδήτου τοιαύτης (ἰδέα) θὰ συνίστατο εἰς τὸ ὅτι ἐκείνη ἀναφέρεται εἰς ὑλικὰ τὰ ὁποῖα παραμένουν ἄγνωστα, ἐνῷ αὐτη (ἡ προσυνείδητος) θὰ συνεδέετο πρὸς μίαν λεκτικὴν παράστασιν. Πρώτη προσπά-

---

* **Das Unbewusste,** «Internationale Zeitshr. f. Psychoanalyse». III, 1915 et «Sammlung Kleiner Schriften zur Neurosenlehre», Folge 1918.

θεια τείνουσα εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀσυνειδήτου καὶ τοῦ προσυνειδήτου διαφορετικῶς ἢ ἐν ἀναφορᾷ μὲ τὰς πρὸς τὴν συνείδησιν σχέσεις των. Εἰς τὸ ἐρώτημα: «Πῶς πρᾶγμά τι καθίσταται συνειδητόν;» δυνάμεθα πλεονεκτικῶς νὰ ὑποκαταστήσωμεν τοῦτο: «πῶς πρᾶγμά τι καθίσταται προσυνείδητον» ; Ἀπάντησις: χάρις εἰς τὸν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους λεκτικὰς παραστάσεις σύνδεσμον.

Αἱ λεκτικαὶ αὗται παραστάσεις εἶναι μνημονικὰ ἴχνη: ὑπῆρξαν ἄλλοτε ἀντιλήψεις καὶ δύνανται ὅλα τὰ μνημονικὰ ἴχνη νὰ ἐπανακαταστοῦν συνειδητά. Πρὶν θίξωμεν τὴν ἀνάλυσιν τῆς φύσεώς των, μία ὑπόθεσις ἐπιβάλλεται εἰς τὸ πνεῦμά μας: δὲν δύναται νὰ καταστῇ συνειδητὸν εἰμὴ ἐκεῖνο ὅπερ ὑπῆρξεν ἤδη ἐν τῇ καταστάσει τῆς συνειδητῆς ἀντιλήψεως· καὶ ἐκτὸς τῶν αἰσθημάτων, πᾶν ὅ,τι προερχόμενον ἐκ τῶν ἔνδον θέλει νὰ καταστῇ συνειδητόν, δέον νὰ μετασχηματισθῇ εἰς ἐξωτερικὴν ἀντίληψιν, μετασχηματισμὸς ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἐφικτὸς παρὰ μόνον διὰ τῶν μνημονικῶν ἰχνῶν.

Τὰ μνημονικὰ ταῦτα ἴχνη τὰ φανταζόμεθα περικλειόμενα εἰς συστήματα καὶ ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ πρὸς τὸ σύστημα ἀντίληψις-συνείδησις, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ψυχικαί των ἐπιβαρύνσεις νὰ δύνανται εὐκόλως νὰ ἐπεκτείνωνται εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ τελευταίου τούτου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ αὐτῇ ἀναλογιζόμεθα ἀμέσως τὰς ψευδαισθήσεις καὶ ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πλέον ζωηρὸν ἐνθύμιον διακρίνεται τόσον καλῶς τῆς ψευδαισθήσεως ὅσον καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως καὶ ἀνευρίσκομεν εὐκόλως τὴν ἐξήγησιν τούτου εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν τῇ ἀναμνήσει ἑνὸς ἐνθυμίου ὁ ψυχικὸς φόρτος δὲν ἐγκαταλείπει τὸ σύστημα οὗτινος τὸ ἐνθύμιον ἀποτελεῖ μέρος, ἐνῷ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ψευδαισθήσεως, ἥτις δυσκόλως διακρίνεται μιᾶς ἀντιλήψεως, ὁ φόρτος δὲν ἐπεκτείνεται ἐκ τοῦ μνημονικοῦ ἴχνους εἰς τὸ σύστημα ἀντίληψις-συνείδησις, ἀλλὰ μεταφέρεται εἰς τοῦτο ὁλόκληρος.

Τὰ λεκτικὰ ἴχνη προέρχονται κυρίως ἐκ τῶν ἀκου-

στικῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι τοιουτοτρόπως ἐμφανίζονται ὡς εἰδικὴ ἐφεδρεία τῶν αἰσθητῶν στοιχείων πρὸς χρῆσιν τοῦ προσυνειδήτου. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὀπτικὰ στοιχεῖα τῶν λεκτικῶν παραστάσεων, δυνάμεθα νὰ τὰ παραμελήσωμεν ὡς ὄντα δευτερευούσης σημασίας, καὶ ὡς κτηθέντα διὰ τῆς ἀναγνώσεως: καὶ θὰ εἴπωμεν τόσον καὶ περὶ τῶν κινητικῶν εἰκόνων τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι, ἐκτὸς τῶν κωφαλάλων, παίζουν τὸν ρόλον τῶν ἁπλῶν ἐπιβοηθητικῶν σημείων. Κυρίως εἰπεῖν, ἡ προφερθεῖσα λέξις δὲν εἶναι παρὰ τὸ μνημονικὸν ἴχνος τῆς ἀκουσθείσης λέξεως. Μακρὰν ἡμῶν ἡ ἰδέα τῆς ὑποτιμήσεως, χάριν τῆς ἁπλοποιήσεως, τῶν μνημονικῶν ὑπολοίπων τῆς ὀπτικῆς κατηγορίας ἢ τῆς ἀρνήσεως τοῦ ὅτι αἱ διανοητικαὶ ἐξεργασίαι δὲν δύνανται νὰ καταστοῦν συνειδηταὶ χάρις εἰς τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰ ὀπτικὰ ὑπολείμματα. Συμφωνοῦμεν μάλιστα ὅτι πολλὰ πρόσωπα ἐπιτυγχάνουν τὴν συνειδητοποίησιν τῆς σκέψεως χάρις εἰς τὸ ὀπτικὸν σύστημα. Λοιπόν, ἡ σπουδὴ τῶν ὀνείρων καὶ τῶν προσυνειδητῶν φαντασιώσεων, κατόπιν τῶν παρατηρήσεων τοῦ J. Varendonck, εἶναι φύσεως τοιαύτης ὥστε μᾶς δίδει ἰδέαν ἀρκετὰ ἀκριβῆ τῆς ὀπτικῆς ταύτης σκέψεως, καταδεικνύουσα κυρίως εἰς ἡμᾶς ὅτι πρὸ παντὸς τὰ συγκεκριμένα ὑλικὰ τῶν ἰδεῶν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ὀπτικῇ σκέψει καθίστανται συνειδητά, ἐνῷ αἱ σχέσεις αἱ χαρακτηρίζουσαι ἰδιαιτέρως τὰς ἰδέας δὲν εἶναι ἐπιδεκτικαὶ ὀπτικῆς ἐκφράσεως. Αἱ εἰκόνες συνεπῶς ἀποτελοῦν μέσον λίαν ἀτελὲς διὰ τὴν συνειδητοποίησιν τῆς σκέψεως, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὀπτικὴ σκέψις πλησιάζει περισσότερον πρὸς τὰς ἀσυνειδήτους ἐξεργασίας παρὰ ἡ λεκτικὴ σκέψις καὶ εἶναι ἀρχαιοτέρα τόσον ἀπὸ φυλογενετικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ὀντογενετικῆς ἀπόψεως.

Ἐάν, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας, τοιαύτη εἶναι ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ τὸ ἀσυνείδητον εἰς τὸ προσυνείδητον, τὸ ἐρώτημα «πῶς δυνάμεθα νὰ φέρωμεν εἰς τὴν (προ)συνείδησιν τὰ ἀπωθημένα στοιχεῖα;» λαμβάνει τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν «ἐπανακαθιστῶντες διὰ τῆς

ἀναλυτικῆς ἐργασίας τὰ ἐνδιάμεσα ταῦτα προσυνείδητη μέλη, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ λεκτικὰ ἐνθύμια». Κατ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ συνείδησις παραμένει εἰς τὴν θέσιν της, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὑποσυνείδητον δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰδικήν του διὰ νὰ ἐπανασυνδεθῇ μὲ τὴν συνείδησιν.

Ἐνῷ αἱ μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως καὶ τοῦ **ἐγὼ** ὑφιστάμεναι σχέσεις εἶναι πρόδηλοι καὶ προφανεῖς αἱ συνδέουσαι τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίληψιν πρὸς τὸ **ἐγὼ** ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῆς ἐρεύνης. Προκειμένου περὶ αὐτῶν φθάνομεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ διερωτώμεθα, ἐὰν ἀληθῶς δικαιούμεθα νὰ συνδέσωμεν ἅπασαν τὴν συνείδησιν πρὸς τὸ σύστημα συνείδησις-ἀντίληψις.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίληψις παρέχει αἰσθήσεις ἐχούσας σχέσεις μὲ τὰς ἐξεργασίας τὰς ἐκτυλισσομένας εἰς τὰ πλέον διάφορα στρώματα, ἂν μὴ εἰς τὰ πλέον βαθέα τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ. Αἱ αἰσθήσεις αὗται εἶναι ἐλάχιστα γνωσταί, τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς δυσαρεσκείας δυναμένων νὰ θεωρηθοῦν ὡς τὸ καλύτερόν των πρότυπον. Αὗται δὲ εἶναι αἱ πλέον πρωτόγονοι, αἱ πλέον στοιχειώδεις ἢ αἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προερχόμεναι, δυνάμεναι νὰ παραχθοῦν μάλιστα καὶ τῆς συνειδήσεως οὔσης ἐν διαταραχῇ. Ἀλλαχοῦ ἐπέμεινα ἐπὶ τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς σοβαρότητός των καὶ ἐπὶ τῶν μεταψυχολογικῶν λόγων ταύτης. Αἱ αἰσθήσεις αὗται εἶναι πολυμερεῖς καὶ ὅπως αἱ ἐξωτερικαὶ ἀντιλήψεις, δύνανται νὰ προέλθουν ταυτοχρόνως ἐκ τῶν πλέον διαφορετικῶν σημείων καὶ ἔχουν ἰδιότητας ἀντιτιθεμένας.

Αἱ εὐχάριστοι αἰσθήσεις δὲν ἔχουν ἐν ἑαυταῖς οὐδένα χαρακτῆρα καταναγκασμοῦ ἢ ἐπιμονῆς. Ἐνῷ αἱ δυσάρεστοι αἰσθήσεις ἔχουν τὸν χαρακτῆρα αὐτὸν εἰς τὸν πλέον ἔντονον βαθμόν, τείνουν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τροποποιήσεων, ἐπιζητοῦν δι᾿ ὅλων τῶν μέσων τὴν ἐκφόρτωσιν, δι᾿ αὐτὸν δὲ τὸν λόγον λέγομεν ὅτι ἡ δυσαρέσκεια χαρακτηρίζεται διὰ μιᾶς αὐξήσεως, ἡ ἡδονὴ διὰ μιᾶς μειώσεως τοῦ ἐνεργητικοῦ φόρτου. Ἐὰν ἐκεῖνο ὅπερ αἰσθανόμεθα ὡς δυσ-

αρέσκειαν ἢ ἡδονήν, σχηματίζει ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν ψυχικῶν γεγονότων, πρᾶγμά τι ὅπερ, τόσον ἀπὸ πο σοτικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως, διαφέρει καὶ αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων, θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν ἐὰν τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ συνειδητὸν ἀμέσως ἢ ἐὰν πρέπει διὰ νὰ καταστῇ συνειδητὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σύστημα Σ (συνείδησις).

Ἡ κλινικὴ πεῖρα ὁμιλεῖ εὐνοϊκῶς διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον. Δεικνύει αὐτὸ τὸ «κάτι» ὡς μίαν ἀπωθημένην ἀσθενῆ θέλησιν. Ἡ θέλησις αὐτη δύναται νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐκδήλωσιν ἀναπτύσσουσα κινητικὰς δυνάμεις, χωρὶς τὸ ***ἐγὼ*** νὰ ἀντιλαμβάνεται τὸν καταναγκασμὸν τὸν ὁποῖον ὑφίσταται. Διὰ νὰ καταστῇ συνειδητή, ὑπὸ τὴν μορφὴν μιᾶς ὀχληρᾶς ἢ δυσαρέστου αἰσθήσεως, ἡ ἀσθενὴς αὔτη θέλησις ὀφείλει ἐν τῷ ὑπ᾽ αὐτῆς ἀσκουμένῳ καταναγκασμῷ, νὰ προσκρούσῃ εἰς μίαν ἀντίστασιν, εἰς ἐμπόδια ἀντιτιθέμενα πρὸς τὴν πρὸς ἐκφόρτωσιν ἀντίδρασιν. Ὅπως αἱ τάσεις αἱ παραγόμεναι ἐκ τῶν ἀναγκῶν, ἡ λύπη, ὁ ἐνδιάμεσος αὐτὸς κρίκος μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς τοιαύτης ἥτις ἐμφανίζεται ὡς μία ἐσωτερικὴ ἀντίληψις, παρ᾽ ὅλον ὅτι αὕτη ἔχει τὴν πηγήν της ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ, δύναται ἐξ ἴσου νὰ παραμείνῃ ἀσυνείδητος. Λοιπὸν εἶναι ἀκριβὲς νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀκόμη τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ αἰσθήσεις διὰ νὰ καταστοῦν συνειδητά, ὀφείλουν νὰ φθάσουν εἰς τὸ σύστημα Σ. Ἐὰν ἡ ὁδὸς εἶναι ἀποκεκλεισμένη δὲν τὰ δοκιμάζομεν ὡς αἰσθήματα ἢ αἰσθήσεις, ἂν καὶ τὸ «κάτι» τὸ ἀνταποκρινόμενον πρὸς αὐτὰ παραμένει ἀναλλοίωτον καθ᾽ ὃν χρόνον λαμβάνει χώραν ὁ ἐρεθισμός. Ἐν βραχυλογίᾳ καὶ κατὰ τρόπον ὄχι ἐντελῶς ὀρθόν, ὁμιλοῦμεν τότε περὶ ἀσυνειδήτων αἰσθήσεων καὶ ἐπιμένομεν ἐπὶ τῆς ἀναλογίας των πρὸς τὰς ἀσυνειδήτους παραστάσεις, πρᾶγμα ὅπερ δὲν δικαιολογεῖται ἀπολύτως. Ἡ διαφορὰ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ συνίσταται κυρίως εἰς τὸ ὅτι διὰ νὰ ἀναγάγωμεν μίαν ἀσυνείδητον παράστασιν εἰς τὴν ***συνείδησιν,*** ἀνάγκη δημιουργίας ὡρισμένου

ἀριθμοῦ συνδετικῶν κρίκων, σταθμῶν ἐνδιαμέσων, ἐνῷ αἱ αἰσθήσεις φέρονται ἀπ᾿ εὐθείας. Ἐν ἄλλοις ὅροις: ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ συνειδητοῦ καὶ τοῦ προσυνειδήτου δὲν τίθεται διὰ τὰς αἰσθήσεις: μία αἴσθησις εἶναι συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητος, ἀλλ᾿ οὐδέποτε προσυνείδητος. Καὶ ὅταν ἀκόμη μία αἴσθησις συνδέεται πρὸς λεκτικὰς παραστάσεις, καθίσταται συνειδητὴ ὄχι χάρις εἰς αὐτὰς τὰς παραστάσεις ἀλλ᾿ ἀπ᾿ εὐθείας.

Ἰδοὺ ἡμεῖς πλήρως κατετοπισμένοι ὅσον ἀφορᾷ τὸν ρόλον τῶν λεκτικῶν παραστάσεων. Μέσῳ αὐτῶν, αἱ διανοητικαὶ ἐσωτερικαὶ ἐξεργασίαι καθίστανται ἀντιλήψεις. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν εἶναι ἐδῶ παρὰ μόνον διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἡ ἀπόδειξις τῆς προτάσεως: κάθε γνῶσις προέρχεται ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως. Ὅταν ἡ σκέψις εὑρίσκεται ἐν καταστάσει ὑπερφορτώσεως, αἱ ἰδέαι φαίνονται ὡς προερχόμεναι ἐκ τῶν ἔξω, θεωρούμεναι, δι᾿ αὐτὸν τὸν λόγον, ὡς ἀληθεῖς.

Κατόπιν τῆς τοιαύτης διαφωτίσεως τῶν σχέσεων τῶν ὑπαρχουσῶν μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιλήψεως, τῆς ἐσωτερικῆς τοιαύτης καὶ τοῦ συστήματος «ἀντίληψις-συνείδησις», δυνάμεθα, δοκιμάζοντες, νὰ δώσωμεν πληρεστέραν μορφὴν εἰς τὴν περὶ τοῦ **ἐγὼ** παράστασίν μας. Τὸ βλέπομεν σχηματιζόμενον ἐκ τοῦ συστήματος Α (ἀντίληψις) ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τούτου καὶ περιλαμβάνει κατ᾿ ἀρχὴν τὸ προσυνείδητον ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τῶν μνημονικῶν ἰχνῶν. Ἐν τούτοις γνωρίζομεν ὅτι τὸ **ἐγὼ** εἶναι ἐξ ἴσου καὶ ἀσυνείδητον.

Πιστεύω ὅτι θὰ ἐπωφελούμεθα ἀκολουθοῦντες τὰς ὑποδείξεις συγγραφέως, ὅστις, διὰ προσωπικοὺς λόγους, θὰ ἐπεθύμει νὰ μᾶς πείσῃ χωρὶς νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ὅτι δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς τὴν αὐστηρὰν καὶ προηγμένην ἐπιστήμην. Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν G. Groddeck, ὁ ὁποῖος δὲν παραλείπει νὰ ἐπαναλάβῃ ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ὀνομάζομεν τὸ **ἐγώ** μας, συμπεριφέρεται εἰς τὴν ζωήν μας κατὰ τρόπον ὅλως παθητικόν, καὶ ὅτι ζῶμεν, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἔκφρασίν του, ὑπὸ

τὸ κράτος ἀγνώστων δυνάμεων, διαφευγουσῶν τὴν κυριαρχίαν μας. * Ὅλοι ἔχομεν δοκιμάσει ἐντυπώσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ καὶ παρ' ὅλον ὅτι δὲν ὑπέστημεν ἐξ αὐτῶν ἐπίδρασιν τοιαύτην, ὥστε νὰ καταστῶμεν ἀνεπίδεκτοι πάσης ἄλλλης ἐντυπώσεως, δὲν διστάζομεν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἄποψιν τοῦ Groddeck τὴν θέσιν ἥτις τῆς ἁρμόζει ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Προτείνω ὑπὸ τὸν ὅρον **ἐγὼ** νὰ νοοῦμεν τὴν ὀντότητα ἥτις ἔχει τὸ σημεῖον ἀφετηρίας εἰς τὸ σύστημα Α καὶ ἥτις εἶναι πρωταρχικῶς προσυνείδητος, διατηροῦντες τὴν ὀνομασίαν **ἐκεῖνο,** δι' ὅλα τὰ ἄλλα ψυχικὰ στοιχεῖα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ **ἐγὼ** ἐπεκτείνεται συμπεριφερόμενον κατὰ τρόπον ἀσυνείδητον. **

Δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ ἴδωμεν μέχρι ποίου σημείου ἡ ἄποψις αὐτη δύναται νὰ μᾶς εἶναι ἐπωφελὴς διὰ τὴν περιγραφὴν καὶ τὴν κατανόησιν τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνδιαφέρουν. Τὸ ἄτομον συντίθεται, τοιουτοτρόπως δι' ἡμᾶς ἐξ ἑνὸς **ἐκείνου** ψυχικοῦ, ἀγνώστου καὶ ἀσυνειδήτου. εἰς τὸ ὁποῖον ὑπερτίθεται τὸ ἐπιφανειακὸν **ἐγώ,** παραγόμενον ἐκ τοῦ συστήματος Α, ὡς ἐκ πυρῆνος. Διὰ νὰ δώσωμεν τρόπον τινά, γραφικὴν παράστασιν αὐτῶν τῶν σχέσεων, θὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ **ἐγὼ** δὲν καλύπτει τὸ **ἐκεῖνο** εἰμὴ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ συστήματος Α. σχηματιζομένης ἐπιφανείας του, σχεδὸν περίπου ὅπως καλύπτει τὸ ᾠὸν ὁ σπερματικὸς δίσκος. Δὲν ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ **ἐκείνου** ἀποφασιστικὸς χωρισμός, πρὸ παντὸς εἰς τὸ κατώτερον μέρος ἐκείνου, εἰς τὸ ὁποῖον τείνουν νὰ συγχωνευθοῦν.

Ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀπωθημένον συγχέεται ἐπίσης μὲ τὸ **ἐκεῖνο,** τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι παρὰ μέρος. Τὰ

---

* G. Groddeck, Das Buch vom Es, Intern. psychanalyt. Verlag. 1923.

** Ὁ ἴδιος ὁ Groddeck ἐνεπνεύσθη, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Νίτσε, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιεῖ τὴν γραμματικὴν ταύτην ἔκφρασιν, διὰ νὰ ὑποδηλώσῃ, πᾶν ὅ,τι, ἀπρόσωπον καὶ ὑποτεταγμένον εἰς τὰς φυσικὰς ἀναγκαιότητας, ὑπάρχει ἐν τῇ ὑπάρξει μας.

ἀπωθημένα δὲ στοιχεῖα μόνον μέσῳ τοῦ ***ἐκείνου*** δύνανται νὰ ἐπικοινωνήσουν πρὸς τὸ ***ἐγώ***, τοῦ ὁποίου εἶναι σαφῶς κεχωρισμένα δι᾽ ἀντιστάσεων αἵτινες ἐμποδίζουν τὴν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ ἐμφάνισίν των. Βλέπομεν εὐθὺς ὅτι ὅλαι αἱ διακρίσεις τὰς ὁποίας πρὸ ὀλίγου περιεγράψαμεν, ἀκολουθοῦν τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς παθολογίας καὶ δὲν ἀναφέρονται παρὰ μόνον εἰς τὰ ἐπιφανειακὰ στρώματα, τὰ μόνα τὰ ὁποῖα ἐγνωρίσαμεν ἐκ τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ. Ἰδοὺ ἓν σχηματικὸν διάγραμμα προωρισμένον νὰ δώσῃ συγκεκριμένην ἀπεικόνισιν τῶν σχέσεων αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς μέθοδος ἑρμηνείας. Διὰ νὰ παραμείνωμεν πιστοὶ εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἐγκεφαλικῆς ἀνατομίας ἐκαλύψαμεν τὸ ***ἐγὼ*** μὲ ἓν εἶδος πίλου τοποθετημένου λοξῶς.

Ἡ γέννησις τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ ὁ χωρισμός του ἀπὸ τὸ ***ἐκεῖνο*** ἐξαρτῶνται ἀκόμη ἐξ ἑνὸς ἄλλου συντελεστοῦ παρὰ τὴν ἐκ τοῦ συστήματος Α ἐπίδρασιν. Τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἀτόμου, καὶ προπαντὸς ἡ ἐπιφάνειά του ἀποτελεῖ πηγὴν ἐξ ἧς δύνανται νὰ προέλθουν καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντιλήψεις. Θεωρεῖται ὡς ἀντικείμενον ξένον ἀλλὰ παρέχει εἰς τὴν ἁφὴν δύο ποικιλίας αἰσθήσεων, ἐξ ὧν ἡ μία δύναται νὰ παρομοιωθῇ πρὸς μίαν ἐσωτερικὴν ἀντίληψιν. Ἡ ψυχοφυσιολογία ἀπέδειξεν ἄλλωστε ἐπαρκῶς πῶς τὸ σῶμα μαςἀπαλάσσεται τοῦ κόσμου τῶν ἀντιλήψεων. Τὸ ἄλγος φαίνεται διαδραματίζον καὶ αὐτὸ ἐπίσης σοβαρὸν ρόλον εἰς τὴν ἐξεργασίαν ταύτην καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν εἰς τὰς ἀλγεινὰς ἀσθενείας, ἀποκτῶμεν νέαν γνῶσιν τῶν ὀργάνων μας πιθανὸν εἶναι φύσεως τοιαύτης ὥστε νὰ μᾶς δώσῃ σαφῆ ἰδέαν τοῦ τρόπου καθ' ὃν φθάνομεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς περὶ τοῦ σώματος παραστάσεώς μας ἐν γένει.

Εἶναι εὔκολον νὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ ***ἐγὼ*** εἶναι μέρος τοῦ ***ἐκείνου***, ὅπερ ἔχει ὑποστεῖ τροποποίησιν ἀπὸ τὴν ἀπ᾽εὐθείας ἐπίδρασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ μέσῳ τοῦ συστήματος συνείδησις - ἀντίληψις. Ἀντιπροσωπεύει ἐν ὡρισμένῃ ἀναλογίᾳ μίαν ἐπιμήκυνσιν τῆς ἐπιφανειακῆς διαφο-

ροποιήσεως. Προσπαθεῖ ἐπίσης νὰ ἐπεκτείνῃ ἐπὶ τοῦ **ἐκείνου** καὶ τῶν προθέσεών του τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς πραγματικότητος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡδονῆς, ἥτις μόνη ἐγγυᾶται τὴν ἐπὶ τοῦ **ἐκείνου** ἐξουσίαν του. Ἡ ἀντίληψις διὰ τὸ **ἐγὼ** εἶναι ὅ,τι τὸ ἔνστικτον καὶ ἡ ἐνστικτώδης παρόρμησις διὰ τὸ **ἐκεῖνο.** Τὸ **ἐγὼ** ἀντιπροσωπεύει ἐκεῖνο ὅπερ ὀνομάζομεν λόγον καὶ σοφίαν, τὸ **ἐκεῖνο** ἀντιθέτως κυριαρχεῖται ὑπὸ τῶν παθῶν. Πάντα ταῦτα συμφωνοῦσι μὲ τὰς τρεχούσας διακρίσεις τὰς λίαν γνωστάς, δέον ὅμως νὰ ληφθοῦν ὑπ᾽ ὄψιν κατὰ τρόπον γενικώτατον καὶ νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὄντα ἀκριβείας καθαρᾶς δυναμικῆς.

Ἡ λειτουργικὴ σημασία τοῦ **ἐγὼ** συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, κανονικῶς, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ ἐποπτεύει ἐπὶ τῶν λεωφόρων τῶν ἀγουσῶν πρὸς τὴν κινητικότητα. Εἰς τὰς πρὸς τὸ **ἐκεῖνο** σχέσεις του δυνάμεθα νὰ τὸ συγκρίνωμεν πρὸς τὸν ἱππέα ὅστις ἐπεφορτίσθη μὲ τὴν τιθάσσευσιν τοῦ ὑπερτέρας δυνάμεως ἵππου, μὲ αὐτὴν περίπου τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἱππεὺς κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ ἵππου διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων, ἐνῷ τὸ **ἐγὼ** ἐπιτυγχάνει τοῦτο διὰ δυνάμεων τὰς ὁποίας παρ᾽ ἄλλων δανείζεται. Τὴν σύγκρισιν ταύτην δυνάμεθα νὰ φέρωμεν μακρύτερον· ὅπως δὲ ὁ ἱππεὺς ὁ μὴ θέλων νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ ἵππου καταλήγει εἰς τὸ νὰ τὸν ἀφίσῃ νὰ τὸν παρασύρῃ ὅπου ὁ ἵππος θέλει, τοιουτοτρόπως καὶ τὸ **ἐγὼ** μεταμορφώνει γενικῶς εἰς πρᾶξιν τὴν θέλησιν τοῦ **ἐκείνου,** ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἰδικῆς του θελήσεως.

Τὸ **ἐγὼ** πρὸ παντὸς εἶναι μία σωματικὴ ὀντότης, ὄχι μία ὀντότης ὅλως ἐπιφανειακή, ἀλλὰ μία ὀντότης ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν προβολὴν μιᾶς ἐπιφανείας. Χρησιμοποιοῦντες ἀνατομικὴν ἀναλογίαν εὐχαρίστως θὰ τὴν παρωμοιάζομεν πρὸς τὸ «ἐγκεφαλικὸν ἐκμαγεῖον» τῶν ἀνατόμων, τὸ τοποθετημένον ἐπὶ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω,

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ φέροντος τὸ κέντρον τοῦ λόγου πρὸς τὰ ἀριστερά.

Αἱ μεταξὺ τοῦ *ἐγὼ* καὶ τῆς συνειδήσεως σχέσεις πολλάκις περιεγράφησαν· γεγονότα ὅμως τινὰ ἀξίζουν νὰ σημειωθοῦν ἐκ νέου. Συνηθισμένοι παντοῦ νὰ εἰσάγωμεν τὴν ἄποψιν τῆς κοινωνικῆς ἢ ἠθικῆς ἀξίας, δὲν ἐκπληττόμεθα ἀκούοντες νὰ λέγεται, ὅτι τὰ κατώτερα πάθη ἔχουν ὡς στίβον τὸ ἀσυνείδητον, ἔχομεν δὲ πεισθῆ ὅτι αἱ ψυχικαὶ λειτουργίαι εἰσχωροῦν εἰς τὴν συνείδησιν τόσον εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ὅσον ἡ κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξία των εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ ψυχαναλυτικὴ ὅμως πεῖρα μᾶς δεικνύει ὅτι ἡ ἄποψις αὕτη βασίζεται ἐπὶ πλάνης ἢ ἐπὶ αὐταπάτης. Γνωρίζομεν, πράγματι, ἀφ' ἑνός, ὅτι ἀκόμη μία δύσκολος καὶ λεπτὴ διανοητικὴ ἐργασία καὶ ἥτις, ὑπὸ τὰς συνήθεις συνθήκας, ἀπαιτεῖ μίαν μεγάλην συγκέντρωσιν σκέψεως, δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἐν τῷ προσυνειδήτῳ, χωρὶς νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς συνειδήσεως. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ περιπτώσεων τῶν ὁποίων ἡ πραγματικότης εἶναι ὑπεράνω πάσης ἀμφισβητήσεως, περιπτώσεων παραγομένων, π.χ. κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ὕπνου καὶ ἐκδηλουμένων διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι αἴφνης κατὰ τὴν ἀφύπνισιν ἀνευρίσκομεν τὴν λύσιν δυσκόλου προβλήματος μαθηματικοῦ ἢ ἄλλου τὴν ὁποίαν μάτην ἐπεζητήσαμεν ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἐγρηγόρσεως. *

Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν καὶ ἄλλο γεγονὸς πλέον παράδοξον. Διαπιστώνομεν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀναλύσεών μας, ὅτι ὑπάρχουν πρόσωπα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ των κριτικὴ θέσις καὶ ἡ τύψις τῆς συνειδήσεως, δηλαδὴ ψυχικαὶ λειτουργίαι εἰς τὰς ὁποίας ἀποδίδεται μεγίστη κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ ἀξία, ἐμφανίζονται ὡς ἀσυνείδητοι ἐκδηλώσεις αἵτινες ὡς τοιαῦται ἀποδεικνύονται οὖσαι μεγάλης ἀποτελεσματικότητος· ὁ ἀσυνείδητος χαρακτὴρ τῆς ἀντιστάσεως τὴν ὁποίαν πα-

---

* Περίπτωσις τῆς κατηγορίας ταύτης μοὶ ἀνεκοινώθη ἐσχάτως καὶ ὑπὸ μορφὴν ἀντιρρήσεως ἐναντίον τῆς περιγραφῆς μου περὶ «τῆς ἐργασίας τοῦ ὀνείρου».

ρουσιάζουν οἱ ἀσθενεῖς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλύσεως δὲν ἀποτελεῖ συνεπῶς τὴν μόνην ἐκδήλωσιν τῆς κατηγορίας ταύτης. Τὸ νέον ὅμως γεγονός, ὅπερ μᾶς ὑποχρεοῖ παρ' ὅλην τὴν καθαρότητα τῆς κριτικῆς μας ἀντιλήψεως, νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ἑνὸς ***ἀσυνειδήτου συναισθήματος ἐνοχῆς*** εἶναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε προκαλεῖται ἐπιδείνωσις τῶν στενοχωριῶν τὰς ὁποίας δοκιμάζομεν ἤδη ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἀσυνειδήτου ἀντιστάσεως, θέτει δὲ ἡμᾶς πρὸ νέων αἰνιγμάτων, ἰδίως ὅταν πλησιάζομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν βεβαιότητα, ὅτι διὰ μέγα ἀριθμὸν νευρώσεων, τοῦτο τὸ ***ἀσυνείδητον συναίσθημα ἐνοχῆς,*** παίζει ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀποφασιστικὸν ρόλον, παρεμβάλλον μεγαλύτερα ἐμπόδια εἰς τὴν ἴασιν. Διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περὶ ἀξιῶν κλίμακά μας, δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν: δὲν εἶναι μόνον τὸ ἐν ἡμῖν βαθύτερον ὑπάρχον, ἐκεῖνο ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀσυνείδητον, ἀλλ' ἐπίσης καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι τὸ πλέον ἀνώτερον. Εἰς τὸ προκείμενον ἔχομεν νέαν ἀπόδειξιν περὶ ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω σχετικῶς μὲ τὸ συνειδητὸν ***ἐγώ,*** ἤτοι, τὸ ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ τὸ σῶμά μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

ΤΟ ΕΓΩ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΕΡ-ΕΓΩ (ΙΔΕΩΔΕΣ ΤΟΥ ΕΓΩ)

Ἐὰν τὸ ***ἐγὼ*** δὲν ἀντιπροσωπεύῃ εἰμὴ τὸ μέρος τοῦ ***ἐκείνου,*** τοῦ ὑποστάντος τὰς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συστήματος τῶν ἀντιλήψεων καθορισθείσας τροποποιήσεις, ἄλλέως εἰπεῖν ἐὰν ἀντιπροσωπεύῃ ἐν τῷ ψυχικῷ πεδίῳ τὸν ἐξωτερικὸν πραγματικὸν κόσμον, θὰ εὑρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως ἁπλουστάτης. Ἀλλὰ ὑπάρχει τι τὸ περιπλέον.

Ἐξεθέσαμεν ἀλλαχοῦ * τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι μᾶς ὑπεχρέωσαν νὰ δεχθῶμεν μίαν ὡρισμένην φάσιν τοῦ **ἐγώ**, προϊὸν διαφοροποιήσεως πραγματοποιηθείσης εἰς τοὺς κόλπους τούτου, φάσιν τὴν ὁποίαν ἀπεκαλέσαμεν **ἰδεῶδες τοῦ ἐγὼ** ἢ **ὑπὲρ-ἐγώ.** Οἱ λόγοι οὗτοι διατηροῦν σήμερον ὅλην τὴν ἀξίαν των. ** Λοιπὸν τὸ μέρος τοῦτο τοῦ **ἐγὼ** παρουσιάζει σχέσεις πρὸς τὴν συνείδησιν πολὺ ἐλάχιστα στενὰς καὶ ἀποφασιστικάς, παρὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου ἠσχολήθημεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ἐνταῦθα δ' ἀκριβῶς πρόκειται περὶ γεγονότος νέου ἔχοντος ἀνάγκην διασαφήσεως.

Ἐδῶ ὅμως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ κάμωμεν παρέκβασιν. Ἐπετύχομεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν εἰς τὴν μελαγχολίαν ὑπάρχουσαν θλιβερὰν ὀδύνην *** ὑποθέτοντες ὅτι τὸ **ἐγὼ** ἀνευρίσκει αἰφνιδίως ἐν ἑαυτῷ τὸ σεξουαλικὸν ἀντικείμενον, τοῦ ὁποίου, δι' οἱονδήποτε λόγον, τὸ **ἐκεῖνο** ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, ἄλλέως εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου συγκεντρωθεῖσα ἐνέργεια διαλύεται καὶ ἐξαφανίζεται. Εἰς τὴν ἐποχὴν ὅμως καθ' ἣν προετείναμεν τὴν ἐξήγησιν ταύτην, δὲν εἴχομεν ἀναλογισθῆ ὅλην τὴν σημασίαν τῆς ἐξεργασίας αὐτῆς, ἠγνοοῦμεν δὲ ἀκόμη πόσον αὕτη ἦτο τοπικὴ καὶ συχνή. Ἔκτοτε ὅμως ἀντελή-

* Zur Einführung des Narzissmus, Massenpsychologie und Ich-Analyse.

** Ἠπατήθην μόνον ἀποδίδων εἰς αὐτὸ τὸ **ὑπὲρ-ἐγώ**, τὴν λειτουργίαν τῆς ὑπὸ τῆς πραγματικότητος δοκιμασίας. Τὸ ὅτι ἡ λειτουργία αὕτη ἀνήκει ὄχι εἰς τὸ **ὑπὲρ ἐγώ**, ἀλλὰ εἰς τὸ **ἐγώ**, εἶναι ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς τὰς σχέσεις τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ κόσμου τῶν ἀντιλήψεων. Πᾶν ὅ,τι προηγουμένως εἶπον, κατὰ τρόπον ἀρκετὰ ἀσαφῆ καὶ ἀκαθόριστον ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ **πυρῆνος τοῦ ἐγώ**, δὲν διατηρεῖ τὴν ἀξίαν του παρὰ ἐφ' ὅσον θεωροῦμεν, ὅτι ἀκριβῶς ἐκ τοῦ συστήματος «συνείδησις-ἀντίληψις» σχηματίζεται ὁ πυρὴν οὗτος.

*** Trauer und Melancholie.

φθημεν ὅτι ἡ ὑποκατάστασις αὕτη διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ **ἐγώ,** συμβάλλουσα οὐσιαστικῶς εἰς τὸν καθορισμὸν ἐκείνου ὅπερ τὸ ὀνομάζομεν ὁ **χαρακτήρ** του.

Εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τὴν πρωτόγονον, στοματικὴν φάσιν, τοῦ ἀτόμου ἡ ἐπὶ τῶν ἀντικειμένου συγκέντρωσις καὶ ταὐτοποίησις ἀποτελοῦν διαβήματα δύσκολα νὰ διακριθοῦν τὸ ἓν τοῦ ἄλλου. Εἰς τὰς ἀνωτέρας φάσεις δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν μόνον, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου συγκέντρωσις ἔχει ὡς σημεῖον ἀφετηρίας τὸ **ἐκεῖνο,** διὰ τὸ ὁποῖον αἱ ἐρωτικαὶ τάσεις, ἀποτελοῦν ἀνάγκας. Τὸ **ἐγώ,** ἀσθενὲς ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἔχει οὐδεμίαν γνῶσιν τῶν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων συγκεντρώσεων τούτων, τὰς ὑφίσταται χωρὶς νὰ τὰς ἀντιλαμβάνεται ἢ νὰ ἐπιζητεῖ νὰ προστατευθῇ ἔναντι αὐτῶν τῇ βοηθείᾳ τῆς ἀπωθήσεως. *

Ἐὰν διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, τὸ **ἐκεῖνο** ὑποχρεοῦται νὰ παραιτηθῇ ἑνὸς τοιούτου σεξουαλικοῦ ἀντικειμένου, τὸ **ἐγώ** ὑφίσταται ἐκ τούτου μετασχηματισμόν, ὃν δὲν δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν διαφόρως, εἰμὴ λέγοντες ὅτι τὸ **ἐγώ** ἀνεῦρεν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀπολεσθὲν ἀντικείμενον, μὴ δυνάμενοι νὰ παράσχωμεν περισσοτέρας λεπτομερείας ἐπὶ τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἡ ὑποκατάστασις αὕτη ἐκτελεῖται. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ

---

* Εἰς τὴν ὑποκατάστασιν ταύτην τῆς ταὐτοποιήσεως, εἰς τὴν ἐκλογὴν φυλετικοῦ ἀντικειμένου, ἔχομεν ἐνδιαφέρουσαν ἀντιστοιχίαν ἐν τῇ πίστει τοῦ πρωτογόνου, καθ' ἣν αἱ ἰδιότητες τοῦ ἐσθιομένου ζώου μεταβιβάζονται εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ τραφέντα, σχηματίζουν δὲ καὶ τὸν χαρακτῆρα του,ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν. Ἡ πίστις αὕτη ἀνευρίσκετα ἐξ ἴσου εἰς τὴν βάσιν τοῦ καννιβαλισμοῦ, ἡ ἐπίδρασίς της δὲ ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τὰς συνηθείας καὶ τὰ ἔθιμα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸ τοτεμικὸν γεῦμα, μέχρι τῆς θείας κοινωνίας. Αἱ συνέπειαι τὰς ὁποίας ἀποδίδομεν, συμφώνως πρὸς τὴν πίστιν αὐτήν, εἰς τὴν διὰ τοῦ στόματος ἀπορρόφησιν τοῦ ἀντικειμένου, ἐκδηλοῦνται πράγματι βραδύτερον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκλογῆς τοῦ σεξουαλικοῦ ἀντικειμένου.

θὰ παρήγετο ἐν τῇ μελαγχολίᾳ. Δυνατὸν διὰ τῆς τοιαύτης ἐνδοτροπῆς, ἥτις ἀντιπροσωπεύει τρόπον τινὰ ἐπαναγωγὴν πρὸς τὸν μηχανισμὸν τῆς στοματικῆς φάσεως, τὸ ***ἐγὼ*** καθιστᾷ πλέον εὔκολον ἢ δυνατὴν τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου. Δυνατὸν ἐξ ἴσου ἡ ταὐτοποίησις αὕτη νὰ ἀποτελῇ τὸν ὅρον ἄνευ τοῦ ὁποίου τὸ ***ἐκεῖνο*** δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀντικειμένων του. Πάντως πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἐξεργασίας συχνοτάτης, ἰδίως εἰς τὰς ὀλίγον προκεχωρημένας φάσεις ἀναπτύξεως, φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ καθίσταται εὔκολος ἡ ὑπόθεσις, καθ᾽ ἣν ὁ χαρακτὴρ τοῦ ***ἐγὼ*** θὰ προήρχετο ἐξ αὐτῶν τῶν συνεχῶν ἀπὸ τῶν σεξουαλικῶν ἀντικειμένων παραιτήσεων καὶ θὰ συνώψιζε τὴν ἱστορίαν τῶν περὶ τὰ ἀντικείμενα ἐκλογῶν τούτων. Ἐξυπονοεῖται, ὅτι ὅλα τὰ ἄτομα δὲν ὑφίστανται μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν τὰς ἐπιρροὰς τῆς ἱστορίας αὐτῆς, τῆς διαδοχῆς αὐτῆς τῶν ἐρωτικῶν ἀντικειμένων· διαπιστώνομεν ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν σχέσιν ἀντιστάσεις τῶν ὁποίων ἡ δύναμις ποικίλει ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον. Τοιουτοτρόπως εἰς τὰς ἰδιότητας τοῦ χαρακτῆρος τῶν γυναικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ὑπῆρξε πλουσίαεὶς ἐρωτικὰ συμβάντα,νομίζομεν, ὅτι διακρίνομεν εὐκόλως τὰ ἴχνη τῶν διαδοχικῶν αὐτῶν γεγονότων. Εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις παρατηρεῖται συνύπαρξις τῆς ἐπὶ ἑνὸς ἀντικειμένου συγκεντρώσεως καὶ τῆς ταὐτοποιήσεως, ἤτοι ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτῆρος παραγομένη πρὸ τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου.Εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτῆρος, ἐπιζῶσα τῶν μετὰ τοῦ ἀντικειμένου σχέσεων, θὰ συνέβαλλεν ἐν ὡρισμένῳ μέτρῳ εἰς τὴν διατήρησίν των.

Τοποθετούμενοι ἐπὶ μιᾶς ἄλλης ἀπόψεως, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὑποκατάστασις αὕτη τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ***ἐγὼ*** εἰς τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς ἀντικειμένου ἐρωτικοῦ, συνιστᾷ μέσον, ὅπερ χρησιμοποιεῖ τὸ ***ἐγὼ*** διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ ***ἐκείνου*** καὶ τὴν σύσφιγξιν τῶν μετ᾽ αὐτοῦ σχέσεων, ἀποδεικνῦον ἐξαιρετικὴν εὐκαμψίαν καὶ μεγάλην εὐπάθειαν πρὸς πᾶν ὅ,τι συμβαίνει ἐν τῷ ***ἐκείνῳ***.

῞Οταν τὸ *ἐγὼ* περιβάλλεται τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντικειμένου, φαίνεται ἐπιζητοῦν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ *ἐκείνου,* νὰ τὸ παρηγορήσῃ διὰ τὴν ἀπώλειάν του· εἶναι ὡς νὰ τοῦ ἔλεγε : «Βλέπε, δύνασαι νὰ μὲ ἀγαπᾷς, ὁμοιάζω τόσον πρὸς τὸ ἀντικείμενον».

῾Η μεταμόρφωσις, πρὸ τῆς ὁποίας παριστάμεθα ἐνταῦθα, τῆς ὑπὸ τῆς libido καθοριζομένης στάσεως ἔναντι τοῦ ἀντικειμένου εἰς μίαν ναρκισσικὴν libido, προφανῶς ἐπιβάλλει τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῶν καθαρῶς σεξουαλικῶν σκοπῶν,μίαν ἀποσεξουαλικοποίησιν, τρόπον τινὰ ἓν εἶδος ἐξυψώσεως. ᾿Επὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπιβάλλεται νὰ θέσωμεν ἓν ζήτημα, ὅπερ εἶναι ἄξιον λεπτομερειακῆς συζητήσεως, δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίσωμεν ἂν εὑρισκώμεθα ἐνταῦθα πρὸ τοῦ γενικωτέρου μέσου τῆς ἐξυψώσεως, ἐὰν πᾶσα ἐξύψωσις πραγματοποιεῖται μέσῳ τοῦ *ἐγὼ* μεταμορφώνοντος, τὴν σεξουαλικὴν libido, τὴν πρὸς τὸ ἀντικείμενον κατευθυνομένην εἰς ναρκισσικὴν libido, θέτων εἰς αὐτὴν σκοποὺς διαφορετικούς *. Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ νὰ μάθωμεν ἐὰν ἡ μεταμόρφωσις αὕτη δύναται νὰ ἔχῃ ἀκόμη καὶ ἄλλας συνεπείας διὰ τὴν περαιτέρω τύχην τῶν ἐνστίκτων, κυρίως δὲ τὴν διάσπασιν τῶν ὁμοῦ συγκεχυμένων διαφόρων ἐνστίκτων, θὰ ἀσχοληθῶμεν βραδύτερον.

᾿Αναμένοντες, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ κάμωμεν μίαν παρέκβασιν, παρέκβασιν ὅμως ἀναπόφευκτον, ἐπιβραδύνοντες ἐπὶ χρόνον τινὰ τὴν ἔρευνάν μας ἐπὶ τῶν ταὐτοποιήσεων τοῦ *ἐγὼ* πρὸς τὰ σεξουαλικὰ ἀντικείμενα. ῞Οταν αἱ ταὐτοποιήσεις αὗται καθίστανται λίαν πο-

* ᾿Επὶ τοῦ παρόντος, ὁπότε ἔχομεν ἐπιτύχει τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ ᾿Ε γ ὼ ἀπὸ τοῦ ᾿Ε κ ε ί ν ο υ, δέον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην δεξαμενὴν τῆς libido, εἰς τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν τῆς λεξεως. ῞Οσον ἀφορᾷ τὴν libido τὴν ὁποίαν τὸ ᾿Ε γ ὼ δέχεται συνεπείᾳ τῶν ταὐτοποιήσεων τὰς ὁποίας περιγράφομεν, αὕτη ἀποτελεῖ τὴς πηγὴν τοῦ «δευτερογενοῦς ναρκισσισμοῦ».

λυάριθμοι, λίαν ἔντονοι, ἀσυμβίβαστοι αἱ μὲν πρὸς τὰς δέ, εὑρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως παθολογικῆς ἢ πρὸ προανακρούσματος τοιαύτης. Κυρίως δύναται ἐξ αὐτῆς νὰ προέλθῃ διάσπασις τοῦ ***ἐγώ***, τοῦ ὁποίου αἱ διάφοροι ταὐτοποιήσεις κατορθώνουν νὰ ἀπομονωθοῦν ἀπ' ἀλλήλων, παρεμβάλλουσαι ἀντιστάσεις· ἴσως δὲ εἰς αὐτὸ τὸ γεγονὸς θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἐξήγησιν τῶν μυστηριωδῶν περιπτώσεων, τῆς ***πολλαπλῆς προσωπικότητος***, εἰς τὰς ὁποίας αἱ διάφοροι ταὐτοποιήσεις ἐπιζητοῦν μὲ τὴν σειράν των νὰ καταλάβουν ὅλην τὴν συνείδησιν πρὸς ὄφελός των. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ πράγματα δὲν φθάνουν τόσον μακράν, δὲν παριστάμεθα ὀλιγώτερον πρὸ συγκρούσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων ταὐτοποιήσεων, συγκρούσεων αἵτινες δὲν εἶναι πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην παθολογικαί.

Οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀντίστασις τὴν ὁποίαν ὁ χαρακτὴρ θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀντιτάξῃ ἀργότερον εἰς τὰς ἐπιρροὰς τῶν ἐγκαταλειφθέντων ἐρωτικῶν ἀντικειμένων, τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρώτων ταὐτοποιήσεων, τῶν συντελεσθεισῶν κατὰ τὰς πρωΐμους φάσεις τῆς ζωῆς, θὰ διατηρήσουν πάντοτε τὸν γενικὸν καὶ διαρκῆ χαρακτῆρα των. Τοῦτο μᾶς φέρει εἰς τὴν γέννησιν τοῦ ἰδεώδους τοῦ ***ἐγώ***, διότι ὄπισθεν αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους κρύπτεται ἡ πρώτη καὶ ἡ σοβαρωτέρα ταὐτοποίησις ἡ συντελεσθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀτόμου : ἡ τῆς μὲ τὸν πατέρα τῆς προσωπικῆς του προϊστορίας *. Ἡ ταὐτοποίησις αὕτη δὲν φαίνεται οὖσα τὸ ἐπακόλουθον ἢ ἡ κατάληξις τῆς ἐπὶ ἑνὸς ἀντικειμένου συγκεντρώσεως· αὕτη εἶναι εὐθεία, ἄμεσος, προγενεστέρα πάσης ἐφ' οἱουδήποτε ἀντικειμένου συγκεντρώσεως. Αἱ ἐπιθυμίαι ὅμως τῆς libido, αἱ ἀποτελοῦσαι μέρος τῆς πρώτης σεξουαλικῆς περιόδου, καὶ αἱ ὁποῖαι φέρονται πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἐμφανίζονται εἰς τὰς

---

* Θὰ ἦτο πλέον συνετὸν νὰ ἐλέγομεν : «μὲ τοὺς γονεῖς», διότι πρὶν ἢ τὸ ἄτομον ἀποκτήσῃ γνῶσιν βεβαίαν τῆς μεταξὺ

ὅτι ἡ μικρὰ κόρη, ἀφοῦ ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ πατρός της, ὡς ἀντικειμένου τῆς ἐρωτικῆς της ροπῆς, ὑψώνει τὸ ἄρρεν τοῦ φύλου του εἰς ἰδεῶδες καὶ ταυτοποιεῖται, ὄχι μὲ τὴν μητέρα, ἀλλὰ μὲ τὸν πατέρα, δηλαδὴ μὲ τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἐχάθη διὰ τὸν ἔρωτά της. Τοῦτο προφανῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδίων της ἀρρενικῶν διαθέσεων, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἄλλωστε ἡ φύσις των.

Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἡ πρὸς τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα ταυτοποίησις, συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, ἐξαρτᾶται, εἰς τὰ δύο φῦλα, ἐκ τῆς σχετικῆς δυνάμεως τῶν σεξουαλικῶν διαθέσεων εἰς τὸ ἓν καὶ εἰς τὸ ἄλλο. Τοιαύτη εἶναι ἡ πρώτη ἄποψις ὑφ᾽ ἣν ἡ δισεξουαλικότης ἐκδηλοῦται καὶ παρεμβαίνει εἰς τὸ πεπρωμένον τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος. Ἀλλ᾽ αὕτη ὅμως ἐκδηλοῦται καὶ ὑπ᾽ ἄλλην ὄψιν περισσότερον σημαντικήν. Ἔχομεν κυρίως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ ἁπλοῦν Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα δὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται συνηθέστερον, ἀλλὰ τὸ ἀνταποκρινόμενον εἰς μίαν ἠθελημένην ἁπλοποίησιν καὶ σχηματοποίησιν, ἥτις εἰς πολλὰς περιπτώσεις εὑρίσκει τὴν δικαιολογίαν της εἰς λόγους πρακτικῆς τάξεως. Βαθυτέρα ἔρευνα ἐπιτρέπει συνηθέστερον νὰ ἀποκαλύψωμεν τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα ὑπὸ πληρεστέραν μορφήν, ὑπὸ μορφὴν διττήν, ταὐτοχρόνως θετικὴν καὶ ἀρνητικήν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρωταρχικὴν δισεξουαλικότητα τοῦ παιδίου: δι᾽ αὐτοῦ θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ μικρὸν παιδίον δὲν τηρεῖ μόνον στάσιν ἀμφιθυμικὴν ἔναντι τοῦ πατρὸς καὶ στάσιν τρυφερότητος ἀπορρεούσης ἐκ τῆς libido του διὰ τὴν μητέρα, ἀλλ᾽ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συμπεριφέρεται ὡς μικρὰ κόρη, τηροῦν ἐξ ὁλοκλήρου στάσιν γυναικείας τρυφερότητος ἔναντι τοῦ πατρὸς καὶ ἀντίστοιχον στάσιν ζηλοτύπου ἐχθρότητος ἔναντι τῆς μητρός. Ἡ παρέμβασις αὕτη τῆς δισεξουαλικότητος εἶναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε καθίσταται δύσκολος ἡ προσπάθεια ἥτις συνίσταται εἰς

τὴν ἀκριβῆ εὕρεσιν τῶν σχέσεων τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ τῶν πρώτων ἐκλογῶν τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν πρώτων ταὐτοποιήσεων, καθιστᾷ δὲ ἀκόμη δυσκολωτέραν τὴν συγκεκριμένην καὶ σαφῆ περιγραφὴν τῶν σχέσεων τούτων. Δυνατὸν ἡ διαπιστωθεῖσα ἀμφιθυμία εἰς τὰς πρὸς τοὺς γονεῖς σχέσεις νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ τρόπον γενικόν, διὰ τῆς δισεξουαλικότητος, ἀντὶ νὰ προέρχεται, ὅπως προηγουμένως τὸ εἶχον ὑποθέσει, ἐκ τῆς ταὐτοποιήσεως συνεπείᾳ μιᾶς ἀνταγωνιστικῆς στάσεως.

Νομίζω, ὅτι θὰ ἐπράττομεν καλῶς, κατὰ τρόπον γενικὸν καὶ πρὸ παντὸς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς νευρωτικούς, παραδεχόμενοι τὴν ὕπαρξιν τοῦ πλήρους Οἰδιποδείου Συμπλέγματος. Ἡ ἀναλυτικὴ πεῖρα δεικνύει ὅτι εἰς μέγαν ἀριθμὸν περιπτώσεων τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ συμπλέγματος τούτου ἐξαφανίζεται, ἀφίνον ἴχνη μόλις διακρινόμενα, εἰς τρόπον ὥστε ἐπιτυγχάνομεν σειρὰν τῆς ὁποίας τὸ ἓν ἄκρον παρουσιάζει τὸ ὁμαλὸν καὶ θετικὸν Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα, τὸ δὲ ἄλλο τὸ ἀντίθετον, τὸ ἀρνητικὸν Σύμπλεγμα, ἐνῷ οἱ ἐνδιάμεσοι κρίκοι ἀντιπροσωπεύουν τὴν πλήρη μορφήν, μὲ ἄνισον συμμετοχὴν τῶν δύο συστατικῶν στοιχείων. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, αἱ τέσσαρες τάσεις, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ περιεχόμενόν του, θὰ συνενωθοῦν διὰ νὰ παραγάγουν ταὐτοποίησιν μὲ τὸν πατέρα καὶ ταὐτοποίησιν μὲ τὴν μητέρα. Ἡ πρώτη θὰ συνδεθῇ μὲ τὴν σειράν της πρὸς τὴν ροπὴν τῆς libido τοῦ θετικοῦ Συμπλέγματος, δηλαδὴ μὲ τὴν ροπὴν τὴν ἔχουσαν ὡς ἀντικείμενον τὴν μητέρα, θὰ χρησιμοποιηθῇ δὲ συγχρόνως διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ροπῆς τῆς libido, ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀντιστρόφου συμπλέγματος. Ἀνάλογος κατάστασις, mutatis mutandis, θὰ κατασταθῇ συνεπείᾳ τῆς ταὐτοποιήσεως μὲ τὴν μητέρα. Αἱ διαφοραὶ τῆς ἐντάσεως τὴν ὁποίαν θὰ παρουσιάσουν αἱ δύο αὗται ταὐτοποιήσεις θὰ ἀντανακλάσουν τὴν ἀνισότητα τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν σεξουαλικῶν διαθέσεων.

Κατ᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον ἡ γενικωτέρα

ὁμαλὰς περιόδους ὡς διαλυόμεναι εἰς μίαν δευτερογενῆ καὶ ἔμμεσον ταὐτοποίησιν, ἥτις θὰ ἤρχετο εἰς ἐπίρρωσιν τῆς πρώτης καὶ εὐθείας ταὐτοποιήσεως.

Αἱ σχέσεις αὗται ἐν τούτοις παρουσιάζουν περιπλοκὴν τοιαύτην, ὥστε εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τὰς περιγράψωμεν πλέον λεπτομερῶς. Ἡ προκειμένη περιπλοκὴ προκαλεῖται ὑπὸ δύο παραγόντων : ἐκ τῆς τριγωνικῆς κατευθύνσεως τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος καὶ τῆς ἰδιοσυστασιακῆς τῆς δισεξουαλικότητος τοῦ ἀτόμου.

Σχετικῶς μὲ τὸ ἄρρεν παιδίον, ἡ περίπτωσις, ἀναχθεῖσα εἰς τὴν ἁπλουστέραν της ἔκφρασιν, παρουσιάζεται τοιουτοτρόπως : λίαν ἐνωρὶς τὸ παιδίον συγκεντρώνει τὴν libido του ἐπὶ τῆς μητρός του, ἡ συγκέντρωσις δ' αὕτη ἔχει ὡς σημεῖον ἀφετηρίας τὸ μητρικὸν στῆθος, ἀντιπροσωπεύουσα τυπικὴν περίπτωσιν ἐκλογῆς ἀντικειμένου δι' ἀμέσου ἐπαφῆς· ὅσον ἀφορᾷ τὸν πατέρα, λαμβάνει ἔναντι αὐτοῦ θέσιν εὐνοϊκὴν διὰ τὴν ταὐτοποίησιν. Αἱ δύο αὗται στάσεις συνυπάρχουν ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα, μέχρις ὅτου αἱ ἔναντι τῆς μητρὸς σεξουαλικαὶ ἐπιθυμίαι ἐνδυναμωθεῖσαι, τοῦ δὲ παιδίου ἀντιλαμβανομένου ὅτι ὁ πατὴρ ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν πόθων αὐτῶν, βλέπομεν γεννώμενον τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα *. Ἡ πρὸς τὸν πατέρα ταὐτοποί-

---

τῶν φύλων ὑπαρχούσης διαφορᾶς (παρουσία ἢ ἀπουσία τοῦ ἀνδρικοῦ μορίου), συμπεριφέρεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔναντι τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός. Τελευταίως ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσω νεαρὰν γυναῖκα, ἐξ ἧς ἔμαθον, ὅτι μόλις αὕτη ἀντελήφθη ὅτι ἐστερεῖτο ἀνδρικοῦ μορίου, ἐπείσθη ὅτι ἦτο ἐλλατωματικὴ κατὰ τὸ ὄργανον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔλειπεν ὄχι ἀπὸ ὅλας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκενίας αἱ ὁποῖαι εὑρίσκοντο εἰς κατάστασιν κατωτερότητος. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν δὲν ἦτο τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς μητρός της. Διὰ νὰ ἁπλοποιήσω τὴν ἔκθεσίν μου, θὰ ἀσχοληθῶ μόνον μὲ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ταὐτοποίησιν.

* Massenpsychologie und Ich-Analyse VII.

ησις λαμβάνει λοιπὸν χαρακτῆρα ἐχθρότητος, καὶ γεννᾷ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ πατρός, καὶ τῆς παρὰ τὴν μητέρα ἀντικαταστάσεώς του. Ἀπ᾽ αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς στιγμῆς, ἡ ἔναντι τοῦ πατρὸς στάσις καθίσταται ἀμφιθυμική· θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἡ ἀμφιθυμία αὕτη, ἥτις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐξυπενοεῖτο ἐν τῇ ταὐτοποιήσει, καθίσταται ἐμφανής. Αὕτη ἡ ἔναντι τοῦ πατρὸς ἀμφιθυμία καὶ ἡ ὅλως τρυφερὰ ροπὴ τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς libido, ὅπερ δι᾽ αὐτὸ εἶναι ἡ μήτηρ, σχηματίζουν διὰ τὸ μικρὸν παιδίον τὰ στοιχεῖα τοῦ ἁπλοῦ καὶ θετικοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος.

Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, τὸ παιδίον ὑποχρεοῦται νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τοῦ νὰ λάβῃ τὴν μητέρα ὡς ἀντικείμενον τῆς libido του. Δύο ἐνδεχόμενα δυνατὸν νὰ συμβοῦν· ἢ ταὐτοποίησις πρὸς τὴν μητέρα, ἢ ἐνδυνάμωσις τῆς πρὸς τὸν πατέρα ταὐτοποιήσεως. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ θεωροῦμεν γενικῶς ὡς ὁμαλόν. Ἐπιτρέπει εἰς τὸ παιδίον νὰ διατηρήσῃ, μέχρις ἑνὸς ὡρισμένου βαθμοῦ, τὴν στάσιν τῆς τρυφερότητος ἔναντι τῆς μητρός. Συνεπείᾳ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, τὸ ἀρρενικὸν μέρος τοῦ χαρακτῆρος τοῦ μικροῦ παιδίου κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐπαγιοῦτο. Ὁμοίως καὶ ἡ νεαρὰ κόρη δύναται νὰ ἀχθῇ συνεπείᾳ τῆς καταστροφῆς τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος εἰς τὴν πρὸς τὴν μητέρα ταὐτοποίησιν, (ἐὰν δὲ ἡ ταυτοποίησις αὕτη ὑπῆρχεν ἤδη, ὑφίσταται ἐπίρρωσιν), πρᾶγμα ὅπερ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παγίωσιν τοῦ θήλεος μέρους τοῦ χαρακτῆρός της.

Αἱ ταὐτοποιήσεις αὗται οὐδόλως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν προσδοκίαν μας, διότι δὲν συνίστανται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ***ἐγὼ*** ἀπορρόφησιν τοῦ ἀντικειμένου ἀπὸ τοῦ ὁποίου παρητήθησαν· ἡ ποικιλία ὅμως αὕτη τῆς ταὐτοποιήσεως παρατηρεῖται ἐξ ἴσου συχνότερον, εἶναι ἀληθές, εἰς τὰς μικρὰς κόρας καὶ εἰς τὰ μικρὰ παιδία. Μανθάνομεν συχνάκις κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀναλύσεως,

τροποποίησις τὴν ὁποίαν ἡ σεξουαλικὴ φάσις, ἡ κυριαρχουμένη ἀπὸ τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα, ἀποτυπώνει εἰς τὸ ἐγώ, συνίσταται οὐσιαστικῶς εἰς τὸ ὅτι ἀφίνει νὰ ὑφίστανται εἰς αὐτὸ αἱ δύο αὗται ταὐτοποιήσεις, συνδεδεμέναι ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην διὰ δεσμῶν, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν τὸ ἀκριβὲς γνωρίζομεν. Ἡ τροποποίησις αὕτη τοῦ ἐγὼ ἀναλαμβάνει θέσιν χωριστὴν καὶ ἰδιαιτέραν καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἄλλο περιεχόμενον τοῦ ἐγώ, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι τὸ ἰδεῶδες ἐγὼ ἢ ὑπὲρ-ἐγώ.

Τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** τοῦτο δὲν εἶναι ἁπλοῦν ὑπόλειμμα τῶν πρώτων ἐκλογῶν ἀντικειμένων ὑπὸ τοῦ ***ἐκείνου***· ἔχει ἐξ ἴσου τὴν σημασίαν σχηματισμοῦ προωρισμένου νὰ ἀντιδράσῃ ἐνεργητικῶς ἐναντίον τῶν ἐκλογῶν τούτων. Αἱ μετὰ τοῦ ***ἐγὼ*** σχέσεις του δὲν περιορίζονται εἰς τὸ νὰ τοῦ ἀπευθύνουν τὴν συμβουλὴν «νὰ φέρεσαι τοιουτοτρόπως», (ὅπως ὁ πατήρ σου), ἀλλ' ἐπιβάλλουν ἐπίσης τὴν ἀπαγόρευσιν : «νὰ μὴ φέρεσαι τοιουτοτρόπως», (ὅπως ὁ πατήρ σου)· μὲ ἄλλους λόγους «μὴ κάμνῃς ὅ,τι αὐτὸς κάμνει· πολλὰ πράγματα ἐπιτρέπονται μόνον εἰς αὐτόν». Ἡ διττὴ αὕτη ἄποψις τοῦ ἰδεώδους ***ἐγὼ*** προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔθεσεν ὅλας τὰς προσπαθείας του εἰς τὴν ἀπώθησιν τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος καὶ ὅτι δὲν γεννᾶται παρὰ συνεπείᾳ τῆς ἀπωθήσεως ταύτης. Εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ νὰ ἀπωθήσωμεν τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα δὲν εἶναι εὔκολον ἔργον. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ γονεῖς, καὶ πρὸ παντὸς ὁ πατήρ, ἀποτελοῦν ἐμπόδιον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα, τὸ παιδικὸν ***ἐγὼ*** διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν προσπάθειαν ταύτην τῆς ἀπωθήσεως, διὰ νὰ αὐξήσῃ τοὺς πόρους του καὶ τὴν δύναμιν τῆς δράσεώς του ἐπὶ τῇ προόψει τῆς προσπαθείας αὐτῆς, προέβαλεν ἐντός του τὸ περὶ οὗ πρόκειται ἐμπόδιον. Ἀπὸ τὸν πατέρα δὲ ἀκριβῶς, ἐν ὡρισμένῳ μέτρῳ, ἠρύσθη τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἀλλὰ τὸ δάνειον αὐτὸ ἀποτελεῖ πρᾶξιν βαρυτά-

των συνεπειῶν. Τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀναπαραγάγῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρός, ὅσον δὲ τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα θὰ εἶναι ἰσχυρότερον, τόσον γρηγορώτερον (ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τῆς μορφώσεως, τῶν ἀναγνωσμάτων) θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπώθησις· ἰσχυρωτέρα ἐπίσης θὰ εἶναι ἡ αὐστηρότης, μεθ' ἧς τὸ **ὑπερ-ἐγὼ** θὰ κυριαχήσῃ ἐπὶ τοῦ **ἐγώ**, ὡς ἐνσάρκωσις τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως, ἴσως δ' ἐπίσης καὶ ἑνὸς ἀσυνειδήτου συναισθήματος ἐνοχῆς. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ διατυπώσωμεν ἀργότερον ὡρισμένα συμπεράσματα, ἀφορῶντα τὴν πηγήν, ἐξ ἧς τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ἀντλεῖ τὴν δύναμιν τὴν ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτὸ νὰ ἐξασκῇ τὴν κυριαρχίαν ταύτην καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ καταναγκασμοῦ, τὸν ἐκδηλούμενον ὑπὸ μορφὴν κατηγορικῆς προσταγῆς.

Ἀναλογιζόμενοι ὅ,τι σχετικῶς εἴπομεν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ**, θὰ διεπιστώναμεν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν συνισταμένην δύο βιολογικῶν παραγόντων ὑπερβολικὰ ἐνδιαφερόντων : τῆς καταστάσεως ἀδυναμίας καὶ τῆς παιδικῆς ἐξαρτήσεως τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ἀρκετὰ μακρόν, καὶ τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματός του, ὅπερ συνεδέσαμεν πρὸς τὴν διακοπὴν τὴν ὁποίαν ἡ ἀνάπτυξις τῆς libido ὑφίσταται, ἐξ ἀφορμῆς τῆς περιόδου τῆς λανθανούσης καταστάσεως, δηλαδὴ τῆς μετὰ τὰς διττὰς διαθέσεις τῆς σεξουαλικῆς του ζωῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν ταύτην λεπτομέρειαν, φαίνεται ὅτι εἶναι εἰδικῶς ἀνθρωπίνη· ψυχαναλυτικὴ ὑπόθεσις τὴν θεωρεῖ ὡς ὑπόλοιπον κληρονομικὸν τῆς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἐξελίξεως, ἥτις ἐξεδηλώθη ὑπὸ τὴν ὤθησιν συνθηκῶν συναφῶν πρὸς τὴν ζωὴν κατὰ τὴν περίοδον τῶν παγώνων. Τοιουτοτρόπως ἡ μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ἐπιτελουμένης διάσπασις, μακρὰν τοῦ νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τυχαῖον γεγονός, ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν τέρμα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ εἴδους, ἐξελίξεως τῆς ὁποίας

συνοψίζει οὕτως εἰπεῖν τὰ σημαντικώτερα χαρακτηριστικά, καὶ ἥτις μάλιστα ἐμφανίζεται ὡς ἡ διαρκὴς ἔκφρασις τῆς ὑπὸ τῶν γονέων ἐξασκουμένης ἐπιρροῆς, διαιωνίζουσα τὴν ὕπαρξιν τῶν παραγόντων εἰς οὓς ὀφείλει τὴν γένεσίν του.

Ἐπανειλημμένως ἐμέμφθησαν τὴν ψυχανάλυσιν ὅτι δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ πᾶν ὅ,τι ἀνώτερον, ἠθικόν, ὑπερπροσωπικὸν ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ μομφὴ αὕτη ἦτο διττῶς ἀδικαιολόγητος· ἀδικαιολόγητος ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, ἀδικαιολόγητος ἀπὸ μεθοδολογικῆς τοιαύτης. Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, διότι ἡ ψυχανάλυσις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπέδωσε βασικὸν ρόλον εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ αἰσθητικὰς τάσεις σχετικῶς μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἀπωθήσεως· ἀπὸ μεθοδολογικῆς δὲ ἀπόψεως, διότι οἱ διατυπώσαντες τὴν μομφὴν αὐτὴν δὲν ἤθελον νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ ψυχαναλυτικὴ ἔρευνα δὲν εἶχε τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς οἱονδήποτε φιλοσοφικὸν σύστημα, ἔχον πλήρη καὶ τελειωμένην διδασκαλίαν, ἀλλ᾿ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ὁδεύῃ προοδευτικῶς πρὸς τὴν κατανόησιν τῶν ψυχικῶν περιπλοκῶν, διὰ μιᾶς ἀναλυτικῆς ἀποσυνθέσεως τόσον τῶν ὁμαλῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀνωμάλων φαινομένων. Ἐφ᾿ ὅσον δὲ θὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὴν σπουδὴν τῶν ἀπωθημένων στοιχείων τῆς ψυχικῆς ζωῆς, οὐδόλως θὰ δυνηθῶμεν νὰ συμμερισθῶμεν τὴν ἀγωνιώδη φροντίδα ὅλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὁπωσδήποτε θὰ ἤθελον τὴν παντὶ σθένει ἐξασφάλισιν διὰ πᾶν ὅ,τι ὑψηλὸν καὶ ὑπέροχον περικλείεται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως ὅτε ἐθίξαμεν τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ***ἐγώ***, δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς ὅλους ἐκείνους, οἵτινες διαταραχθέντες ἐν τῇ ἠθικῇ των συνειδήσει, θὰ μᾶς παρετήρουν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀνωτέρα οὐσία: βεβαιότατα, καὶ ἡ ἀνωτέρα αὕτη οὐσία δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἰδεῶδες ***ἐγώ, τὸ ὑπὲρ-ἐγώ,*** εἰς ὃ συνοψίζονται αἱ πρὸς τοὺς γονεῖς μας σχέσεις. Μικρὰ παιδία ἐγνωρίσαμεν αὐτὰ τὰ ὑπέρτερα ὄντα, τὰ ὁποῖα δι᾿ ἡμᾶς ἦσαν οἱ γονεῖς μας, τοὺς ἐθαυμάσαμεν, τοὺς ἐφοβήθη-

μεν, τοὺς ἀφωμοιώσαμεν, καὶ βραδύτερον τοὺς ὡλοκληρώσαμεν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας.

Τὸ ἰδεῶδες ***ἐγὼ*** ἀντιπροσωπεύει τοιουτοτρόπως τὴν κληρονομίαν τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰσχυροτέρων τάσεων, τὰς πλέον σοβαρὰς τύχας τῆς libido τοῦ ***ἐκείνου***. Μέσῳ αὐτοῦ, τὸ ***ἐγὼ*** κατέστη κύριον τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, ταὐτοχρόνως δὲ ὑπετάγη εἰς τὸ ***ἐκεῖνο***. Ἐνῷ τὸ ***ἐγὼ*** ἀντιπροσωπεύει οὐσιαστικῶς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τὴν πραγματικότητα, τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** ἀντιτίθεται εἰς αὐτό, ὡς περιβεβλημένον τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, τοῦ ***ἐκείνου***. Δέον ὅλοι δὲ νὰ ἀναμένωμεν ὅτι αἱ μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ἰδεώδους συγκρούσεις ἀντικατοπτρίζουν ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, τὴν μεταξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ψυχικοῦ τοιούτου ὑφισταμένην ἀντίθεσιν.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἡ βιολογία καὶ τὰ πεπρωμένα τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους ἐναπέθεσαν εἰς τὸ ***ἐκεῖνο,*** ἐπαναλαμβάνεται, μέσῳ τοῦ ἰδεώδους σχηματισμοῦ, ὑπὸ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ ἀναζῇ δι᾿ αὐτοῦ εἰς τὰ καθ᾿ ἕκαστον ἄτομα. Τὸ ἰδεῶδες ***ἐγώ,*** λαμβανομένης ὑπ᾿ ὄψιν τῆς ἱστορίας του, τοῦ τρόπου τῆς διαμορφώσεώς του, παρουσιάζει τὰς πλέον ἐσωτέρας καὶ στενὰς σχέσεις πρὸς τὰς φυλογενετικὰς προσκτήσεις, πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν κληρονομίαν τοῦ ἀτόμου. Ἐκεῖνο ὅπερ ἀποτελεῖ μέρος τῶν βαθυτέρων στρωμάτων τῆς ἀτομικῆς ψυχικῆς ζωῆς, καθίσταται, χάρις εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ ἰδεώδους ***ἐγώ,*** ὅ,τι πλέον ἀνώτερον ὑπάρχει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, συμφώνως πρὸς τὴν κλίμακα τῶν τρεχουσῶν ἀξιῶν. Ματαίως ὅμως θὰ κατεβάλομεν προσπαθείας διὰ νὰ ἐντοπίσωμεν τὸ ἰδεῶδες ***ἐγώ,*** καθ᾿ ὃν τρόπον ἐνετοπίσαμεν ἁπλῶς τὸ ***ἐγὼ*** ἢ νὰ τὸ ὑποβάλωμεν εἰς μίαν τῶν συγκρίσεων, δι᾿ ὧν προσεπαθήσαμεν νὰ ἀπεικονίσωμεν τὰς μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ***ἐκείνου*** σχέσεις.

Εἶναι εὔκολον νὰ δείξωμεν ὅτι τὸ ἰδεῶδες ***ἐγὼ*** ἱκανοποιεῖ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, εἰς ἃς πρέπει νὰ ἱκα-

νοποιήσῃ τὴν ἀνωτέραν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ὑποκατάστατος σχηματισμὸς τοῦ πάθους διὰ τὸν πατέρα, περιέχει ὅλα τὰ σπέρματα, ἐξ οὗ γεννῶνται ὅλαι αἱ θρησκεῖαι. Ὑπολογίζων τὴν ἀπόστασιν τὴν χωρίζουσαν τὸ **ἐγὼ** ἀπὸ τοῦ ἰδεώδους **ἐγώ,** ὁ ἄνθρωπος δοκιμάζει τοῦτο τὸ συναίσθημα τῆς θρησκευτικῆς ταπεινότητος, ὅπερ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον τμῆμα πάσης φλογερᾶς καὶ περιπαθοῦς πίστεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως, τὸν ρόλον τοῦ πατρὸς ἀναλαμβάνουν οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ Ἀρχαί, τῶν ὁποίων αἱ προσταγαὶ καὶ ἀπαγορεύσεις διετήρησαν ὅλην τὴν δύναμίν των εἰς τὸ ἰδεῶδες **ἐγὼ** καὶ ἐξασκοῦν, ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως, τὴν ἠθικὴν λογοκρισίαν. Ἡ ἀπόστασις ἡ ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ **ἐγὼ** προκαλεῖ τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς. Τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα βασίζονται ἐπὶ τῶν ταὐτοποιήσεων πρὸς τὰ ἄλλα μέλη τῆς κοινότητος τὰ ἔχοντα τὸ αὐτὸ ἰδεῶδες **ἐγώ.**

Ἡ θρησκεία, ἡ ἠθική, τὸ κοινωνικὸν αἴσθημα, τὰ τρία ταῦτα θεμελιώδη στοιχεῖα τῆς πλέον ἀνωτέρας ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου,* εἰς τὰς ἀρχὰς δὲν ἐσχημάτιζον παρὰ σύνολον ἀδιαίρετον. Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τὴν ὁποίαν διετυπώσαμεν εἰς τὸ ***Τοτὲμ*** καὶ ***Ταμποῦ***, τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα ἐκτήθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φυλογενετικῆς ἐξελίξεως διὰ τοῦ πατρικοῦ Συμπλέγματος· ἡ θρησκεία καὶ οἱ ἠθικοὶ περιορισμοί, συνεπείᾳ τῆς κατὰ τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος καταχθείσης νίκης, τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα, λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπερπηδήσεως τῶν ὑπολειμμάτων τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὅστις ὑφίστατο μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς νέας γενεᾶς. Τὸν δρόμον πρὸς αὐτὰς τὰς ἠθικὰς προσκτήσεις φαίνεται ὅτι τὸν διήνοιξαν οἱ ἄνδρες, συνεπείᾳ δὲ μιᾶς διασταυρωθεί-

* Παραλείπομεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν Τέχνην καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

σης κληρονομικότητος ἐγένοντο κτῆμα καὶ τῶν γυναικῶν. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὰ κοινωνικὰ συναισθήματα παρουσιάζουν ἐποικοδόμημα ἐγειρόμενον ὑπεράνω τῶν ροπῶν τοῦ ζηλοτύπου ἀνταγωνισμοῦ ἔναντι τῶν ἀδελφῶν. Ὅταν ἡ ἐχθρότης δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ, παράγεται εἰς τὴν θέσιν της ταὐτοποίησις μὲ ἐκεῖνον ὅστις προηγουμένως ἦτο ὁ ἀντίπαλος.Παρατηρήσεις γενόμεναι ἐπὶ ὑποτυπωδῶν ὁμοφυλοφίλων, ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἄποψιν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ ταὐτοποίησις αὕτη θὰ ἐξυπηρέτει ἐπίσης τὴν ὑποκατάστασιν, εἰς μίαν στάσιν τρυφερότητος ἔναντι τοῦ ἀντικειμένου, στάσιν ἥτις ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς σχέσεις τῆς ἐπιθετικῆς ἐχθρότητος.

Θίγοντες τὸ πεδίον τῆς φυλογονίας, βλέπομεν ἐγειρόμενα νέα προβλήματα, τῶν ὁποίων θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἀπόπειραν τῆς λύσεως. Δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἀλλέως, πρέπει νὰ τολμήσωμεν τὴν ἀπόπειραν ταύτην καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχῃ φόβος ὅτι θὰ φέρῃ εἰς φῶς ὅλην τὴν ματαιότητα τῶν προσπαθειῶν μας. Τὸ πρῶτον ζήτημα, ὅπερ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν προσοχήν μας, εἶναι τοῦτο : τὸ ***ἐγὼ*** τοῦ πρωτογόνου ἢ τὸ ***ἐκεῖνο*** εἶναι τὸ διὰ τοῦ πατρικοῦ Συμπλέγματος ἀποκτῆσαν πρῶτον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν θρησκεία ἢ ἠθικότητα ; Ἐὰν τοῦτο εἶναι τὸ ***ἐγώ,*** διατί δὲν ὁμιλοῦμεν ἁπλούστατα περὶ τῶν κληρονομικῶν προσκτήσεων τοῦ ***ἐγώ;*** Ἐὰν εἶναι τὸ ***ἐκεῖνο,***πῶς αἱ προσκτήσεις του συμφωνοῦν πρὸς τὸν χαρακτῆρα του; Ἢ μᾶλλον ἔχομεν ἄδικον τοποθετοῦντες εἰς τόσον παρῳχημένας ἐποχὰς τὴν μεταξὺ τοῦ ***ἐγώ,*** τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** καὶ τοῦ ***ἐκείνου*** διαφοροποίησιν ; Ἢ ἀκόμη ὀφείλομεν νὰ συμφωνήσωμεν τιμίως, ὅτι ὁλόκληρος ὁ τρόπος τῆς ἀντιλήψεώς μας τῶν ἐξεργασιῶν τοῦ ***ἐγὼ*** οὐδόλως μᾶς ὑποβοηθῆ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς φυλογονίας μὴ ἐφαρμοζόμενος εἰς αὐτήν ;

Ἂς ἀπαντήσωμεν πρῶτον εἰς τὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα συνεπάγονται τὰς εὐκολωτέρας ἀπαντήσεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαφοροποίησιν μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ***ἐκείνου,*** ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀποδόσωμεν ὄχι μόνον εἰς τὸν

πρωτόγονον, ἀλλὰ καὶ εἰς ζῶντα ὄντα ἁπλούστερα, διότι αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ἀναγκαίαν ἔκφρασιν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Πᾶν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** τὸ συνεδέσαμεν πρὸς τὴν ψυχικὴν πεῖραν, ἥτις ἐγέννησε τὸν τοτεμισμόν. Τοιουτοτρόπως τὸ ζήτημα τοῦ νὰ γνωρίζωμεν ἐὰν τὸ **ἐγὼ** ἢ τὸ **ἐκεῖνο** ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὴν πεῖραν καὶ τὰς προσκτήσεις ταύτης, χάνει ὅλην του τὴν σημασίαν. Σκεπτόμενοι ἐπ᾿ αὐτοῦ ἐγγύτερον, διαπιστώνομεν ὅτι πᾶν ὅ,τι τὸ **ἐκεῖνο** δοκιμάζει, ὅλη ἡ πεῖρα τὴν ὁποίαν δέχεται, τὸ ὀφείλει εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ **ἐγώ,** ὅπερ, ἀντιπροσωπεῦον αὐτό, ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Καὶ ἐν τούτοις, ἐφ᾿ ὅσον πρόκειται περὶ ἰδιοτήτων καὶ χαρακτηριστικῶν τοῦ **ἐγώ,** δὲν δύναται καθόλου νὰ γίνῃ λόγος περὶ εὐθείας κληρονομικῆς μεταβιβάσεως. Ἐνταῦθα ἀνοίγεται τάφρος χωρίζουσα τὸ πραγματικὸν ἄτομον τῆς ἐννοίας τοῦ εἴδους. Ἀφ᾿ ἑτέρου δὲν πρέπει νὰ γίνεται μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ **ἐκείνου** ἀποφασιστικὸς διαχωρισμός: δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, πράγματι, ὅτι τὸ **ἐγὼ** ἀποτελεῖ μέρος τοῦ **ἐκείνου,** ὑποστᾶν ἰδιαιτέραν διαφοροποίησιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ **ἐγὼ** ἀποκτηθεῖσα πεῖρα φαίνεται ἀρχικῶς ἀπολεσθεῖσα ἀπὸ ἀπόψεως κληρονομικῆς μεταβιβάσεως, ἀλλ᾿ ὅταν αὕτη εἶναι ἀρκετὰ ἔντονος καὶ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τρόπον ἀρκετὰ συχνὸν εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀτόμων ἀνηκόντων εἰς διαδοχικὰς γενεάς, μεταμορφώνεται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς πεῖραν τοῦ **ἐκείνου,** τῆς ὁποίας τὰ μνημονικὰ ἴχνη διατηροῦνται διὰ τῆς κληρονομικότητος. Τοιουτοτρόπως τὸ κληρονομικὸν **ἐκεῖνο** στεγάζει τὰ ὑπόλοιπα ἀναριθμήτων ἀτομικῶν ὑποστάσεων, καὶ ὅταν τὸ **ἐγὼ** ἀντλῇ ἀπὸ τὸ **ἐκεῖνο,** τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** του δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀνευρίσκῃ καὶ νὰ ἀνιστᾷ τὰς παλαιὰς μορφὰς τοῦ **ἐγώ.**

Λαμβανομένου ὑπ᾿ ὄψιν τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι αἱ παλαιαὶ συγκρούσεις, αἱ λαβοῦσαι χώραν μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς συγκεντρώσεως τῆς libido τοῦ **ἐκείνου,**

παρατείνονται εἰς συγκρούσεις ἐκτυλισσομένας τὴν φορὰν ταύτην μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ κληρονόμου τοῦ **ἐκείνου,** δηλ. τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ.** Ὅταν τὸ **ἐγὼ** δὲν ἐπιτύχῃ νὰ ὑπερπηδήσῃ καθ᾿ ἱκανοποιητικὸν τρόπον τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα, ἡ ἐνεργητικὴ συγκέντρωσις τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀντλήσει ἐκ τοῦ **ἐκείνου,** θὰ ἐκδηλωθῇ ἐκ νέου εἰς τὸν ἀντιδραστικὸν σχηματισμόν, τὸν ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ τοῦ ἰδεώδους **ἐγώ.** Τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἰδεῶδες **ἐγὼ** ἐπικοινωνεῖ εὐρύτατα πρὸς τὰς ἀσυνειδήτους ἐνστικτώδεις παρορμήσεις, εἶναι φύσεως τοιαύτης, ἱκανῆς νὰ ἐπεξηγήσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ φαινόμενον τοῦτο τὸ κατ᾿ ἐπίφασιν αἰνιγματικόν, ὅτι τὸ ἰδεῶδες **ἐγὼ** παραμένει κατὰ μέγα μέρος ἀσυνείδητον, ἀπροσπέλαστον διὰ τὸ **ἐγώ.** Ἡ πάλη ἡ ὁποία ἐμαίνετο εἰς τὰ βαθέα στρώματα, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τελειώσῃ διὰ μιᾶς ταχείας ἐξυψώσεως καὶ ταὐτοποιήσεως, ἐκτυλίσσεται ἐφεξῆς, ὅπως ἡ μάχη ἐναντίον τῶν Οὔνων εἰς τὸν πίνακα τοῦ Kaulbach, εἰς μίαν ὑψηλότερον κειμένην περιοχήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

ΑΙ ΔΥΟ ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ ΤΩΝ ΕΝΣΤΙΚΤΩΝ

Ὅπως τὸ εἴπομεν ἤδη : ἐὰν ἡ διαίρεσίς μας τοῦ ψυχικοῦ ὄντος εἰς **ἐκεῖνο, ἐγὼ** καὶ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ἀποτελεῖ πρόοδον εἰς τὸ πεδίον τῶν γνώσεών μας, ὀφείλει νὰ μᾶς παρέξῃ ἐξ ἴσου τὸ μέσον νὰ ἀντιληφθῶμεν κατὰ τρόπον βαθύτερον καὶ νὰ παράσχωμεν περιγραφὴν καλυτέραν τῶν δυναμικῶν σχέσεων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῇ ψυχικῇ ζωῇ. Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι τὸ **ἐγὼ** ὑφίσταται κατὰ τρόπον ἐντελῶς ἰδιαίτερον τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀντιλήψεων, δυνάμεθα δὲ κατὰ γενικὸν τρόπον νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἀντιλήψεις διὰ τὸ **ἐγὼ** εἶναι, ὅ,τι τὰ ἔνστικτα καὶ αἱ ῥοπαὶ διὰ τὸ **ἐκεῖνο.** Ἐν πάσῃ περιπτώσει, δέον νὰ προσθέσωμεν ὅτι μὲ τὴν σειράν του τὸ **ἐγὼ** ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐνστίκτων καὶ τῶν ῥοπῶν, καθ᾿ ὃν τρόπον καὶ

τὸ ***ἐκεῖνο,*** τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι παρὰ μέρος, τροποποιηθὲν ὅλως ἰδιαιτέρως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ροπὰς καὶ τὰ ἔνστικτα, ἔδωσα ἀλλαχοῦ(«Πέραν τῆς Ἡδονῆς»)βραχεῖαν συγκεφαλαίωσιν τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν τὰ ἀντιλαμβάνομαι· τὴν ἀντίληψίν μου ταύτην τὴν διατηρῶ καὶ ἐδῶ, θέτων αὐτὴν εἰς τὴν βάσιν τῶν περαιτέρω ἀπόψεών μου. Φρονῶ κυρίως ὅτι δέον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν δύο ποικιλιῶν ἐνστίκτων, τῶν ὁποίων ἡ μία σχηματισθεῖσα ἐκ τῶν σεξουαλικῶν ἐνστίκτων (ἔρως), εἶναι ἡ περισσότερον προφανὴς καὶ προσιτὴ διὰ τὴν ἡμετέραν γνῶσιν. Ἡ ποικιλία αὐτη περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὸ κυρίως σεξουαλικὸν ἔνστικτον τὸ ἀπηλλαγμένον πάσης ἀπαγορεύσεως, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰς τάσεις,τὰς ἀπαγορευθείσας καὶ ἐξυψωθείσας,τὰς ἐξ αὐτοῦ προερχομένας,ἀλλ᾽ ἐπίσης καὶ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως ὅπερ δέον νὰ ἀποδόσωμεν εἰς τὸ ***ἐγὼ*** καὶ ὅπερ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλυτικῆς μας ἐργασίας τὸ ἀντεπαρατάξαμεν, δι᾽ εὐλόγους ἀφορμὰς εἰς τὰς πρὸς τὰ ἀντικείμενα προσανατολισθείσας σεξουαλικὰς τάσεις.Εἰς ἡμᾶς ἦτο δυσκολώτερον νὰ ἀποδείξωμεν τὴν ὕπαρξιν τῆς ἄλλης ποικιλίας τῶν ἐνστίκτων, κατελήξαμεν δ᾽ ἐν τέλει νὰ θεωρῶμεν τὸν σαδισμὸν ὡς ἔκφρασιν τῆς ποικιλίας ταύτης. Βασιζόμενοι ἐπὶ θεωρητικῶν λόγων, ἐφαρμοζομένων εἰς τὴν βιολογίαν, παρεδέχθημεν τὴν ὕπαρξιν ***ἐνστίκτου θανάτου,*** ἔχοντος ὡς λειτουργίαν του νὰ ἐπαναγάγῃ πᾶν τὸ προικισμένον δι᾽ ὀργανικῆς ζωῆς εἰς τὴν ἄψυχον κατάστασιν, ἐνῷ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς συνίσταται εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ πλέον σύνθετον τὴν ζωὴν καὶ φυσικῶς εἰς τὸ νὰ τὴν διατηρήσῃ καὶ νὰ τὴν συντηρήσῃ, ὁλοκληρῶν πρὸς τὴν διῃρημένην καὶ διεσπασμένην ζῶσαν οὐσίαν, ἀριθμὸν ὁλοὲν μεγαλύτερον τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀπεσπασμένων τμημάτων.Τὰ δύο ἔνστικτα,τόσον τὸ σεξουαλικὸν ὅσον καὶ τὸ ἔνστικτον τοῦ θανάτου,συμπεριφέρονται ὡς ἔνστικτα συντηρήσεως, ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἐφ᾽ ὅσον καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο τείνουν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν συνθηκῶν διαταραχθεισῶν

διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς. Ἡ ἐμφάνισις τῆς ζωῆς συνεπῶς θὰ ἦτο ἡ αἰτία τῆς ἐπιμηκύνσεως τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ τοῦ πρὸς τὸν θάνατον πόθου, αὐτὴ δ' αὕτη ἡ ζωὴ θὰ ἐνεφανίζετο ὡς μία πάλη ἢ ἕνας συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων. Τὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν τῆς ζωῆς θὰ παρέμενε ζήτημα κοσμολογικῆς κατηγορίας, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς προθέσεως τῆς ὑπὸ τῆς ζωῆς ἀκολουθουμένης, θὰ συνεπήγετο διαρχικὴν ἀπάντησιν.

Εἰς ἑκάστην τῶν δύο τούτων ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων θὰ συνεδέετο φυσιολογική τις ἐξεργασία(οἰκοδόμησις καὶ καταστροφή)· ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη θὰ ἔδρων εἰς κάθε μέρος τῆς ζώσης οὐσίας, ἀλλὰ θὰ εὑρίσκοντο εἰς αὐτὴν ἀναμεμιγμέναι εἰς ποικιλούσας ἀναλογίας, καὶ ὅταν ἀκόμη θὰ ἦτο δυνατὸν εἰς δοθεῖσαν στιγμὴν ἓν τῶν μερῶν τούτων νὰ ἐμφανισθῇ ὡς ἀντιπροσωπεῦον ἰδιαιτέρως τὸν ἔρωτα.

Ἀκόμη δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν οὐδεμίαν ἰδέαν τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὰ δύο ἔνστικτα συνδυάζονται, συνδέονται, ἀναμιγνύονται. Υἱοθετοῦντες ὅμως τὴν ἰδικήν μας ἄποψιν, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οὗτοι οἱ συνδυασμοί, σύνδεσμοι καὶ συμμίξεις παράγονται κανονικῶς καὶ ἐπὶ εὑρείας κλίμακος. Ὁ σύνδεσμος μεγάλου ἀριθμοῦ στοιχειωδῶν μονοκυττάρων ὀργανισμῶν, μὲ τὸν ἐπακολουθοῦντα σχηματισμὸν πολυκυττάρων ζώντων ὀργανισμῶν, κατέστησε δυνατὴν τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἐνστίκτου τοῦ θανάτου, τοῦ ἰδιαιτέρου καὶ κεχωρισμένου κυττάρου, ἐξαναγκάζων τὴν ἀπόκλισιν πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, μέσῳ ἰδιαιτέρου ὀργάνου, τῶν καταστροφικῶν ῥοπῶν. Τὸ ὄργανον τοῦτο θὰ ἀντεπροσωπεύετο διὰ τῶν μυώνων, τὸ δὲ ἔνστικτον τοῦ θανάτου ἐφεξῆς θὰ ἐξεδηλοῦτο (τοὐλάχιστον μερικῶς) ὑπὸ μορφὴν τάσεως πρὸς καταστροφήν, κατευθυνομένης ἐναντίον τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἄλλων ζώντων ὄντων.

Ἅπαξ γενομένη ἀποδεκτὴ ἡ ἄποψις τῆς συμμίξεως τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων, διαβλέπομεν ἀμέσως

τὴν δυνατότητα διαχωρισμοῦ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλήρους, τῶν δύο τούτων ποικιλιῶν. Εἰς τὸ σαδιστικὸν στοιχεῖον τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου θὰ ἔχωμεν κλασικὸν παράδειγμα συμμίξεως ἐνστίκτων, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καθωρισμένου σκοποῦ, ἐνῷ ὁ σαδισμὸς βεβαιούμενος ὡς ἀνεξάρτητος διαστροφή, θὰ μᾶς παρεῖχε παράδειγμα ὄχι ὀλιγώτερον κλασικὸν διασπάσεως τῆς συμμίξεως, ἐξηχθείσης μέχρις ὑπερβολῆς. Εὑρισκόμεθα ἐνταῦθα πρὸ εὐρυτάτου συνόλου γεγονότων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξητάσθησαν ἀκόμη ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας διαγράφομεν ἐδῶ. Διαπιστώνομεν κυρίως ὅτι ἡ πρὸς καταστροφὴν ροπὴ λαμβάνει πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὴν μορφὴν παραγώγου ροπῆς, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἔρωτος· ὑποπτευόμεθα ὅτι ὁ ἐπιληπτικὸς παροξυσμὸς εἶναι τὸ προϊὸν καὶ ἡ ἔνδειξις διασπάσεως τῆς συμμίξεως, ἀρχίζομεν δὲ νὰ ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι μεταξὺ τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἀφίνουν κατόπιν αὐτῶν ὡρισμέναι βαρεῖαι νευρώσεις, π.χ. αἱ ἰδεοληπτικαὶ νευρώσεις, ἡ διάσπασις τῶν ἐνστίκτων καὶ ὁ πρώτης κατηγορίας ρόλος, ὁ ἀναλαμβανόμενος ὑπὸ τοῦ ἐνστίκτου τοῦ θανάτου, ἀξίζουν μίαν ὅλως ἰδιαιτέραν προσοχήν. Χάρις εἰς μίαν γενίκευσιν κάπως ταχεῖαν, ἤχθημεν εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ οὐσιαστικὴ αἰτία τῆς καταστολῆς τῆς libido, ἀπὸ τῆς γενετησιακῆς φάσεως, π.χ. μέχρι τῆς σαδιστικῆς πρωκτικῆς φάσεως, βασίζεται εἰς διάσπασιν τῶν ἐνστίκτων, ὅπως καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τῆς πρωτογόνου γενετησιακῆς φάσεως μέχρι τῆς ὁριστικῆς τοιαύτης δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, εἰμὴ μόνον χάρις εἰς τὴν πρόσληψιν ἐρωτικῶν στοιχείων. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ διερωτηθῶμεν ἐὰν ἡ κανονικὴ ἀμφιθυμία, τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκομεν συχνὰ τόσον ἐνδυναμωμένην εἰς τὰ ἄτομα τὰ ἔχοντα ἰδιοσυστασιακὴν προδιάθεσιν πρὸς τὰς νευρώσεις, δὲν θὰ πρέπει καὶ αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέπεια διασπάσεως τῶν ἐνστίκτων· εἶναι ἀληθές, ὅτι αὕτη ἀνάγεται εἰς τόσον μεμακρυσμένον παρελθόν, ὥστε θὰ εὑρισκώμεθα μᾶλλον πρὸ ἀτελοῦς συμμίξεως.

Τὸ ἐνδιαφέρον μας θὰ ἀχθῇ φυσικὰ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνακάλυψις σχέσεων ἀφ' ἑνός, μεταξὺ τοῦ ***ἐγώ,*** τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** καὶ τοῦ ***ἐκείνου***, τὰς ὁποίας ἐγκατεστήσαμεν, καὶ τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων ἀφ' ἑτέρου· καὶ ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡδονῆς, ἥτις κατευθύνει τὰς ψυχικὰς ἐξεργασίας, σχέσεις σταθερὰς καὶ ἀποφασιστικὰς μὲ τὰς δύο ποικιλίας τῶν ἐνστίκτων καὶ μὲ τὰς ψυχικὰς διαφοροποιήσεις. Πρὶν ἢ ὅμως ἀρχίσωμεν τὴν ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν συζήτησιν, πρέπει νὰ διαλύσωμεν τὴν ἀμφιβολίαν τὴν δυναμένην νὰ γεννηθῇ ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θέτομεν τὸ πρόβλημα. Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς δὲν ἀφίνει τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν: αἱ διακρίσεις τὰς ὁποίας ἀποκατεστήσαμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ***ἐγώ,*** βασίζονται ἐπὶ κλινικῶν δικαιολογήσεων, ἀλλὰ ἡ μεταξὺ τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων διάκρισις δὲν στηρίζεται ἐπὶ βάσεως ἐπαρκῶς σταθερᾶς, δυνατὸν δ' αὕτη νὰ εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰ γεγονότα τῆς κλινικῆς ἀναλύσεως.

Φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν δεδομένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς. Δυνάμεθα νὰ ὑποκαταστήσωμεν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐνστίκτων ὑφισταμένην ἀντίθεσιν, τὴν μεταξὺ τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ μίσους ὑφισταμένην ἕλξιν. Διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ ἀντιπροσωπεῦον τὸν ἔρωτα, δὲν δοκιμάζομεν τὴν παραμικροτέραν στενοχωρίαν· ἐξ ἄλλου εἴμεθα ἤδη λίαν εὐχαριστημένοι, δυνάμενοι νὰ θεωρήσωμεν τὴν πρὸς καταστροφὴν ῥοπήν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ μῖσος διανοίγει τὸν δρόμον, ὡς ἐκφράζουσαν τὸ ἔνστικτον τοῦ θανάτου, τοῦ ὁποίου εἶναι δύσκολον νὰ ἔχωμεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συγκεκριμένην ἰδέαν. Λοιπόν, ἡ κλινικὴ παρατήρησις μᾶς καταδεικνύει, ὄχι μόνον, κανονικῶς καὶ κατ' ἀπροσδόκητον τρόπον, ὅτι τὸ μῖσος συνοδεύει τὸν ἔρωτα (ἀμφιθυμία), ὅτι τὸ μῖσος προηγεῖται καὶ προαναγγέλλει τὸν ἔρωτα εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, ἀλλ' ἐπίσης ὅτι, ὑπὸ ὡρισμένας συνθήκας, τὸ μῖσος μεταμορφοῦται εἰς ἔρωτα καὶ ὁ

ἔρως εἰς μῖσος. Ἐὰν ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀληθοῦς μεταμορφώσεως καὶ οὐχὶ περὶ ἁπλῆς ἐν τῷ χρόνῳ διαδοχῆς, εἶναι προφανὲς ὅτι μία διάκρισις τόσον ριζική, ὅπως αὐτή, τὴν ὁποίαν καθιδρύσαμεν μεταξὺ τῶν ἐρωτικῶν ροπῶν καὶ ἐνστίκτων καὶ ἥτις προϋποθέτει ψυχολογικὰς ἐξεργασίας ἐκτυλισσομένας ὑπὸ ἀντιθέτους ἐννοίας, στερεῖται βάσεως.

Λοιπόν, τὸ γεγονὸς ὅτι δυνάμεθα εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ ἀγαπῶμεν ἕνα πρόσωπον καὶ νὰ τὸ μισῶμεν ὕστερον ἢ ἀντιστρόφως, ὅταν πρὸς τοῦτο παρέχῃ ἀφορμὰς καὶ προφάσεις, τὸ γεγονὸς τοῦτο, λέγομεν, δὲν συνδέεται κατ' οὐδένα τρόπον πρὸς τὸ πρόβλημά μας. Θὰ ὁμιλήσωμεν ἐπίσης περὶ τῆς περιπτώσεως, καθ'ἣν ἕνα ἐρωτικὸν αἴσθημα, λανθᾶνον ἀκόμη, ἐκδηλοῦται κατ' ἀρχὰς διὰ μιᾶς ἐχθρικῆς στάσεως καὶ μιᾶς ἐπιθετικῆς ροπῆς, διότι εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δυνατὸν νὰ πρόκειται περὶ ἁπλῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ ἐρωτικοῦ στοιχείου, ἐπιβραδύνσεως, ἥτις ἐπέτρεψε εἰς τὸ ἄλλο στοιχεῖον, εἰς τὴν καταστροφικὴν ροπήν, νὰ προπορευθῇ κάπως. Ἡ ψυχολογία ὅμως τῶν νευρώσεων μᾶς παρέχει μεγαλύτερον ἀριθμὸν περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ὑπόθεσις μιᾶς μεταβολῆς φαίνεται πιθανωτέρα. Εἰς τὴν μανίαν καταδιώξεως (paranoia persecutoria), ὁ ἀσθενὴς ὑπερασπίζει ἑαυτόν, καθ' ἕνα ὡρισμένον τρόπον, ἐναντίον μιᾶς ὁμοφυλοφίλου τάσεως, λίαν ἰσχυρᾶς ἀπέναντι ἑνὸς ὡρισμένου προσώπου καὶ φθάνει μέχρι τοῦ σημείου τὸ πρόσωπον αὐτὸ τὸ τόσον περιπαθῶς ἀγαπώμενον, νὰ τὸ θεωρήσῃ ὡς διώκτην, ἔναντι τοῦ ὁποίου ὁ ἀσθενὴς καθίσταται ἐπικινδύνως ἐπιθετικός. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν στάσεων μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ παρεμβάλωμεν φάσιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ ἔρως ὑπέστη τὴν μετατροπὴν εἰς μῖσος. Αἱ ψυχαναλυτικαὶ ἔρευναι μᾶς ἀπεκάλυψαν ἐσχάτως, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῆς ὁμοφυλοφιλίας, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν κοινωνικῶν συναισθημάτων, τῶν ἄλλωστε ἀποβαλλόντων τὸν σεξουαλικόν των χαρακτῆρα, συνοδεύεται ἀπὸ αἰσθήματα ἀνταγωνισμοῦ, σφοδρῶς ἐπιθετικοῦ, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ

ἐξαφανισθοῦν, ὥστε τὸ ἀντικείμενον τὸ προηγουμένως μισούμενον νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἀγάπης ἢ ταὐτοποιήσεως. Δυνάμεθα νὰ διερωτηθῶμεν ἐὰν πρόκειται καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἐπίσης περὶ μιᾶς ἀπ' εὐθείας μετατροπῆς τοῦ μίσους εἰς ἔρωτα. Μήπως δὲν εὑρισκόμεθα πράγματι πρὸ ἐσωτερικῶν μετατροπῶν ἀπολύτως ἀνεξαρτήτων οἱωνδήποτε μεταβολῶν εἰς τὴν πρὸς τὸ ἀντικείμενον συμπεριφοράν ;

Ἡ ἀναλυτικὴ ὅμως ἐξέτασις τῆς ἐξεργασίας τῆς συνιστώσης τὸν παρανοϊακὸν μετασχηματισμὸν μᾶς ὑποβάλλει τὴν δυνατότητα μιᾶς μηχανικῆς πράξεως. Πρόκειται κυρίως περὶ μιᾶς ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἀμφιθυμικῆς στάσεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν μετασχηματισμόν, οὗτος θὰ ἐξετελεῖτο χάρις εἰς μίαν ἀντιδραστικὴν μετάθεσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ φόρτου, μιᾶς ὡρισμένης ποσότητος ἐνεργείας, ἀφαιρουμένης ἐκ τῶν ἐρωτικῶν τάσεων καὶ προστιθεμένης εἰς τὰς ἐχθρικὰς τάσεις.

Εὑρισκόμεθα πρὸ καταστάσεως, ὄχι ταὐτοσήμου, ἀλλ' ἀναλόγου, εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἥν, τοῦ ἐχθρικοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀπωθηθέντος, ἀναφαίνεται ἡ ὁμοφυλοφιλία. Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐχθρικὴν στάσιν δὲν ὑφίσταται οὐδεμία προοπτικὴ ἱκανοποιήσεως, παραχωρεῖ αὕτη τὴν θέσιν (συνεπῶς διὰ λόγους καθαρῶς οἰκονομικοὺς) εἰς τὴν ἐρωτικὴν στάσιν, ἡ ὁποία ἔχει περισσοτέρας ἐλπίδας ἱκανοποιήσεως, δηλαδὴ μεγαλυτέρας δυνατότητας ἐκφορτώσεως. Τοιουτοτρόπως εἰς αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς περιπτώσεις μὲ τὰς ὁποίας ἀσχολούμεθα, ἡ ὑπόθεσις ἑνὸς ἀπ' εὐθείας μετασχηματισμοῦ ἀποκαλύπτεται ὡς ἀνωφελής, τόσον δὲ περισσότερον, καθ' ὅσον παρόμοιος μετασχηματισμὸς θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ποιοτικὰς διαφοράς, τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν δυνατότητα ἑνὸς ἄλλου μηχανισμοῦ μετατροπῆς τοῦ ἔρωτος εἰς μῖσος, παρεδέχθημεν σιωπηρῶς ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν τώρα δέον νὰ ἀποσαφηνίσωμεν. Ὑπεθέσαμεν κυρίως ἐν τῇ ψυχικῇ ζωῇ (ἐν τῷ ***ἐγὼ*** ἢ τῷ ***ἐκείνῳ***, ἀδιάφορον) ἐνέργειαν ἐπιδεκτι-

κὴν μεταθέσεως καὶ ἥτις, ἀδιάφορος καθ᾽ ἑαυτήν, δύναται νὰ προστίθεται εἰς τὴν ποιοτικῶς διαφοροποιημένην ἐρωτικὴν ἢ καταστροφικὴν τάσιν, αὐξάνουσα τὸν συνολικὸν ἐνεργητικὸν φόρτον. Ἄνευ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως, τῆς ἐπιδεκτικῆς μεταθέσεως ἐνεργείας, ἡ ἐξήγησίς μας στερεῖται βάσεως. Πρόκειται τώρα νὰ γνωρίσωμεν πόθεν προέρχεται ἡ ἐνέργεια αὕτη, εἰς ποῖον διαμέρισμα τῆς ψυχικῆς ζωῆς ἀνήκει καὶ τὶ αὕτη σημαίνει.

Τὸ πρόβλημα τῆς ποιότητος τῶν ἐνστικτωδῶν ροπῶν καὶ τῆς διατηρήσεώς των διὰ μέσου ὅλων τῶν μεταβολῶν τὰς ὁποίας ὑφίστανται αἱ ροπαὶ αὗται, εἶναι ἀκόμη λίαν σκοτεινόν, ἐλάχιστα δὲ ἔχουν γίνει σχετικῶς πρὸς διαλεύκανσίν του. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς μερικὰς σεξουαλικὰς τάσεις, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν παρατήρησίν μας, ἐμφανίζουν ὡρισμένον ἀριθμὸν ἐξεργασιῶν εὐκόλως δυναμένων νὰ διαπιστωθοῦν καὶ νὰ καταταγοῦν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν: γνωρίζομεν π.χ. ὅτι αἱ μερικαὶ τάσεις ἐπικοινωνοῦν, ἐν ὡρισμένῃ ἀναλογίᾳ, αἱ μὲν πρὸς τὰς δέ, ὅτι τάσις τις ἀνήκουσα εἰς ὡρισμένην ἐρωτογόνον πηγήν, δύναται νὰ ἐνδυναμώσῃ μερικὴν τάσιν, σχετικὴν πρὸς μίαν ἄλλην ἐρωτογόνον πηγήν, παραχωροῦσα εἰς αὐτὴν μέρος τῆς ἐντάσεώς της· ὅτι ἡ ἱκανοποίησις μιᾶς τάσεως δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν τῆς ἄλλης κ.λ.π., ὅλα τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι φύσεως τοιαύτης, ἱκανῆς νὰ ἐνθαρρύνῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διατύπωσιν ὡρισμένων ὑποθέσεων.

Εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν συζήτησιν, δύναμαι ὁμοίως νὰ προτείνω ὑπόθεσιν καὶ ὄχι ἀπόδειξιν. Μοῦ φαίνεται εὔλογον νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἡ ἐνισχύουσα καὶ τὸ ***ἐγὼ*** καὶ τὸ ***ἐκεῖνο***, ἐνέργεια ἀδιάφορος καὶ ἐπιδεκτικὴ μεταθέσεων, προέρχεται ἐκ τῆς ἐφεδρείας τῆς ναρκισσικῆς libido, δηλαδὴ ὅτι ἀντιπροσωπεύει μίαν ἀποσεξουαλικοποιημένην libido (ἔρως). Αἱ ἐρωτικαὶ ροπαὶ πράγματι, ἐμφανίζονται, κατὰ γενικὸν τρόπον, ὡς πλέον πλαστικαί, ὡς περισσότερον ἐπιδεκτικαὶ παροχετεύσεως καὶ μεταθέσεως ἢ αἱ καταστροφικαὶ τάσεις. Δυνάμεθα νὰ

ἀκολουθήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, ὑποθέτοντες ὅτι ἡ libido αὕτη, ἐπιδεκτικὴ μεταθέσεως, ἐργάζεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς, προλαμβάνουσα τὰς διακοπὰς καὶ τὰς ἀπραξίας καὶ διευκολύνουσα τὰς ἐκφορτώσεις. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ἡ ἔξοδος δι᾽ ἧς πραγματοποιεῖται ἡ ἐκφόρτωσις αὕτη, ὑποθέτοντες ὅτι πραγματοποιεῖται, ἐμφανίζεται ἐν ὡρισμένῳ μέτρῳ ἀδιάφορος. Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι ἡ ἰδιομορφία αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν ἐξεργασιῶν τῆς συγκεντρώσεως, αἵτινες ἐκτελοῦνται ἐν τῷ **ἐκείνῳ.** Τὴν παρατηροῦμεν εἰς τὰς ἐρωτικὰς συγκεντρώσεις, αἵτινες φέρονται ἐπὶ ἑνὸς οἱουδήποτε ἀντικειμένου, ἄνευ οὐδεμιᾶς προτιμήσεως καὶ οὐδεμιᾶς στοργῆς. Τὴν παρατηροῦμεν ὁμοίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλύσεως εἰς τὰς διὰ παντὸς τρόπου ἐνεργουμένας μεταβιβάσεις, ὁποιονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἐξ αὐτῶν ἐπωφελούμενον πρόσωπον. Ὁ Rank τελευταίως ἀνέφερε θαυμάσια παραδείγματα νευρωτικῆς ἐκδικήσεως στρεφομένης κατὰ προσώπων, τὰ ὁποῖα ἐλάχιστα τὴν ἤξιζον. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀσυνειδήτου μᾶς κάμνει νὰ σκεπτώμεθα τὸ ἀνέκδοτον, τὸ ὁποῖον συνήθως ἀναφέρομεν χάριν ἀστειότητος καὶ εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ τριῶν ραπτῶν ἑνὸς χωρίου, τοὺς ὁποίους ἐκρέμασαν, διότι ὁ μοναδικὸς πεταλωτὴς τοῦ χωρίου εἶχε διαπράξει ἔγκλημα ὑποκείμενον εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Θὰ πρέπει ἡ τιμωρία νὰ ἐκτελεσθῇ, ἀκόμη καὶ ὅταν κτυπᾷ ἄλλον ἢ τὸν ἀληθῆ ἔνοχον. Ὑπεγραμμίσαμεν ἤδη τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν μεταθέσεων, τῆς πρωταρχικῆς ἐξεργασίας εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ὀνείρου. Ἀλλ᾽ ἐνῷ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἡ ἀδιαφορία ἐκδηλοῦται ἔναντι τῶν ἀντικειμένων, εἰς τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς περίπτωσιν φέρεται κυρίως ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐκφορτώσεως. Μεγαλυτέρα διάκρισις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν ὁδῶν τῆς ἐκφορτώσεως φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο περισσότερον σύμφωνος πρὸς τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν σχηματίζομεν περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ **ἐγώ.**

Ἐὰν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἡ ἐπιδεκτικὴ μεταθέσεως, ἀντιπροσωπεύει ἀποσεξουαλικοποιημένην libido, δυνάμεθα ὁμοίως νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι ἐξυψωθεῖσα ἐνέργεια, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἰδιοποιεῖται τὴν πρωταρχικὴν πρόθεσιν τοῦ ἔρωτος, τὴν συνισταμένην εἰς τὴν ἕνωσιν καὶ τὸν σύνδεσμον, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἑνότητος, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ἢ τοὐλάχιστον τὸν βασικὸν πόθον τοῦ ***ἐγώ***. Συνδέοντες ὁμοίως πρὸς τὴν ἐνέργειαν ταύτην, τὴν ἐπιδεκτικὴν μεταθέσεως, τὰς διανοητικὰς ἐξεργασίας, ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν ἔννοιαν τῆς λέξεως, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐργασία τροφοδοτεῖται, μὲ τὴν σειράν της, ἀπὸ ἐξυψωθείσας ἐρωτικὰς παρορμήσεις.

Ἰδοὺ ὅτι ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν προηγουμένως διετυπώσαμεν, καθ' ἣν ἡ ἐξύψωσις θὰ ἐπετελεῖτο γενικῶς μέσῳ τοῦ ***ἐγώ***. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ, ὑπενθυμίζομεν ἄλλην τινὰ δυνατότητα, τὴν ὁποίαν εἴχομεν παραδεχθῆ, ἤτοι ὅτι τὸ ***ἐγὼ*** ὑποκαθίσταται εἰς τὸ ***ἐκεῖνο*** εἰς τὰς πρὸς τὰ ἀντικείμενα ἐμμόνους προσηλώσεις του, τόσον εἰς τὰς πρωΐμους, ὅσον καὶ εἰς τὰς πλέον ἐξελιγμένας φάσεις τῆς ζωῆς· τοῦτο δὲ κάμνει ἀφομοιῶνον τὴν libido των καὶ ὁλοκληρῶνον αὐτὴν εἰς τὴν μετατροπήν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη συνεπείᾳ τῆς ταὐτοποιήσεως. Εἰς αὐτὸν τὸν μετασχηματισμὸν τῆς libido τοῦ ***ἐκείνου*** εἰς libido τοῦ ***ἐγὼ*** συνδέεται φυσικῶς μία παραίτησις ἀπὸ τῶν σεξουαλικῶν σκοπῶν, μία ἀποσεξουαλικοποίησις. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν σκεπτώμεθα περὶ τῶν ἐξεργασιῶν αὐτῶν, οὐδόλως εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθές, ὅτι μᾶς ἀποκαλύπτουν γεγονὸς μεγάλης σημασίας, εἰς τὸ ὅτι μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀντιληφθῶμεν καλύτερον τὰς σχέσεις τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ἔρωτος. Οἰκειοποιούμενον τοιουτοτρόπως τὴν libido, τὴν προσηλωμένην πρὸς τὰ ἀντικείμενα πρὸς τὰ ὁποῖα τὸ ***ἐκεῖνο*** ὠθεῖται ἀπὸ τὰς ἐρωτικάς του τάσεις, θέτον ἑαυτὸ ὡς τὸ μόνον ἀντικείμενον ἐρωτικῆς ἀφοσιώσεως, ἀποσεξουαλικοποιοῦν ἢ ἐξυψοῦν τὴν libido τοῦ ***ἐκείνου***,

τὸ ***ἐγὼ*** ἐργάζεται ἐναντίον τῶν προθέσεων τοῦ ἔρωτος, τιθέμενον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀντιθέτων ἐνστικτωδῶν τάσεων. Εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ δεχθῇ ἓν ἄλλο μέρος τῶν ἐμμόνων προσηλώσεων τοῦ ***ἐκείνου,*** συμμετέχον εἰς αὐτὰς οὕτως εἰπεῖν. Αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος συμπεριφορᾶς τοῦ ***ἐγὼ*** δυνατὸν ἀκόμη νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλην συνέπειαν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ἀσχοληθῶμεν βραδύτερον.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται εἶναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε ἐπιβάλλουν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ ναρκισσισμοῦ σοβαρὰν τροποποίησιν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὅλη ἡ libido εὑρίσκεται συσσωρευμένη εἰς τὸ ***ἐκεῖνο,*** ἐνῷ τὸ ***ἐγὼ*** εὑρίσκεται ἐν διαμορφώσει ἢ μόλις ἔχει διαμορφωθῇ. Τὸ ***ἐκεῖνο*** χρησιμοποιεῖ μέρος τῆς libido του εἰς ἐρωτικὰς ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων προσηλώσεις, ἐνῷ τὸ ***ἐγὼ*** ἐν᾿ ᾧ μέτρῳ ἀνεπτύσσεται καὶ ἐνδυναμοῦται, ἐπιζητεῖ νὰ προσελκύσῃ τὴν libido ταύτην τὴν προσηνατολισμένην πρὸς τὰ ἀντικείμενα καὶ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸ ***ἐκεῖνο*** ὡς μόνον ἀντικείμενον ἐρωτικῆς προσηλώσεως. Τοιουτοτρόπως ὁ ναρκισσισμὸς τοῦ ***ἐγώ,*** εἶναι ναρκισσισμὸς δευτερογενής, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα.

Ὅσον περισσότερον ἀκολουθοῦμεν τὰς προσιτὰς εἰς τὴν ἡμετέραν παρατήρησιν ἐνστικτώδεις τάσεις, τόσον περισσότερον ἀποκαλύπτονται εἰς ἡμᾶς ὡς παράγωγα τοῦ ἔρωτος. Δὲν εἶναι παρὰ αἱ ἀπόψεις, τὰς ὁποίας ἀνεπτύξαμεν εἰς τὸ ***Πέραν τῆς Ἡδονῆς,*** ἐὰν δὲ δὲν ἐγνωρίζομεν, ὅτι ὁ ἔρως ἀνέχεται σαδιστικὰ στοιχεῖα, θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ διατηρήσωμεν τὴν διαρχικήν μας ἄποψιν. Ἐφ᾿ ὅσον ὅμως τὴν διατηροῦμεν καὶ οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους παρεθέσαμεν μᾶς ὑποχρεώνουν εἰς τοῦτο, τίποτε δὲ μᾶς ἐμποδίζει νὰ σκεφθῶμεν ὅτι τὰ ἔνστικτα τοῦ θανάτου λειτουργοῦν κατ᾿ οὐσίαν σιωπηρῶς καὶ ὅτι ὅλος ὁ θόρυβος τῆς ζωῆς πηγάζει ἐκ τοῦ ἔρωτος.

Ἔρως καὶ πάλη ἐναντίον τοῦ ἔρωτος! Θὰ ἐφαίνετο ὅλως πιθανὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἡδονῆς χρησιμεύει εἰς τὸ ***ἐκεῖνο*** ὡς πυξὶς εἰς τὴν πρὸς τὴν ἐναντίον τῆς libido πάλην, τῆς ὁποίας ἡ παρέμβασις διαταράσσει τὴν πορείαν

τῆς ζωῆς. Ἐὰν ἡ ζωὴ κυριαρχῆται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς σταθερότητος, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ Fechner, πρᾶγμα ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἡ ζωὴ ἀποτελεῖ πορείαν πρὸς τὸν θάνατον, τότε ἀκριβῶς αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἔρωτος, δηλαδὴ αἱ σεξουαλικαὶ εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες ἐμποδίζουν ζουν μίαν πτῶσιν τοῦ ἐπιπέδου εἰσάγουσαι νέας ἐντάσεις. Κατευθυνόμενον ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς, δηλαδὴ ὑπὸ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀπαρεσκείας, τὸ ***ἐκεῖνο*** κατευθύνεται ἐναντίον τῶν νέων τούτων τάσεων διὰ διαφόρων μέσων. Κατὰ πρῶτον προσαρμοζόμενον ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μὴ ἀποσεξουαλικοποιημένης libido, δηλαδὴ ἐπιζητοῦν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπ᾽ εὐθείας σεξουαλικῶν τάσεων. Κατὰ δεύτερον λόγον, καὶ τοῦτο κατὰ τρόπον περισσότερον ἀποτελεσματικόν, ἀπαλλασσόμενον, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς τῶν ἱκανοποιήσεων τούτων, ἡ ὁποία κάμνει νὰ σιωποῦν ὅλαι αἱ μερικαὶ ἀπαιτήσεις, τῶν σεξουαλικῶν σπερμάτων, αὐτῶν τῶν ὑπερκεκορεσμένων φορέων ἐρωτικῶν ἐντάσεων. Ἡ ἐξάλειψις τοῦ σεξουαλικοῦ σπέρματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σεξουαλικῆς πράξεως ἀνταποκρίνεται, ἐν ὡρισμένῳ μέτρῳ, εἰς τὸν χωρισμὸν μεταξὺ τοῦ σώματος καὶ τοῦ σπερματικοῦ πλάσματος. Δι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἡ κατάστασις ἡ ἐπακολουθοῦσα τὴν πλήρη σεξουαλικὴν ἱκανοποίησιν, ὁμοιάζει πρὸς τὸν θάνατον καὶ δι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἰς τὰ κατώτερα ζῶα ὁ θάνατος ἐπακολουθεῖ ἀμέσως τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀναπαραγωγῆς. Τὰ ὄντα ταῦτα ἀποθνήσκουν εὐθὺς ὡς τεκνοποιήσουν, διότι μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ἔρωτος, χάριν τῆς ἱκανοποιήσεως, ὁ θάνατος ἐπανευρίσκει τὴν ἐλευθερίαν τῆς δράσεώς του, μὴ συναντῶν ἐμπόδια εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του. Ἄς προσθέσωμεν τέλος (γεγονὸς ὅπερ γνωρίζομεν ἤδη), ὅτι τὸ ***ἐγὼ*** διευκολύνει εἰς τὸ ***ἐκεῖνο*** τὴν πάλην ταύτην ἐναντίον τῆς libido, ἐξυψῶνον μέρος ταύτης διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἐπὶ τῇ προόψει τῶν σκοπῶν τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

ΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΑΡΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ Ε Γ Ω

Ἐάν τις τῶν τίτλων, τοὺς ὁποίους θέτομεν εἰς τὰ κεφάλαιά μας, δὲν ἀνταποκρίνεται ἀπολύτως εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ ἐὰν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, διὰ τὴν σπουδὴν νέων σχέσεων, νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰς παρατηρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάπτυξις δυνατὸν νὰ ἐφαίνετο ὡς ἐξαντληθεῖσα, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν αἰτίαν τούτου εἰς τὴν ἔκτακτον περιπλοκὴν τοῦ θέματος, μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολούμεθα.

Κατ᾿ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον ἐπανειλημμένως εἴπομεν, ὅτι τὸ ***ἐγὼ*** ἐσχηματίσθη κατὰ μέγα μέρος ἐκ ταὐτοποιήσεων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐξ ἀντεστραμμένων ἐρωτικῶν προσηλώσεων τοῦ ***ἐκείνου*** καὶ ὅτι αἱ πρῶται τῶν ταὐτοποιήσεων τούτων συμπεριφέρονται πάντοτε εἰς τὸ ***ἐγὼ*** ὡς μία ἰδιαιτέρα ὑπόστασις, ἀντιτιθεμένη εἰς τὸ ***ἐγὼ*** ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** καὶ ὅτι τὸ ***ἐγὼ*** αὐτὸ καθ᾿ ἑαυτό, ἐν ᾧ μέτρῳ κερδίζει εἰς δύναμιν καὶ εἰς συνοχήν, καθίσταται βραδύτερον ἱκανὸν νὰ ἀντισταθῇ περισσότερον εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ταὐτοποιήσεων ἐξασκουμένας ἐπιδράσεις. Τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** ὀφείλει τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει εἰς τὸ ***ἐγὼ*** ἢ ἐὰν θέλωμεν, τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν τηρεῖ ἔναντι τοῦ ***ἐγώ,*** εἰς παράγοντα ὁ ὁποῖος παρουσιάζει διττὸν ἐνδιαφέρον καὶ καὶ ὅστις πρέπει κατὰ συνέπειαν νὰ ἐκτιμηθῇ ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως : κατὰ πρῶτον, ἀντιπροσωπεύει τὴν πρώτην ταὐτοποίησιν, ἥτις παρήχθη, ὅτε ἀκόμη τὸ ***ἐγὼ*** ἦτο ἀσθενές· κατὰ δεύτερον λόγον εἶναι ὁ κληρονόμος τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος καὶ ὡς τοιοῦτον, εἰσήγαγεν εἰς τὸ ***ἐγὼ*** τὰ πλέον ἐκτιμώμενα ἀντικείμενα. Ἐν ὡρισμένῃ ἀναλογίᾳ οἱ περαιτέρω μετασχηματισμοὶ τοῦ ***ἐγὼ*** εἶναι, ὅτι ἡ πρωτόγονος σεξουαλικὴ φάσις τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι διὰ τὴν σεξουαλικὴν ζωὴν τὴν ἐπακολουθοῦσαν τὴν ἐφηβότητα ὂν προσιτὸν εἰς ὅλας τὰς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιδράσεις, δὲν

τηρεῖ ὀλιγώτερον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τὸν χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον ὀφείλει εἰς τὴν καταγωγήν του, ἥτις ἀνάγεται εἰς τὸ σύμπλεγμα, δηλαδὴ τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀντιτίθεται εἰς τὸ ***ἐγὼ*** καὶ νὰ κυριαρχῇ αὐτοῦ. Ἀντιπροσωπεύει τὸ διαρκὲς ἴχνος τῆς παλαιᾶς ἀδυναμίας καὶ ἐξαρτήσεως τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ ἐκδηλοῖ τὴν ὑπεροχήν του, ἐνῷ ἤδη ἐκεῖνο ἔφθασεν εἰς τὴν πλήρη του ὡριμότητα. Ὅπως τὸ παιδίον εὑρίσκεται ἠναγκασμένον νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς γονεῖς του, τὸ ***ἐγὼ*** ὑποκύπτει εἰς τὴν κατηγορικὴν προσταγὴν τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ.***

Τὸ γεγονὸς ὅμως τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν πρώτων προσηλώσεων τοῦ ***ἐκείνου,*** δηλαδὴ ἐκ τοῦ Οἰδιποδείου Συμπλέγματος, παρουσιάζει διὰ τὸ ***ὑπὲρ- ἐγὼ*** ἀκόμη μεγαλυτέραν σημασίαν. Τοῦτο συμβαίνει, ὅπως τὸ ἀπεδείξαμεν ἤδη, χάρις εἰς τὸ γεγονὸς τὸ ὁποῖον σχετίζεται πρὸς τὰς φυλογενετικὰς προσκτήσεις τοῦ ***ἐκείνου,*** καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐνσάρκωσιν ὅλων τῶν παλαιῶν ***ἐγώ,*** τὰ ὁποῖα ἄφησαν τὰ ἴχνη των καὶ τὴν παρακαταθήκην των ἐν τῷ ***ἐκείνῳ.*** Χάρις εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** εὑρίσκεται πάντοτε εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸ ***ἐκεῖνο,*** δυνάμενον νὰ τὸ ἀντιπροσωπεύῃ παρὰ τῷ ***ἐγῷ.*** Βυθίζεται βαθέως εἰς τὸ ***ἐκεῖνο*** καὶ εἶναι ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ περισσότερον ἀπομεμακρυσμένον τῆς συνειδήσεως ἢ τὸ ***ἐγώ.*** *

Διὰ νὰ κατανοήσωμεν καλῶς τὰς σχέσεις ταύτας, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὡρισμένα κλινικὰ γεγονότα γνωστὰ πρὸ πολλοῦ, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀκόμη ἔχουν ἀνάγκην θεωρητικῆς ἐπεξεργασίας.

Ὡρισμένα πρόσωπα συμπεριφέρονται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναλυτικῆς ἐργασίας κατὰ τρόπον ὅλως ἐξαι-

---

* Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὅπως καὶ τὸ ἀνατομικὸν ἐκμαγεῖον, τὸ ψυχαναλυτικὸν ἢ μεταψυχολογικὸν ἐ γ ὼ εὑρίσκεται μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω.

ρετικόν. Ὅταν τοὺς δίδωμεν ἐλπίδας καὶ τοὺς δεικνύωμεν ὅτι εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς πορείας τῆς θεραπείας, δυσαρεστοῦνται καὶ ἡ ὑποκειμενική των κατάστασις ἐπιδεινοῦται κανονικῶς. Εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο βλέπομεν κατ᾽ ἀρχὴν τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πνεύματός των τῆς ἀντιλογίας καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ καταδείξουν τὴν ὑπεροχήν των ἔναντι τοῦ ἰατροῦ. Δὲν βραδύνομεν ὅμως νὰ διαπιστώσωμεν, ὅτι πρόκειται περὶ φαινομένου πλέον βαθυτέρου. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα ὄχι μόνον εἶναι ἀνίκανα ἐπαίνου καὶ εὐγνωμοσύνης καὶ ὅτι ἀντιδροῦν εἰς τὰς προόδους τῆς θεραπείας κατὰ τρόπον ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναμείνῃ τις λογικῶς σκεπτόμενος. Κάθε μερικὴ πρόοδος, ἥτις θὰ ὤφειλε νὰ ἔχῃ, καὶ ἔχει πραγματικῶς εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς συνέπειαν μίαν βελτίωσιν ἢ μίαν παροδικὴν ἐξαφάνισιν τῶν συμπτωμάτων, εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐκφράζεται διὰ μιᾶς στιγμιαίας ἐπιδεινώσεως τῆς ἀσθενείας των, ἡ δὲ κατάστασίς των, ἀντὶ νὰ βελτιωθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς θεραπείας, ἐπιδεινοῦται. Τὰ πρόσωπα ταῦτα παρουσιάζουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ***ἡ ἀρνητικὴ θεραπευτικὴ ἀντίδρασις.***

Εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα κάτι ἀντιτάσσεται εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας των, τῆς ὁποίας ἡ προσέγγισις ἐμποιεῖ φόβον, ὅπως καὶ ἕνας ἐπικρεμάμενος κίνδυνος. Λέγομεν ὅτι εἰς τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐπικρατεῖ ὄχι ἡ θέλησις τῆς ἰάσεως, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ εἶναι ἀσθενῆ. Ἀναλύοντες τὴν ἀντίστασιν ταύτην διὰ τῶν συνήθων μέσων, ὡς καὶ τὴν προκλητικὴν ἔναντι τοῦ ἰατροῦ στάσιν καὶ τὴν ἐπίμονον προσήλωσιν πρὸς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην μορφὴν νοσηρᾶς ἐπιδεινώσεως, διαπιστώνομεν, ὅτι αὐτὸ ὅπερ ὑφίσταται ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἰσχυρὸν ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας, ἰσχυρότερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ὑπὸ τοῦ ναρκισσισμοῦ προβαλλόμενα ἐμπόδια, διὰ τῆς ἀρνητικῆς ἔναντι τοῦ ἰατροῦ στάσεως καὶ διὰ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ

ἀσθενοῦς, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς καταστάσεώς του.

Διαπιστώνομεν κυρ΄ως ὅτι πρόκειται περὶ ἑνός, οὕτως εἰπεῖν, «ἠθικοῦ» παράγοντος, ἑνὸς συναισθήματος ἐνοχῆς, εὑρίσκοντος τὴν ἱκανοποίησίν του ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ ὅπερ δὲν θέλει νὰ παραιτηθῇ τῆς ὑπὸ τοῦ ἄλγους ἐκπροσωπουμένης τιμωρίας. Διαπίστωσις ἐλάχιστα παρήγορος, ἀλλὰ πρὸ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ὑποκλιθῶμεν. Διὰ τὸν ἀσθενῆ ἐν τούτοις τὸ συναίσθημα τοῦτο τῆς ἐνοχῆς παραμένει ἄφωνον, δὲν τοῦ λέγει ὅτι εἶναι ἔνοχος· καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος αἰσθάνεται ἑαυτόν, ὄχι ἔνοχον ἀλλ' ἀσθενῆ. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἐκδηλοῦται μόνον ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀντιστάσεως, μὴ δυναμένης εὐκόλως νὰ καταναικηθῇ, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας. Οὐδόλως δὲ εἶναι εὔκολον νὰ πείσωμεν τὸν ἀσθενῆ ὅτι τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀληθὴς λόγος τῆς ἀντιστάσεώς του· θὰ στηριχθῇ μᾶλλον εἰς τὴν ἐξήγησιν ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὡς πλέον φυσικὴ διὰ τὸ πνεῦμά του, ἤτοι ὅτι ἡ ἀναλυτικὴ θεραπεία δὲν εἶναι ἐκείνη ἐκ τῆς ὁποίας θὰ πρέπει νὰ ἀναμένῃ τὴν ἴασίν του. *

Ἡ περιγραφὴ τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου ἐδώσαμεν ἐφαρ-

---

* Δὲν εἶναι εὔκολον εἰς τὸν ἀναλυτὴν νὰ παλαίσῃ ἐναντίον τοῦ ἐμποδίου, ὅπερ ἀντιπροσωπεύει τὸ ἀσυνείδητον συναίσθημα ἐνοχῆς. Δὲν ἔχομεν οὐδὲν ἀπ' εὐθείας μέσον διὰ νὰ τὸ καταπολεμήσωμεν· ὅσον ἀφορᾷ τὰ πλάγια μέσα, δὲν διαθέτομεν παρὰ μόνον ἐκεῖνο ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρωμεν εἰςφῶς,προοδευτικῶς, τοὺς ἀπωθημένους ἀσυνειδήτους λόγους, μεταβάλλοντες αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς συνειδητὸν συναίσθημα ἐνοχῆς. Ἀπαιτεῖται ἐξαιρετικὴ τύχη νὰ ἐπιτύχωμεν εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς πρόκειται περὶ ἀσυνειδήτου συναισθήματος ἐνοχῆς ληφθέντος ἐξ ἄλλου, δηλαδὴ προερχομένου ἐκ ταὐτοποιήσεως μὲ ἄλλο πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον ἐμμόνου ἐρωτικῆς προσηλώσεως. Τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς, τὸ τοιουτοτρόπως ληφθὲν ἐξ ἄλλου, ἀποτελεῖ συχνάκις, τὸ μόνον ὑπόλειμμα τὸ δυσκόλως ἀναγνωριζόμενον, τῶν ἐγκαταλειφθησῶν ἐρωτικῶν σχέσεων. Ἡ ἀναλογία μὲ τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ μελαγχολίᾳ ἐνταῦθα εἶναι προφανής. Ὅταν ἐπιτυγχάνωμεν νὰ

μόζεται εἰς τὰς πλέον σπανίας περιπτώσεις, ἀλλὰ πιθανὸν ἐπίσης, ἐν μικροτέρᾳ ἀναλογίᾳ, εἰς πολλὰς νευρώσεις, ἴσως δὲ εἰς ὅλας τὰς βαρείας νευρώσεις. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ διερωτηθῶμεν ἐὰν δὲν εἶναι ὁ παράγων οὗτος, δηλαδὴ ὁ τρόπος καθ' ὃν συμπεριφέρεται τὸ ἰδεῶδες ***ἐγώ***, ὁ ὁποῖος παίζει ρόλον ἀποφασιστικὸν διὰ τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μεγάλην σοβαρότητα μιᾶς νευρωτικῆς παθήσεως. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὡρισμένας παρατηρήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ συναισθήματος τῆς ἐνοχῆς εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις.

Τὸ ὁμαλὸν συνειδητὸν συναίσθημα ἐνοχῆς (τύψεις συνειδήσεως) δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν δυσχέρειαν διὰ τὴν ἑρμηνείαν· βασίζεται ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐντάσεως τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ἰδεώδους ***ἐγώ***, εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς καταδίκης τοῦ ***ἐγὼ*** ὑπὸ τῆς

ἀποκαλύψωμεν, ὑπὸ τὸ ἀσυνείδητον συναίσθημα ἐνοχῆς, αὐτὴν τὴν παλαιὰν ἐρωτικὴν προσήλωσιν, τὸ θεραπευτικὸν ἔργον τελειοῦται συνήθως κατὰ τρόπον θαυμαστόν· εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν θεραπευτικῶν προσπαθειῶν παραμένει λίαν ἀβέβαιον. Ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς ἐντάσεως τοῦ συναισθήματος τῆς ἐνοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἡ θεραπευτικὴ εἶναι συνήθως ἀνίσχυρος νὰ ἀντιτάξῃ δύναμιν τῆς αὐτῆς ἐντάσεως. Ἐξαρτᾶται ἴσως, ἐπίσης, καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ ἀναλυτοῦ, δηλαδὴ ἐκ τοῦ γεγονότος τοῦ νὰ γνωρίζωμεν ἐὰν τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶναι τοιοῦτον ὥστε ὁ ἀσθενὴς νὰ δύναται νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἰδεώδους ἐγώ του, πρᾶγμα ὅπερ ἐν καταφατικῇ περιπτώσει ἐξυπονοεῖ ὅτι ὁ ἰατρὸς θὰ πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὸν ρόλον τοῦ προφήτου καὶ τοῦ σωτῆρος τῶν ψυχῶν. Λοιπόν, ὅπως οἱ κανόνες τῆς ἀναλύσεως ἀντιτίθενται αὐστηρῶς εἰς παρομοίαν χρησιμοποίησιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἰατροῦ, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τιμίως, ὅτι προκύπτει ἐνταῦθα ἓν ἀκόμη ἐμπόδιον διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀναλυτοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ σκοπὸς συνίσταται ὄχι εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὰς νοσηρὰς ἀντιδράσεις ἀδυνάτους, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἐγὼ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ στραφῇ πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν.

ἀνωτέρας ψυχικῆς ὑποστάσεώς του. Τὰ συναισθήματα κατωτερότητος τὰ ὁποῖα δοκιμάζουν οἱ νευρωτικοὶ ὑπόκεινται καλῶς εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην. Εἰς δύο παθήσεις αἱ ὁποῖαι μᾶς εἶναι λίαν οἰκεῖαι, τὸ αἴσθημα τῆς κατωτερότητος εἶναι ἐντόνως συνειδητόν· εἰς αὐτὰς τὸ ἰδεῶδες **ἐγὼ** ἐμφανίζει αὐστηρότητα ἰδιαιτέραν, τιμωροῦν τὸ **ἐγὼ** κατὰ τρόπον συχνάκις σκληρόν. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κοινοῦ τούτου χαρακτηριστικοῦ αἱ δύο παθήσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀνεφέρθημεν, ἡ ἰδεοληπτικὴ νεύρωσις καὶ ἡ μελαγχολία, παρουσιάζουν διαφορὰς μὲ τὴν σειράν των ἀξιοσημειώτους, ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἰδεώδους **ἐγώ**.

Εἰς τὴν ἰδεοληπτικὴν νεύρωσιν (ἢ τοὐλάχιστον εἰς ὡρισμένας μορφάς της), τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς λαμβάνει χαρακτῆρα ὀξύ, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτυγχάνῃ νὰ δικαιολογῆται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ **ἐγώ**. Δι' αὐτὸν τὸ λόγον τὸ **ἐγὼ** τοῦ ἀσθενοῦς κατευθύνεται ἐναντίον τοῦ συναισθήματος τούτου, ἐναντίον τῆς κατηγορίας τῆς ἐνοχῆς μὲ τὴν ὁποίαν βαρύνεται ὑπὸ τοῦ ἰδεώδους **ἐγώ**, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἰατρὸν νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ, νὰ τὸ βοηθήσῃ εἰς τὴν κατὰ τοῦ συναισθήματος τούτου πάλην. Θὰ ἦτο ἀνόητον νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, διότι τοῦτο θὰ ἦτο ὡς νὰ κατέβαλε ματαίας προσπαθείας. Ἡ ἀνάλυσις δεικνύει ὅτι τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ὑφίσταται ἐπιδράσεις, αἵτινες εἶναι ἄγνωστοι διὰ τὸ **ἐγώ**. Ἐπιτυγχάνομεν πράγματι νὰ ἀποκαλύψωμεν τὰς ἀπωθημένας παρορμήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτρέφουν το συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς. Τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ἐμφανίζεται καλύτερον πληροφορημένον ἢ τὸ **ἐγὼ** ἐπὶ τοῦ ἀσυνειδήτου **ἐκείνου**.

Εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἔχομεν ἀκόμη σαφεστέραν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** προσήλκυσε τὴν συνείδησιν πρὸς τὸ μέρος του. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸ **ἐγὼ** δὲν ὑψώνει οὐδεμίαν φωνὴν διαμαρτυρίας, ἀναγνωρίζει ἑαυτὸ ἔνοχον καὶ ὑποκύπτει εἰς τὴν τιμωρίαν. Ἀντιλαμβανόμεθα τὴν διαφορὰν ταύτην τῆς στάσεως ἔναντι τοῦ συναισθήματος ἐνοχῆς, τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῆς ἰδε-

οληπτικῆς νευρώσεως καὶ τῆς μελαγχολίας. Εἰς τὴν πρώτην πρόκειται περὶ ἐπιληψίμων τάσεων, αἵτινες παραμένουν ἔξω τοῦ **ἐγώ.** Εἰς τὴν μελαγχολίαν, ἀντιθέτως, τὸ **ἐγὼ** ἀφωμοιώθη διὰ ταυτοποιήσεως πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ἐναντίον τοῦ ὁποίου κατηυθύνετο ἡ ὀργὴ τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ.**

Ἀναμφιβόλως, τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς παρουσιάζει εἰς τὰς δύο ταύτας νευρωτικὰς ἀσθενείας ἔντασιν τόσον ἐξαιρετικήν, δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνάγκην ἐξηγήσεως. Ἀλλὰ τὸ βασικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐξ ἀφορμῆς τῆς καταστάσεως ταύτης, εὑρίσκεται ἀλλαχοῦ. Θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτό, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπιθεωρήσωμεν τὰς ἄλλας περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς παραμένει ἀσυνείδητον.

Αἱ περιπτώσεις αὗται ἐμφανίζονται κυρίως διὰ τῆς ὑστερίας καὶ διὰ τῶν καταστάσεων τῆς ὑστερικῆς μορφῆς. Ὁ μηχανισμός, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς παραμένει ἀσυνείδητον, εἶναι εὔκολον νὰ ἀνακαλυφθῇ. Τὸ ὑστερικὸν **ἐγὼ** ὑπερασπίζεται ἐναντίον τῆς ὀχληρᾶς ἀντιλήψεως, δι᾿ ἧς ἀπειλεῖται ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ του **ὑπὲρ-ἐγώ,** κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ᾿ ὃν προασπίζεται γενικῶς ἔναντι μιᾶς ἀνυποφόρου ἐμμόνου προσηλώσεως εἰς ἕνα ἀντικείμενον : δι᾿ ἀπωθήσεως. Συνεπῶς τὸ **ἐγὼ** εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἀσυνειδήτου τοῦ συναισθήματος τῆς ἐνοχῆς. Γνωρίζομεν ἄλλωστε ὅτι τὸ **ἐγὼ** πραγματοποιεῖ τὸ πλεῖστον τῶν ἀπωθήσεων διὰ λογαριασμὸν τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ἀντικαθιστὸν αὐτὸ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο· ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην χρησιμοποιεῖ τὸ ἴδιον ὅπλον ἐναντίον τοῦ αὐστηροῦ του αὐθέντου. Γνωρίζομεν, ὅτι εἰς τὴν ἰδεοληπτικὴν νεύρωσιν, οἱ ἀντιδραστικοὶ σχηματισμοὶ διαδραματίζουν ρόλον ὑπεροχῆς· ἐνταῦθα τὸ **ἐγὼ** δὲν ἐπιτυγχάνει παρὰ μόνον τὸ νὰ τηρῇ εἰς ἀπόστασιν τὰ ὑλικὰ εἰς ἃ ἀναφέρεται τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς.

Δυνάμεθα νὰ ὑπάγωμεν μακρύτερον, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ τολμήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἐν τῇ ὁμαλῇ κατα-

στάσει, τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς, δέον κατὰ μέγα μέρος νὰ παραμένῃ ἀσυνείδητον, ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ὀνομάζομεν τύψεις συνειδήσεως εὑρίσκεται συνδεδεμένον πρὸς τὸ Οἰδιπόδειον Σύμπλεγμα, ὅπερ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀσυνειδήτου. Ἐὰν εὑρίσκετό τις διὰ νὰ ἐκφέρῃ τὴν παραδοξολογίαν ταύτην, ὅτι ὁ ὁμαλὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον πλέον ἀνήθικος ἀπὸ ὅ,τι πιστεύει, ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἠθικὸς ἀπὸ ὅ,τι ἀμφιβάλλει, ἡ ψυχανάλυσις τῆς ὁποίας τὰ δεδομένα χρησιμεύουν ὡς βάσις διὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς προτάσεως ταύτης, δὲν θὰ εἶχε νὰ διατυπώσῃ οὐδεμίαν ἀντίρρησιν ἔναντι τοῦ δευτέρου. *

Ἐξεπλάγημεν διαπιστώσαντες ὅτι, ὅταν φθάνῃ εἰς ὡρισμένον βαθμὸν ἐντάσεως, τὸ ἀσυνείδητον συναίσθημα ἐνοχῆς εἶναι δυνατὸν νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐγκληματίαν. Τὸ πρᾶγμα ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον. Εὑρίσκομεν εἰς πολλοὺς νέους ἐγκληματίας, ἕνα ἰσχυρὸν συναίσθημα ἐνοχῆς, προηγούμενον καὶ ὄχι ἑπόμενον τοῦ ἐγκλήματος· συναίσθημα τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ κίνητρον τοῦ ἐγκλήματος, ὡς ἐὰν ὁ δράστης νὰ εὕρισκεν ἀνακούφισιν συνδέων τὸ ἀσυνείδητον τοῦτο συναίσθημα πρὸς κάτι τὸ πραγματικὸν καὶ τὸ παρόν.

Εἰς ὅλας τὰς εὐκαιρίας ταύτας ἐκδηλοῦνται ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ἐν σχέσει πρὸς τὸ **ἐγὼ** καὶ οἱ ἐσώτεροι δεσμοὶ οἱ συνδέοντες αὐτὸ πρὸς τὸ ἀσυνείδητον **ἐκεῖνο.** Λοιπόν, δοθέντος τοῦ ρόλου, τὸν ὁποῖον ἀπεδώσαμεν εἰς τὰ λεκτικὰ ἀσυνείδητα ἴχνη τὰ ἐν τῷ **ἐγὼ** ὑπάρχοντα, δυνάμεθα νὰ διερωτηθῶμεν ἐὰν τὸ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ὅταν εἶναι ἀσυνείδητον, δὲν συντίθεται ἐξ αὐτῶν τῶν λεκτικῶν ἰχνῶν ἢ ἄλλων τινῶν ἀναλόγων. Ἡ

---

* Ἡ πρότασις αὕτη δὲν εἶναι παράδοξος, παρὰ μόνον φαινομενικῶς· ἐκφράζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος τόσον διὰ τὸ καλόν, ὅσον καὶ διὰ τὸ κακόν, δύναται περισσότερα ἀφ' ὅ,τι πιστεύει, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑπερβαίνει ὅ,τι τὸ ἐ γ ώ του γνωρίζει ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, χάρις εἰς τὰς συνειδητάς του ἀντιλήψεις.

ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ εἶναι μετριοπαθὴς καὶ ἐπιφυλακτική: θὰ εἴπωμεν κυρίως ὅτι, ἐὰν τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** δὲν δύναται νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν ἀκουστικήν του καταγωγήν, καὶ ἐὰν εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ ὅτι αἱ λεκτικαί του παραστάσεις (ἔννοιαι, ἀφαιρέσεις) εἶναι μᾶλλον φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ τὸ καθιστοῦν προσιτὸν εἰς τὴν συνείδησιν, εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς προσηλώσεως, συναφὴς πρὸς τὰ περιεχόμενα ταῦτα τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ,*** προέρχεται ὄχι ἐξ ἀκουστικῶν ἀντιλήψεων, διδασκαλίας ἢ ἀναγνώσεως, ἀλλ' ἐκ πηγῶν ἑδρευουσῶν ἐν αὐτῷ τῷ ***ἐκείνῳ.***

Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅτι θὰ ἀνεβάλλομεν τὴν συζήτησιν, εἶναι τὸ ἀκόλουθον: κατὰ ποῖον τρόπον γίνεται ὥστε τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** νὰ ἐκδηλοῦται κυρίως ὡς συναίσθημα ἐνοχῆς (ἢ μᾶλλον, ὡς κριτικὴ ὑπόστασις, τὸ δὲ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς ὡς ἡ μορφὴ ὑφ' ἣν τὸ ***ἐγὼ*** ἀντιλαμβάνεται τὴν κριτικὴν ταύτην) καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ ταὐτοχρόνως αὐστηρότητα σκληρὰν καὶ ἄσπλαχνον ἔναντι τοῦ ***ἐγώ.*** Καὶ κατὰ πρῶτον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν μελαγχολίαν, εὑρίσκομεν ὅτι τὸ λίαν ἰσχυρὸν ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** ὅπερ προσηλώνει πρὸς ἑαυτὸ τὴν συνείδησιν, τιμωρεῖ τὸ ***ἐγὼ*** μὲ ἀνήκουστον βιαιότητα, ὡς νὰ εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ ὅλον τὸν σαδισμόν, τὸν ὁποῖον διαθέτει τὸ ἄτομον. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀντιλαμβανόμεθα τὸν σαδισμόν, θὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ καταστρεπτικὸν στοιχεῖον ἔχει ἐναποτεθῇ εἰς τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** κατευθυνόμενον ἐναντίον τοῦ ***ἐγώ.*** Ἐκεῖνο ὅπερ ἐφεξῆς κυριαρχεῖ εἰς τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** εἶναι ἕνα εἶδος καθαρᾶς παιδείας τοῦ ἐνστίκτου τοῦ θανάτου, τὸ ὁποῖον συχνάκις ἐπιτυγχάνει νὰ ὠθῇ τὸ ***ἐγὼ*** πρὸς τὸν θάνατον, ὅταν τοῦτο δὲν ἔσχε τὴν πρόνοιαν νὰ καταφύγῃ προηγουμένως εἰς τὴν μανίαν.

Ὄχι ὀλιγώτερον ὀχληραὶ καὶ βασανιστικαὶ εἶναι αἱ μομφαὶ τῆς συνειδήσεως εἰς ὡρισμένας μορφὰς τῆς ἰδεοληπτικῆς νευρώσεως, ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ κατάστασις εἶναι

ὀλιγώτερον ἐμφανής. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν μελαγχολίαν, ὁ ἀσθενής, ὁ προσβεβλημένος ἐκ τῆς ἰδεοληπτικῆς νευρώσεως, δὲν διαβαίνει ποτὲ τὸ κατώφλιον τὸ ὁποῖον τὸν χωρίζει ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν, ἐν πάσῃ περιπτώσει προστατεύεται καλύτερον ἐναντίον τοῦ κινδύνου αὐτοῦ, παρὰ ὁ ὑστερικός. Ἀμέσως βλέπομεν, ὅτι ἐκεῖνο ὅπερ ἐγγυᾶται τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ***ἐγὼ*** εἶναι ἡ διατήρησις, ἡ συντήρησις τοῦ ἀντικειμένου. Εἰς τὴν ἰδεοληπτικὴν νεύρωσιν, ἡ ἐπαναγωγὴ πρὸς προγεννητικὸν ὀργανισμὸν εἶναι ἀκριβῶς ἐκείνη, ἥτις καθιστᾷ δυνατὴν τὴν μετατροπὴν τῶν ἐρωτικῶν παρορμήσεων εἰς ἐπιθετικὰς κατὰ τοῦ ἀντικειμένου παρορμήσεις.Τὸ ἔνστικτον τῆς καταστροφῆς, ἐπανευρὸν τὴν ἐλευθερίαν του, θέλει νὰ ἐξουθενώσῃ τὸ ἀντικείμενον ἢ τοὐλάχιστον φαίνεται πὼς ἔχει τὴν τάσην αὐτήν. Τὸ ***ἐγὼ*** δὲν υἱοθέτησε τὰς τάσεις αὐτάς, ἀνθιστάμενον διὰ παντοίων ἀντιδραστικῶν σχηματισμῶν καὶ μέτρων προφυλάξεως, οὕτως ὥστε οὗτοι νὰ παραμείνουν ἐν τῷ ***ἐκείνῳ***. Τὸ ***ὑπὲρ-ἐγὼ*** ὅμως συμπεριφέρεται ὡς ἐὰν τὸ ***ἐγὼ*** νὰ ἦτο ὁ μόνος ὑπεύθυνος τῶν τάσεων αὐτῶν, ἡ δὲ σοβαρότης μεθ' ἧς ἐπιδιώκει τὴν πραγματοποίησιν τῶν καταστροφικῶν του σχεδίων, καταδεικνύει καλῶς, ὅτι πρόκειται, ὄχι περὶ φαινομενικότητος, προκληθείσης ὑπὸ τῆς ἐπαναγωγῆς, ἀλλὰ περὶ μιᾶς ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς ὑποκαταστάσεως τοῦ μίσους εἰς τὸν ἔρωτα. Ἀνίσχυρον κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τὸ ***ἐγὼ*** ὑπερασπίζεται ματαίως ἐναντίον τῶν ὑποβολῶν τοῦ καταστροφικοῦ ***ἐκείνου*** καὶ ἐναντίον τῶν μομφῶν τῆς τιμωροῦ συνειδήσεως. Δὲν ἐπιτυγχάνει δὲ νὰ παρεμποδίσῃ παρὰ μόνον τὰς πλέον χονδροειδεῖς πράξεις τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, καταλῆγον εἴτε εἰς τὸ νὰ τιμωρῆται τὸ ἴδιον ἀτελευτήτως, εἴτε εἰς τὸ νὰ βασανίζῃ συστηματικῶς τὸ ἀντικείμενον, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν.

Τὰ ἐπικίνδυνα ἔνστικτα θανάτου τοῦ ἀτόμου ὑφίστανται διαφορετικὰς τύχας : ἄλλοτε καθίστανται ἀβλαβῆ, χάρις εἰς τὴν μετὰ τῶν ἐρωτικῶν στοιχείων ἀνάμιξίν

των, ἄλλοτε παρεκκλίνουν πρὸς τὰ ἔξω ὑπὸ μορφὴν ἐπιθετικήν, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ἐξακολουθοῦν ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς, ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ, τὴν ἐν τοῖς ἔνδον ἐργασίαν των. Πῶς ὅμως γίνεται ἐν τῇ μελαγχολίᾳ, ὥστε τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** νὰ δύναται νὰ καταστῇ εἶδος ἀποθήκης εἰς τὴν ὁποίαν ἐπισσωρεύονται τὰ ἔνστικτα τοῦ θανάτου;

Τοποθετούμενοι ἐπὶ τῆς ἀπόψεως τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐνστίκτων τῆς ἠθικότητος, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν: τὸ **ἐκεῖνο** εἶναι ὅλως ξένον πρὸς πᾶσαν ἀντίληψιν ἠθικῆς, τὸ **ἐγὼ** προσπαθεῖ νὰ καταστῇ ἠθικόν, τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** δύναται νὰ καταστῇ ὑπὲρ ἠθικόν, ταὐτοχρόνως δέ, τόσον σκληρὸν ὅσον καὶ τὸ **ἐκεῖνο.** Εἶναι ἀξιοσημείωτον γεγονός, ὅτι ὅσον ὀλιγώτερον ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἐπιθετικός, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, τόσον καθίσταται αὐστηρός, δηλαδὴ ἐπιθετικὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦ **ἐγώ.** Συμφώνως πρὸς τὴν τρέχουσαν λογικήν, ἔπρεπε ἀκριβῶς νὰ παραχθῇ τὸ ἀντίθετον· ἡ λογικὴ ἐν τῇ ἀπαιτήσει τοῦ ἰδεώδους **ἐγὼ** βλέπει λόγον δικαιολογοῦντα μᾶλλον τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθετικότητος παραίτησιν. Τὸ γεγονὸς ἐν τούτοις παραμένει ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἴπομεν: ὅσον ἕνας ἄνθρωπος κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιθετικότητός του, τόσον περισσότερον τὸ ἰδεῶδές του καθίσταται ἐπιθετικὸν ἔναντι τοῦ **ἐγώ** του. Θὰ ἐλέγομεν γίνεται μία μετάθεσις, ἕνας προσανατολισμὸς πρὸς τὸ **ἐγώ.** Ἤδη ἡ τρέχουσα ὁμαλὴ ἠθικὴ φέρει τὸν χαρακτῆρα κώδικος, πλήρους αὐστηρῶν περιορισμῶν, σκληρῶν ἀπαγορεύσεων. Ἐξ αὐτοῦ ἀκριβῶς ἄλλωστε προέρχεται ἡ ἀντίληψις τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, τοῦ ἀνοικτιρμόνως ἐπιβάλλοντος τὰς ποινάς.

Μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιχειρήσω τὴν ἐξήγησιν ὅλων αὐτῶν τῶν γεγονότων, χωρὶς νὰ εἰσαγάγω μίαν νέαν ὑπόθεσιν. Τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** τὸ γνωρίζομεν, ἐγεννήθη χάρις εἰς τὴν πρὸς τὸ πατρικὸν πρότυπον ταὐτοποίησιν. Κάθε ταὐτοποίησις τῆς κατηγορίας ταύτης, προϋποθέτει τὴν ἀποσεξουαλικοποίησιν καὶ μάλιστα τὴν ἐξύψωσιν. Ἄρα, φαίνεται ὅτι παρόμοιος μετασχηματισμὸς θὰ πρέ-

πει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ μίαν διάσπασιν τῶν ἐνστίκτων. Μετὰ τὴν ἐξύψωσιν, τὰ ἐρωτικὰ στοιχεῖα δὲν εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρὰ διὰ νὰ ἀκινητοποιήσουν ὅλα τὰ καταστροφικὰ στοιχεῖα, τὰ ἐκδηλούμενα διὰ μιᾶς πρὸς ἐπίθεσιν καὶ καταστροφὴν τάσεως. Γενικῶς, ἐὰν τὸ ἰδεῶδες παρουσιάζεται ὑπὸ τὰ σκληρὰ καὶ ὠμὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κατηγορικῆς προσταγῆς: ***ὀφείλεις***, τοῦτο τὸ χρεωστεῖ εἰς τὴν διάσπασιν αὐτήν.

Μερικαὶ ἀκόμη λέξεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδεοληπτικὴν νεύρωσιν. Ἐνταῦθα αἱ συνθῆκαι εἶναι ὅλως διαφορετικαί. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἐνστίκτων, ὅστις καταλήγει εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ πρὸς ἐπίθεσιν ἔρωτος, δὲν πραγματοποιεῖται ὑπὸ τοῦ ***ἐγώ***, ἀλλὰ προέρχεται ἐξ ἐπαναγωγῆς ἥτις γίνεται ἐν τῷ ***ἐκείνῳ***. Ἡ ἐξεργασία ὅμως αὕτη, ἀρχίσασα ἀπὸ τοῦ ***ἐκείνου***, ἐπεξετάθη εἰς τὸ ***ὑπὲρ-ἐγώ***, ὅπερ ἐφεξῆς ἐπαυξάνει τὴν ἔναντι τοῦ ἀθώου ***ἐγὼ*** αὐστηρότητά του. Ἐν τούτοις εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, τὸ ***ἐγὼ*** ὅπερ ἐπέτυχε, χάρις εἰς τὴν ταυτοποίησιν, νὰ καταστῇ κύριον τῆς libido, θὰ τιμωρηθῇ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ***, ὅπερ θὰ κατευθύνῃ ἐναντίον του τὴν ἐπιθετικότητα τὴν καταστᾶσαν ἐλευθέραν, συνεπείᾳ τοῦ ὑπὸ τῆς libido διαχωρισμοῦ της καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν ἦτο συνδεδεμένη προηγουμένως.

Αἱ ἀφορῶσαι τὸ ***ἐγὼ*** ἰδέαι μας ἀρχίζουν νὰ διασαφηνίζωνται, αἱ δὲ διάφοροί του σχέσεις ἀρχίζουν νὰ μᾶς φαίνωνται μὲ μεγαλυτέραν καθαρότητα. Τώρα γνωρίζομεν τὸ ***ἐγὼ*** καθ᾽ ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ μὲ ὅλας τὰς ἀδυναμίας του. Εἶναι ἐπιφορτισμένον μὲ σοβαρὰς λειτουργίας· χάρις εἰς τὰς πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἀντιλήψεων σχέσεις του, ρυθμίζει τὴν ἐν τῷ χρόνῳ διαδοχὴν τῶν ψυχικῶν ἐξεργασιῶν, ὑποβάλλον αὐτὰς εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς πραγματικότητος. Προκαλοῦν τὴν παρέμβασιν τῶν διανοητικῶν ἐξεργασιῶν, ἐπιτυγχάνει ἀναβολὴν τῶν κινητικῶν ἐκφορτώσεων καὶ ἐλέγχει τὰς πρὸς τὴν κινητικότητα ἀγούσας λεωφόρους. Ἐν τούτοις ἡ τελευταία αὕτη λειτουργία εἶναι περισσότερον τυπικὴ παρὰ πραγ-

ματική, τὸ ***ἐγὼ*** διαδραματίζει ἔναντι τῆς πράξεως τὸν ρόλον τοῦ συνταγματικοῦ μονάρχου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπικύρωσις ἀπαιτεῖται διὰ νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύει ἕνας νόμος, ἀλλ' ὅστις διστάζει καὶ σκέπτεται πολύ, πρὶν ἢ ἀντιτάξῃ τὸ veto του εἰς τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς. Τὸ ***ἐγὼ*** πλουτίζεται ἀπὸ τὴν συνεχῶς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπισωρευομένην πεῖραν· τὸ ***ἐκεῖνο*** ὅμως ἀποτελεῖ τὸν ἕτερον ἐξωτερικὸν κόσμον του, τὸν ὁποῖον ἐπιζητεῖ νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ ***ἐκεῖνο,*** τὸ κατὰ τὸ δυνατὸν πλεῖστον τῆς libido του, μετασχηματίζει τὰ ἀντικείμενα τῆς προσηλώσεως τῆς libido τοῦ ***ἐκείνου,*** εἰς ἀναλόγους μεταμορφώσεις τοῦ ***ἐγώ.*** Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ,*** ἐντλεῖ δύναμιν, κατὰ τρόπον, ὅστις παραμένει δι' ἡμᾶς ἀκόμη σκοτεινός, ἀπὸ τὴν προϊστορικὴν πεῖραν τὴν συσσωρευμένην ἐν τῷ ***ἐκείνῳ.***

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ***ἐκείνου*** δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ ***ἐγώ,*** ἀκολουθοῦν διαφόρους ὁδούς. Ἡ πρώτη ὁδὸς εἶναι εὐθεῖα, ἡ δευτέρα διέρχεται διὰ τοῦ ἰδεώδους ***ἐγώ·*** ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη προσδιορίζουν κατὰ τρόπον ἀποφασιστικὸν τὴν φύσιν ὡρισμένων ψυχικῶν ἐνεργειῶν. Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ***ἐγὼ*** βαδίζει ἀπὸ τῆς ἐνστικτώδους ἀντιλήψεως μέχρι τῆς κυριαρχίας τῶν ἐνστίκτων, ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς εἰς τὰ ἔνστικτα μέχρι τῆς ἀπαγορεύσεως τῶν ἐνστίκτων. Ἄρα, τὸ ἰδεῶδες ***ἐγὼ*** ὅπερ ἀποτελεῖ ἐν μέρει ἀντιδραστικὸν σχηματισμὸν ἐνστικτωδῶν ἐξεργασιῶν τοῦ ***ἐκείνου,*** συμβάλλει ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην. Ἡ ψυχανάλυσις εἶναι μέθοδος διευκολύνουσα εἰς τὸ ***ἐγὼ*** τὴν προοδευτικὴν κατάκτησιν τοῦ ***ἐκείνου.***

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, τὸ ἴδιον ***ἐγὼ*** ἐμφανίζεται εἰς ἡμᾶς ὡς ἄθλιον δημιούργημα, ὑποκείμενον εἰς τριπλῆν δουλείαν καὶ τελοῦν πάντοτε, ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τριπλοῦ κινδύνου : δηλ. ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τῆς libido τοῦ ***ἐκείνου,*** καὶ τῆς αὐστηρότητος τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ.*** Τρεῖς ποικιλίαι ἄγχους ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς τρεῖς τούτους κινδύνους, διότι τὸ ἄγχος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς πρὸ τοῦ κινδύνου ὑποχωρή-

σεως. Κείμενον μεταξὺ τοῦ ***ἐκείνου*** καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὸ ***ἐγὼ*** ἐπιζητεῖ νὰ τὰ συμφιλιώση, καθιστὸν εὐπροσάρμοστον τὸ ***ἐκεῖνο*** πρὸς τὸν κόσμον, καὶ χάρις εἰς τὰς μυϊκάς του πράξεις, προσαρμόζον τὸν κόσμον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ***ἐκείνου.*** Συμπεριφέρεται, κυρίως εἰπεῖν, ὅπως ὁ ἰατρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ψυχαναλυτικῆς θεραπείας· προσφέρει ἑαυτό, μὲ τὴν πεῖραν του τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, εἰς τοὺς πόθους τοῦ ***ἐκείνου,*** ἐπιζητοῦν νὰ κατευθύνη πρὸς αὐτὸ ὅλην τὴν libido ἐκείνου. Δὲν εἶναι μόνον ὁ βοηθὸς τοῦ ***ἐκείνου,*** ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπάκουος σκλάβος του, ὁ ὁποῖος ἐπιζητεῖ νὰ κερδίση τὴν ἀγάπην τοῦ κυρίου του. Προσπαθεῖ, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, νὰ εὑρίσκεται εἰς καλὰς σχέσεις πρὸς τὸ ***ἐκεῖνο,*** ἀπεικονίζον τὰς ἀσυνειδήτους ἐπιταγάς του διὰ τῶν ἰδικῶν του συνειδητῶν λογικοποιήσεων, δίδον τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὸ ***ἐκεῖνο*** προσαρμόζεται πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς πραγματικότητος καὶ ὅταν ἀκόμη ἐκεῖνο ἐπιμένη ἐν τῇ ἀκαμψίᾳ του καὶ ἐν τῇ ἀρνήσει του νὰ ὑποκύψη εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πραγματικῆς ζωῆς, ἀμβλῦνον τὰς συγκρούσεις τὰς ἀναφαινομένας μεταξὺ τοῦ ***ἐκείνου,*** ἀφ' ἑνός, τῆς πραγματικότητος καὶ τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ,*** ἀφ' ἑτέρου. Δοθείσης τῆς ἐνδιαμέσου θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει μεταξὺ τοῦ ***ἐκείνου*** καὶ τῆς πραγματικότητος, ὑποκύπτει συχνάκις εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ἐμφανίζεται δουλοπρεπὲς καὶ ὕπουλον κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ γνωρίζη περὶ τίνος πρόκειται εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις, ἐν τούτοις ὅμως τροποποιεῖ τὰς ἀποφάσεις του κατά τι, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ χάση τὴν εὔνοιαν τῆς κοινῆς γνώμης.

Παρουσίᾳ τῶν δύο ποικιλιῶν τῶν ἐνστίκτων, τὸ ***ἐγὼ*** δὲν συμπεριφέρεται κατὰ ἀμερόληπτον τρόπον. Διὰ τῆς πρὸς τὴν ταὐτοποίησιν καὶ ἐξύψωσιν ἐργασίας του, βοηθεῖ τὰ ἔνστικτα τοῦ θανάτου, τὰ ὁποῖα δροῦν ἐν τῷ ***ἐκείνῳ,*** νὰ κατανικήσουν τὴν libido, διατρέχον συγχρόνως τὸν κίνδυνον νὰ ἴδη τὰ ἔνστικτα ταῦτα στρεφόμενα ἐναντίον του καὶ συνεπιφέροντα τὴν καταστροφήν του.

Δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον ὑπεχρεώθη τὸ ἴδιον νὰ ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν libido καὶ καθιστάμενον μὲ τὴν σειράν του ἐκπρόσωπος τοῦ ἔρωτος, θέλει νὰ ζήσῃ καὶ νὰ ἀγαπηθῇ.

Μὲ τὴν ἐργασίαν του τῆς ἐξυψώσεως, ἔχουσα ἐν τούτοις ὡς συνέπειαν τὴν διάσπασιν τῶν ἐνστίκτων, μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐνστίκτων τῆς ἐπιθέσεως ἐν τῷ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ἐκτίθεται ἐν τῇ πρὸς τὴν libido πάλην του, εἰς τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιθέσεως καὶ νὰ ὑποκύψῃ εἰς αὐτήν. Εἰς τὰς ὀδύνας τὰς ὁποίας τὸ **ἐγὼ** δοκιμάζει ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς ἐπιθετικότητος τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ,** ὀδύνας αἱ ὁποῖαι συχνάκις δυνατὸν νὰ καταλήξουν εἰς τὸν θάνατον, ἔχομεν τὴν ἀντίστοιχον περίπτωσιν τῶν μονοκυττάρων πρωτογόνων ὀργανισμῶν οἵτινες καταστρέφονται ὑπὸ τὴν δηλητηριώδη ἐπίδρασιν τῶν μὴ ἀφομοιουμένων προϊόντων, τὰ ὁποῖα αἱ ἴδιαι παρήγαγον. Εἰς τὴν ἠθικὴν τὴν ἐκφραζομένην ἐν τῷ **ὑπὲρ-ἐγώ,** βλέπομεν τὴν ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀναλογίαν τῶν προϊόντων τούτων τῶν μονοκυττάρων ὀργανισμῶν τῶν μὴ ἀφομοιωμένων.

Μεταξὺ τῶν ἐξαρτήσεων τοῦ **ἐγώ,** ἐκείνη ἥτις εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ **ὑπὲρ-ἐγώ,** μᾶς φαίνεται ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα.

Τὸ **ἐγὼ** δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὴς δεξαμενὴ ἄγχους. Ἀπειλούμενον ὑπὸ τριῶν κινδύνων, ἀναπτύσσει ἀνακλαστικῶς τὴν σκέψιν τῆς φυγῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἀποσύρει τὴν ἐρωτικήν του ἀφοσίωσιν ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τὴν πλήρη ἀπειλῶν ἢ ἀπὸ τὰς ἐξεργασίας, αἵτινες ἐπιτελούμεναι ἐν τῷ **ἐκείνῳ**, παρουσιάζουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, διὰ νὰ τὸν ἐκφράσουν ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἄγχους. Ἡ πρωτόγονος αὕτη ἀντίδρασις παραχωρεῖ βραδύτερον τὴν θέσιν εἰς προσηλώσεις ἀμύνης (μηχανισμὸς τῶν φοβιῶν). Εἶναι δύσκολον νὰ εἴπωμεν τί δυνατὸν τὸ **ἐγὼ** νὰ φοβεῖται ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου ἢ τοῦ κινδύνου τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὴν libido τοῦ **ἐκείνου·** ἢ μᾶλλον γνωρίζομεν, ὅτι φοβεῖται μήπως ὑποδουλωθῇ ἢ ἐξωθενωθῇ, ἡ ἀνάλυσις ὅμως δὲν

μᾶς διδάσκει τίποτε ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ. Τὸ ***ἐγὼ*** ἀκολουθεῖ ἁπλῶς τὰς ὑποδείξεις τὰς προερχομένας ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς. Δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν, ἐξ ἄλλου, κατὰ τρόπον ἀκριβῆ, περὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον κρύπτεται ὄπισθεν τοῦ ἄγχους, τὸ ὁποῖον δοκιμάζει τὸ ***ἐγὼ*** πρὸ τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ,*** δηλαδὴ ὄπισθεν τοῦ ἄγχους τοῦ προκαλουμένου ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως. Τὸ ἀνώτερον ὄν, ὅπερ κατέστη τὸ ἰδεῶδες τοῦ ***ἐγώ,*** ἀντεπροσώπευε ἄλλοτε τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐκτομῆς, εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι τὸ ἄγχος τοῦτο τῆς ἐκτομῆς ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα πέριξ τοῦ ὁποίου καταστaλάζει βραδύτερον τὸ ἄγχος, ἐν σχέσει πρὸς τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως : δυνάμεθα μάλιστα νὰ φθάσωμεν μέχρι τοῦ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ ἀγχώδεις τύψεις τῆς συνειδήσεως ἀντιπροσωπεύουν προκεχωρημένην μορφὴν τοῦ ἄγχους τῆς ἐκτομῆς.

Ἡ ἀπόλυτος πρότασις : «κάθε ἄγχος εἶναι, κυρίως εἰπεῖν, ἄγχος θανάτου», δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, εἶναι δέ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δύσκολον νὰ δικαιολογηθῇ. Μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ἦτο περισσότερον ὀρθὸν νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἄγχους τοῦ θανάτου ἀφ᾽ ἑνός, καὶ τοῦ νευρωτικοῦ ἄγχους τῆς libido ἀφ᾽ ἑτέρου. Τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου θέτει διὰ τὴν ψυχανάλυσιν δύσκολον πρόβλημα, διότι ὁ θάνατος εἶναι ἀφῃρημένη ἔννοια, ἀρνητικοῦ περιεχομένου καὶ τῆς ὁποίας ἡ πρὸς τὸ ἀσυνείδητον σχέσις δὲν ἔχει ἀκόμη ἐξευρεθῇ. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ ἄγχους τοῦ θανάτου θὰ ἦτο δυνατὸν ἀποκλειστικῶς νὰ εἶναι οὗτος : τὸ ***ἐγὼ*** ἀπαλλάσσεται ἐν σοβαρᾷ ἀναλογίᾳ τῆς ναρκισσικῆς του libido, ἄλλως εἰπεῖν αὐτοθυσιάζεται, ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἄλλους παροξυσμοὺς τοῦ ἄγχους, παραιτεῖται τοῦ ἀντικειμένου. Νομίζω ὅτι τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου ἐκτυλίσσεται μεταξὺ τοῦ ***ἐγὼ*** καὶ τοῦ ***ὑπὲρ-ἐγώ.***

Γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου παράγεται εἰς δύο περιπτώσεις, αἵτινες ἄλλωστε εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι

εὐνοοῦν κάθε ἄγχος, οἱασδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι: εἴτε ὡς ἀντίδρασις εἰς ἐξωτερικὸν κίνδυνον, εἴτε ὡς ἐσωτερικὴ ἐξεργασία, ὅπως, παραδείγματος χάριν, συμβαίνει εἰς τὴν μελαγχολίαν. Διὰ μίαν ἐπὶ πλέον φοράν, ἡ νευρωτικὴ περίπτωσις θὰ μᾶς βοηθήση τοιουτοτρόπως νὰ κατανοήσωμεν τὰς πραγματικὰς περιπτώσεις.

Τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου, τὸ συνοδεῦον τὴν μελαγχολίαν, δὲν ἐπιδέχεται παρὰ μίαν μόνον ἐξήγησιν: τὸ **ἐγὼ** θυσιάζεται, διότι αἰσθάνεται ἑαυτὸ μειούμενον καὶ διωκόμενον, ἀντὶ νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸ **ὑπὲρ-ἐγώ**. Δι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, διὰ τὸ **ἐγώ**, τὸ ζῆν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὰ ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ **ὑπὲρ-ἐγὼ** ὅπερ, ἐδῶ ἀκόμη, ἀντιπροσωπεύει τὸ **ἐκεῖνο**. Τὸ **ὑπὲρ-ἐγὼ** πληροῖ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν προστασίας καὶ σωτηρίας,ἣν καὶ ὁ πατήρ, ἡ θεία πρόνοια, ἢ βραδύτερον ἡ τύχη. Ἡ ἰδία ὅμως θέσις ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τὸ **ἐγώ**, ὅταν εὑρίσκεται εἰς πραγματικὸν κίνδυνον ἰδιαιτέρως σοβαρόν, τὸν ὁποῖον πιστεύει ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποφύγη διὰ τῶν ἰδίων του μέσων. Τότε βλέπει ἑαυτὸ ἐγκαταλελειμμένον ἀπὸ ὅλας τὰς προστάτιδας δυνάμεις καὶ ἀφίνεται νὰ ἀποθάνη. Κατάστασις ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πηγὴ τοῦ πρώτου ἄγχους ὅπερ δοκιμάζει τὸ παιδίον συνεπείᾳ τοῦ νοσταλγικοῦ του ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆς μητρός, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὸν βαθύτερον λόγον τῆς ἀγχώδους νοσταλγίας τῆς παιδικῆς περιόδου.

Αἱ ἀπόψεις αὗται εἶναι φύσεως τοιαύτης ὥστε νὰ μᾶς ἐμφανίζουν τὸ ἄγχος τοῦ θανάτου, ὅπως καὶ τὸ ἄγχος τὸ προκαλούμενον ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως, ὡς προϊόντα τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἄγχους τῆς ἐκτομῆς. Δοθέντος δὲ τοῦ σοβαρωτάτου ρόλου, τὸν ὁποῖον τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς διαδραματίζει εἰς τὰς νευρώσεις, εἶναι ἐπιτρεπτὸν νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι, εἰς τὰς βαρείας περιπτώσεις, τὸ κοινὸν νευρωτικὸν ἄγχος ἐνδυναμοῦται ὑπὸ τοῦ ἄγχους τοῦ ἔχοντος τὴν πηγήν του εἰς τὴν περιοχὴν τὴν ἐκτεινομένην μεταξὺ τοῦ **ἐγὼ** καὶ τοῦ

ὑπὲρ-ἐγὼ (ἄγχος θανάτου, ἄγχος προκαλούμενον ὑπὸ τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως, ἄγχος ἐκτομῆς).

Τὸ ***ἐκεῖνο***, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπανερχόμεθα μετὰ πολλοὺς ἑλιγμούς, δὲν διαθέτει οὐδὲν μέσον τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς αὐτὸ νὰ ἐκδηλώνῃ εἰς τὸ ***ἐγὼ*** ἔρωτα ἢ μῖσος. Εἶναι ἀνίκανον νὰ εἴπῃ τὶ ἐπιθυμεῖ, νὰ ἐκδηλώσῃ θέλησιν συμπαγῆ καὶ συνεπῆ. Ἀντιπροσωπεύει τὸν στίβον τῆς πάλης τῆς διεξαγομένης μεταξὺ τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ ἐνστίκτου τοῦ θανάτου,γνωρίζομεν δὲ ἤδη ποῖα εἶναι τὰ μέσα τῶν ὁποίων εἰς τὴν πάλην ταύτην ποιοῦνται χρῆσιν τὰ ἀντίθετα ἔνστικτα, τὰ μὲν ἔναντι τῶν δέ. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὴν κατάστασιν ταύτην λέγοντες ὅτι τὸ ***ἐκεῖνο*** εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐνστίκτων τοῦ θανάτου, τῶν ἀφώνων ἀλλὰ πανισχύρων, τὰ ὁποῖα ζητοῦν τὴν εἰρήνην δι᾽ ἑαυτὰ καὶ θὰ ἐπεθύμουν, ἐμπνεόμενα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἡδονῆς, νὰ ἐπιβάλλουν τὴν γαλήνην εἰς τὸν παράγοντα τῆς διαταραχῆς, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει ὁ ἔρως, φοβούμεθα ὅμως, ἐμφανίζοντες τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν ἄποψιν ταύτην, ὅτι ὑποτιμῶμεν τὸν ρόλον τοῦ τελευταίου τούτου.

ΤΕΛΟΣ

ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΡΓΑ ΦΡΟΫΝΤ:

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ψυχανάλυσιν Δρχ. 15
Ψυχοπαθολογία τῆς καθ' ἡμέραν ζωῆς » 15
Ψυχαναλυτικὴ ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου » 15
Ὁμαδικὴ καὶ ἀτομικὴ ψυχολογία » 15
Πέραν τῆς ἡδονῆς » 15
Τοτὲμ καὶ Ταμποῦ » 30
Τὸ μέλλον μιᾶς αὐταπάτης » 15

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝ:

Ὁ Φρόϋντ καὶ τὸ μέλλον » 15

Α. ΑΝΤΛΕΡ:

Συγκριτικὴ ἀτομικὴ ψυχολογία καὶ ψυχοθεραπεία » 25
Ὁ Νευρικὸς χαρακτὴρ » 30

ΣΤΑΟΥΜΠ:

Ἐγκληματολογία καὶ ψυχανάλυσις » 15

ΣΧΕΔΙΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ Ν. ΖΩΓΡΑΦΟΥ
ΚΛΙΣΕ & ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Ε. ΚΡΑΝΙΩΤΑΚΗ & ΣΙΑ ΑΡΣΑΚΗ 2

ΔΡΧ. 15